

Kulturní noviny



jaro/léto 2010 • cena 28 Kč

DRUŽSTEVNÍ LIST PRO POLITIKU, SPOLEČNOST, VĚDU A UMĚNÍ

JAN ŠÍCHA

Mám se dobře a všechno je v pořádku

Úlohou jazyka za normalizace bylo vyjádřit, že se mám dobře a všechno je v pořádku. Byla to jakási společenská dohoda s mocí. Moc nenasadí teror jako v padesátých letech, řekneš-li na vyžádání i bez, že se máš dobře a všechno je v pořádku. Mimo zůstávali Romové a disidenti. Představme si hlavní řečiště jazyka, Romy na okraji levém, disidenty na pravém. Na levém okraji se po revoluci mnoho nezměnilo. Na pravém okraji se nyní nachází namísto disidentů chladný bazén. Kdo použije jazyk jinak, než k evidenci toho, že se má dobře a všechno je v pořádku, smočí se v chladném bazénu. Zůstane tam, dokud se neumoudří. Po případném návratu se ještě chvílku může těšit pocitu zmožné slepice. Pak je zas přijat mezi ty, kdo se mají dobře. Minulé volební období připomíná boj chromých gladiátorů. Experimentálně jsme si mohli ověřit, že vzbuzuje pocit studu a trapnosti. Ale měli jsme se dobře a všechno bylo v pořádku, až na dluhy, korupci, lži, neomalenost či opencard. V minulém volebním období šlo o rovnou daň a privatizaci nemocnic. Šlo i o krizi a její přemostění. Mluvílo se ale o Čunkovi a radaru. Po Čunkovi dnes nezívne ani gorila Moja z pražské ZOO, po radaru zbyla píseň. Bývalá ministryně v ní říká „Dobrý den, radare“, čímž z něj dělá něco životného. Podobně se z Petřina říká „Dobrý den, Praho“, na jaře, cestou k polibku u pomníku K. H. Máchy.

Jaký by měl na jaře vyrašit svět, aby vydržel alespoň pár zim? Pánbůh dělal svět z ničeho, což v našem případě nelze. A jazyk si zvykl neoznačovat. Kamery si zvykly všechno natočit a tajemství si zvykla profláknout se ještě teplá. Ve školkách se trénuje jemná motorika, k praktickému použití hodí se ale spíše motorika hrubá. Přesto bude lépe. Nejen proto, že spousty sněhu volztaly bez povodně. Máme před sebou volby, kdy se ukáže, jak moc jsme ochotni skákat na špek. Kandidují strany, které mají program, i strany, které sice neexistují, protože jsou to manažerské bubliny, ale ještě se to nerozkřiklo. V minulém volebním období jsme dokončili privatizaci, mimo jiné protože pan Melčák, po kterém nezívne už ani gorilák Tatu v pražské ZOO, nakonec malým a divným příběhem privatizoval poslaneckou sněmovnu. Zažili jsme pozoruhodnou lekci, jak promrhát čas a síly. Věřím, že se napříště prokopeme k vážnosti a dohodě. A že se nadále budou rodit zdravé děti politikům různých stran. Že tito občané nebudou jediným nahmatatelným výsledkem. Věřím, že jazyk se zas rozmluví a přispěje k tomu kultura.



Rozhovor Evy Klíčové s literární dobrodružkou Petrou Hůlovou

Prostě je to ve mně, ta nespisovnost

V roce 2002 zazářila knihou Paměť mojí babičce. Od té doby napsala dalších pět knih včetně právě vycházející novinky. Ač se většina z nich stala literární událostí, Petra Hůlová (1979) se nikdy nevracela k tématu, postavám či místu předchozí knihy.

Vaše knihy nejsou programově feministické, ale na druhou stranu svou ženskou optiku nepotlačujete. Smím se zeptat, co jste četla ve věku, kdy kluci čítávali Foglara? Myslím ten věk, kdy už se nečtou Děti z Bulerbynu a ještě ne Dostojevskij... Identifikovala jste se bez problémů třeba s nadřazeným klíčícím světem?

Nevím, jestli bych tu mluvila o nějaké nadřazenosti, ale Foglar mě odkojil taky, to sto procentně. Hochy od Bobří řeky jsem dostala, když mi bylo asi osm, za první místo mezi malejma na celotáborový hře a číst to bylo úplný zjevení. Když vyšla v devadesátém roce v tlustém svazku pod názvem Dobrodružství

v temných uličkách trilogie Záhada hlavolamu, Stínadla se bouří a Tajemství velkého Vonta, byla jsem přesvědčená, že čtu jednu z nejlepších knih, která byla kdy napsaná. Verneovky jsem si nikdy zvlášť neoblíbila, ani mayovky. O Indiánech jsem odjakživa četla spíš populární naučný knížky, ale milovala jsem Štorcha, začala jsem Lovcema mamutů a pokračovala jsem přes Osadu havranů, Bronzovej poklad a Hrdinu Nika až k Minehavě. Podle hrdiny Nika jsem dokonce pojmenovala svého křečka. Dodnes jsou pro mě tyhle knížky v jistém smyslu čtenářským zážitkem, kterým posuzuju všechny ostatní,

pokračování na straně 4

JIRÍ PLOCEK

Další krok

Po loňském prvním je tu druhé číslo Kulturních novin. Kdy dosáhneme na náš cíl, týdeník, ještě není úplně jasné. Rádi bychom v průběhu druhé půle roku 2010. Přidávají se k nám postupně sympatizanti z celé republiky. Datum startu přibližuje každý nově přistoupivší člen družstva stejně jako zaregistrovaný předplatitel.

Můžeš to být i ty, milý čtenáři!

Stačí vyplnit předplatní lístek na poslední straně těchto novin a poslat jej. Podrobnější informace o družstevním projektu a jeho vývoji našeho družstevního podniku přinášíme na našich webových stránkách www.kulturni-noviny.cz.

Když jsme skládali toto číslo, naším hlavním záměrem bylo připravit svého druhu průvodce literaturou a uměním, přehled toho, co už je a co se chystá v průběhu roku 2010. Jistě, je to nakonec redakční výběr, jenž si nečiní nárok na absolutní výčet. Dvacet novinových stránek je prostorem omezeným, nicméně může být místem inspirativních setkání. Vedle osobností dlouhodobě zavedených (Ludvík Vaculík, Arnošt Lustig, J. A. Pitínský, Ondřej Havelka) se tu setkáme i s výraznými tvůrci posledních let (Petra Hůlová, Petr Kersch, Josef Holcman).

Při práci a přemýšlení o společensko-politických tématech, vyloupla se nám ve své nahotě ta, jež jsou našemu prostředí blízká: krize politiky, omezenost ekonomizujícího pohledu na svět a problémy vysokoškolského prostředí. Zvláště posledního tématu bychom se chtěli i v budoucnu věnovat systematicky.

Jednou z knih, o níž se dále píše, je Cena facky Josefa Holcmana. Autor učinil v jejím úvodu toto prohlášení:

Jakákoliv podobnost není čistě náhodná. Kdyby se poznal někdo z těch, kdo kolektivizaci aktivně prosazovali, dobře mu tak.

Žádné zastírací manévry. Slovo do prance. Je to strhující, bolavá, ale ne bolestivská, kniha o hlubokých křivdách, které neodplynuly po řece odpuštění. Ale – mohly vůbec uplynout? Jak se to dělá? Vrací se nám to téma v novinách vícekrát: Co s minulostí? Má cenu vzpomínat? Je osobní poznání a poučení přenosné? – Poznání minulosti je nutné, bez něho začínáme znovu se stejnými chybami. Ale budoucnost není minulost. Vždy bude jiná. Zdá se, že velkým úkolem do budoucna je učít se odpuštění, stálého překračování osudové propasti v sobě. Třeba i v páté generaci, jenom to nenechat pod pokličkou. Nenechat dřímát v sobě nenávisť. Kdosi řekl, že neodpustíš-li svému nepříteli, bude tě pronásledovat všude, zkaží ti trávení a naruší spánek. Jenže, jak se naučit umění odpuštění?

O věcech se musí mluvit. Stejně, jako jim naslouchat. Pokoušíme se o to.

Bez pardonu

VE VLASTNÍ VĚCI

Proč se média tváří, že existuje poptávka po volebním zpravodajství? Kde novináři berou jistotu, že lidé potřebují informace o politice a politikách? A k čemu je dobrá ta cyklicky se opakující mediální masáž, vyzývající občany k volební účasti? Můžeme vzít zavděk stereotypy, že politika je správou věcí veřejných, volby že jsou svátkem demokracie, demokracie že je nejlepší ze všech špatných systémů společenského uspořádání a tak podobně. Posedlost médií politikou a volbami má ale obyčejnější příčinu. Novináři jsou hláskou troubou politiků. Protože politici novináře potřebují, udržují s nimi těsné kontakty, které novinářům lichotí. Novináři vědí spoustu věcí (především různé zákulisní intriky a drby) z první ruky, pročez vzniká mezi nimi a politiky jakési spikleneckví. Od něj je pak už blízko k pocitu novinářů, že svým způsobem také dělají politiku, jakkoli se tváří, že jsou nezávisle nad věcí.

Když tedy novináři politizují a více či méně nápadně agitují, činí tak ve vlastní věci. Jsou fascinováni svým vlivem, svým neformálním podílem na moci. Dobře to bylo patrné na pádu předsedy ODS Topolánka. Výrazná většina českých novinářů tihne k pravici, tím pádem se to v médiích hemží experty na dění v ODS. Ti špatně nesli průzkumy, předvídající drtivé volební vítězství levice, a nabyli dojmu, že Achillovou patou pravice je její prostořeký předseda. Topolánkovi v minulosti prošlo podezřelý podnikání, klientelismus, odchod od rodiny, ostudné fotky či série politicky nekorektních výroků, neboť novináři vše zpochybňovali a zlehčovali s tím, že politici od konkurence nejsou jiní. Proč se mu pak stal osudným neformální rozhovor pro bulvár, natočený skrytou kamerou? Novináři nabyli dojmu, že odstřelením neoblíbeného lídra vzkříší svoji pravici. Vytvořili tlak, který Topolánek neměl šanci politicky přežít.

V čem je potíž s politickou publicistikou? Mezi informací a manipulací nevede zřetelná hranice. Spíše jde o území nikoho, kde nevíme, na čem jsme. Politika provozovaná novináři na tomto prostoru ještě není placeným reklamním spotem, ale už ani není seriózní a objektivní zprávou. Věřit médiím politiku je naivní. Tedy kromě případů, kdy politiku ignorují.

IVAN HOFFMAN

NAĀ JOHANISOVÁ

Volnost, rovnost, bratrství – a degrowth

Ekonomický růst selhal. Ohrozil planetu a neodstranil chudobu, naopak zvýšil rozdíly mezi chudými a bohatými. Přišel čas popřemýšlet, jak přejít do fáze stabilizace ekonomiky. Pro průmyslové země, jejichž ekologická stopa přesahuje únosné meze, to nejprve bude znamenat období řízeného poklesu: fázi *decroissance* (angl. *degrowth*). Tak zní shrnutí deklarace první konference o *decroissance* v Paříži v dubnu 2008.

V době, kdy politici všech odstínů vyzývají růst jako jediné východisko z krize, zní tato slova troufale, neřkuli bláznivě. Jejich autoři však nejsou blázni. Naopak – konference v Paříži, stejně jako druhá konference o *decroissance* v březnu 2010 v Barceloně (www.degrowth.eu), se účastnili myslitelé z významných světových akademických pracovišť. Co je ale možná ještě pozoruhodnější: Obě konference jsou pouhou šlehačkou na dortu hnutí *decroissance*, které se zrodilo ve Francii před více než deseti lety a nyní zasahuje do Itálie, Španělska, Belgie a dalších zemí.

Hnutí *decroissance* má vlastní politickou stranu (*Parti pour la Decroissance*), řadu internetových diskusních fór a také vlastní měsíčník, *Decroissance: Journal de la Joie de Vivre*. Spíše než o organizované hnutí se však jedná o volnou a otevřenou síť lidí,

kteří spojují určité životní hodnoty. Společnou mají i úctu k principu občanství. Právě ten je podle nich oslaben nereflektovaným přijímáním ekonomické ideologie. Nežijeme v „ekonomice“, říkájí příznivci hnutí *decroissance*. Žijeme ve světě, který má mnoho dimenzí, a ta ekonomická je jen jedna z mnoha. Je nesmyslné usilovat o nekonečný růst výroby a spotřeby. Začneme naopak přemýšlet o tom, jaký je dopad nárůstu produkce zboží na jiné „zboží“: spravedlnost, rovnost, demokracii, zdraví lidí i ekosystému, kvalitu života a sociálních vztahů. Proměňme se z producentů a konzumentů v občany a začneme se opět aktivně podílet na tvorbě vlastní budoucnosti.

Členové hnutí určitě nejsou dogmatici, jejich hlavním východiskem není ani strach z ekologické krize, byť uznávají její naléhavost.

Odpor proti „ideologii růstu“ cítí především jako projev vlastní svobody a autonomie. Na osobní rovině usilují o život, který by méně oplýval pozemskými statky, zato byl bohatší na vztahy, krásu, duchovní a smyslové prožitky. Prostřednictvím akcí, jako je každoroční „Den bez nakupování“ či pochod *Marche pour la Decroissance*, se pokoušejí tento ideál naplnit a zároveň o svém hnutí informovat svět. O tom, že se jim podařilo do mainstreamu proniknout alespoň ve Francii, svědčí to, že se zde vůči konceptu *decroissance* byla nucena vymezit většina stávající politické garnitury. Na jejím vrcholu prezident Sarkozy loni na podzim dokonce odsoudil „kult trhu, který má vždycky pravdu“ a jmenoval komisi, která by vyvinula jiný indikátor prosperity, nežli je HDP. Sledujme tedy dále, jak se bude nová francouzská revoluce vyvíjet.

Autorka přednáší na Fakultě sociálních studií MU a je zakládající členkou Trustu pro ekonomiku a společnost.

PATRIK EICHLER

Dialog uprostřed Evropy

Minulé křivdy ustoupily před potřebou formulovat společná stanoviska k evropské politice a směřování současného světa. I tak můžeme shrnout obsah devatenáctého Dialogu uprostřed Evropy. Akci v Brně každoročně pořádají pražská Společnost Bernarda Bolzana a mnichovská Ackermann-Gemeinde.

Tradice česko-německých konferencí začala v Jihlavě v roce 1992. Po patnácti letech se již tradiční Jihlavské rozhovory proměnily v Brněnské symposium a získaly podtitul Dialog uprostřed Evropy. Rozhodnutí přesunout konferenci do jihomoravské metropole vycházelo jednak z potřeby vyhovět všem zájemcům o účast na akci, které se každoročně účastní na dvě stovky novinářů, politiků, zástupců akademické veřejnosti a lidí, kteří se dlouhodobě zabývají česko-německými vztahy. Stejně důležitá byla ale i snaha organizátorů přesunout akcent konference, do té doby položený na vzájemném „vyprávění vlastních tragédií“ z minulosti, na formulaci

vztahů ve společné Evropě a společné evropské politiky.

ŠANCE DVOJÍCH DEMOKRATŮ

Letos se konference záměrně pokusila otevřít prostor pro dialog mezi nejvýznamnějšími oponenty neoliberalismu – křesťanskými a sociálními demokraty. Již v preambuli svého programu se také vymezila proti vnímání současné hospodářské krize především jako „nemoci ekonomiky“.

Proměnu, ke které tímto způsobem došlo, je třeba zvýraznit. Pavel Švanda během šestnáctého ročníku Dialogu říkal, že „žádná jazyková komunita dnes není zcela samostatná a že bez vzájemné znalosti svých jazyků budeme postrádat nejenom informace, ale i obsahy – způsoby přemýšlení – které se skrze jazyk předávají“. Teze platí pořád. Od jazyka ve smyslu lingvistickém se ale brněnská konference během čtyř ročníků přesunula k hledání jazyka diskursu. A k tvorbě diskursu samotného. Poprvé se v diskusi explicitně nesešli „Češi“ a „Němci“, ale „křesťanští demokraté“ a „sociální demokraté“.

Tezi o potřebě úzké evropské spolupráce křesťanských a sociálních demokratů nikoli jako členů svých stran použil v zahajovacím projevu konference i dnešní předseda Společnosti Bernarda Bolzana Petr Pithart. Položil ovšem i negativní paralelu, a to mezi českou a německou reakcí na hospodářskou krizi třicátých let. První společenství reagovalo příklonem k Hitlerovi, druhé s jistým zpožděním ke komunismu. Obě tyto reakce Pithart označil za v daném kontextu neočekávané a konstatoval, že na řešení podobných krizí nejsme připraveni.

Obraz vnitřního vývoje katolické církve od konce devatenáctého století a její dnešní liberální podobu v úvodním referátu znale představil bývalý předseda Ústředního výboru německých katolíků (vlivné laické organizace) profesor Hans Joachim Meyer. Zatímco se v prvních vyjádřeních k sociální otázce katolická církev obávala, že modernita zničí sociální smír, a řešení

hledala ve stavovském státě, v dalších desetiletích se naučila, že její autorita a moc jsou nedostačující. Církev podle Meyera akceptovala debatu coby konstitutivní prvek svobodné společnosti a ví, že konsensus je dynamický výsledek pokračující duchovní práce.

Problém dle diskutujících je, že Evropa tuto platformu pro diskusi o dalším směřování nevyužívá a namísto toho se nechává strhávat kampaněmi proti katolické církvi. Ty přitom nepolemizují ani s její institucionální zkušeností, ani s jejím intelektuálním dědictvím. Právě institucionální zkušenost je podle účastníků debaty, mj. europoslanců Klause Hänsche (SPD) a Martina Kastlera (CDU), to, čím katolická církev může sjednocující se Evropu obohacovat. Důraz na hledání programického řešení současné krize položili politologové Petr Drulák, Martin Muránský, Kai-Olaf Lang a Michael Frank.

Tezi, podle které evropské křesťanské dědictví je dědictvím intelektuálním, ale církev není univerzálním dědicem či nositelem mravnosti, zformuloval i další z referentů, historik z brněnské Masarykovy univerzity Jiří Hanuš. Zároveň ale řekl, že se český politický katolicismus pod vnějším sekularizačním tlakem stal ideově vyprázdněným subjektem de facto bez politické relevance. Jednou z příčin tohoto oslabení byl podle něj i Druhý vatikánský koncil, který sice otevřel křesťanům cestu ke členství v různých politických stranách, zároveň tím ale oslabil strany, které se křesťanstvím definovaly.

Pokud jde o krizi neoliberalismu, tak podle Vladimíra Špidly se v uplynulém roce nepodařilo dojít k žádné výrazné změně. Protože ale systémová změna je otázkou nejméně jedné generace, je podle Špidly třeba, abychom se dnes zaměřili především na diskusi o nástrojích, kterými této změny můžeme dosáhnout.

XIX. Brněnské symposium. Dialog uprostřed Evropy. Společnost Bernarda Bolzana (Praha) a Ackermann-Gemeinde (Mnichov), od 26. do 28. března 2010, Nová radnice, Besední dům, Brno.

Autor je novinář. Spolupracuje s o. p. s. Collegium Bohemicum.



Herbert Tobias: Cestou na frontu, Rusko 1942 nebo 1943. Repro Galerie Rudolfinum. Text o autorovi na straně 15.

RADIM ŠÍP

Slepá skvrna terciárního školství

Vysoké školství se nachází v problematické fázi svého vývoje. Zjevným kvantitativním i kvalitativním změnám ve vysokoškolském prostředí z minulého dvacetiletí chybí protiváha - realistický koncepční přístup ke vzdělávacímu procesu.

Již druhé desetiletí prochází terciární školství v ČR strukturální změnou. Kvůli této změně se vysoké školy nafukují stále větším počtem studentů, ale brzy nás čeká pokles a přebytek vysokých škol. Ekonomické důvody, které vedly k tomuto stavu, byly zjevně sekundární příčinou, neboť rozhodnutí financovat vysoké školy „na hlavy studentů“ neovlivní, jak velký výsok peněz může či chce vláda přerozdělit vysokým školám. Právě důvody mohou být dva. Buď úředníci před zavedením tohoto pravidla nenalezli inteligentnější klíč k financování. Anebo se zcela ztotožnili s myšlenkou: co nejvíce lidí s vysokoškolským vzděláním. První důvod by svědčil o nekompetentnosti příslušných úředníků. V případě pravdivosti druhé varianty neumím rozhodnout, na rozdíl od Ondřeje Štefky ze společnosti Scio, zda se jedná o projev racionality a dostatečné kompetence, či nikoli. V každém případě zmíněná změna s sebou přinesla nový systém vztahů mezi vyučujícími a studenty a proměnu nároků kladených jak na jedno, tak na druhé. Tento stav téměř nikdo nereflektoval a proto dodnes není snadné se se všemi těmito posuny vyrovnat.

Jako vysokoškolský učitel, který ještě v zimním semestru roku 2008/09 musel

vyzkoušet ke třem stům studentů (v zimním semestru 2009/10 již „jen“ o sto méně), vím dobře, jaká lavina se řítí na vyučující a jak je velice složité dostat povinnostem kvalitního vysokoškolského pedagoga. Pro příliš poctivé vyučující je současný stav hororem, který se často promítá do jejich psychické vyrovnanosti a přístupu ke studentům. Dvěma extrémními variantami vyrovnaná je pocit nadřazenosti na jedné a naprostá lhostejnost na druhé straně. Pro příliš poctivé pedagogy by bylo vysvobozením, kdyby se jejich univerzity mávnutím proutku staly univerzitami excelentními, s čímž by souvisela systémová výsada věnovat se jenom několika výjimečným studentům. Ovšem mnohokrát omílané rozdělení univerzit na excelentní a na ty druhé a třetí je v nedohlednu.

Jako je složité pro vyučující zorientovat se v nové situaci a přivlastnit si role, které jsou systémem nastaveny, stejně složité a ne vždy úspěšně se se změnou vyrovnávají studenti. V roce 1993 si tehdejší děkan Filozofické fakulty MU v jedné veřejné řeči pochvaloval změnu v přemýšlení studentů a dokumentoval to tím, že na parkovišti nedaleko fakulty zahlédl přivydělávat si jednoho z nich. Dnes my, pedagogové, studentům důrazně

připomínáme, že by si měli dobře rozmyslet, zda chtějí pracovat nebo studovat, neboť obě dělají jen napůl. Je toto ona propojenost praxe a studia, po níž stoupci především pravického spektra tolikrát volali?

Ovšem systém, který jsme my - nyní nikoli jen pedagogové, ale celá společnost - nastavili, je chorý. Studenti pracují a občas se učí. Pedagogové pracují, předstírají odborný růst a občas učí. Na vysvětlenou: vymýšlejí často nesmyslné projekty, jen aby vyhověli zadáním grantových agentur, popřípadě složení hodnotících komisí či panelů, píší projekty, předkládají projekty, vedou projekty, vedou nekonečnou úřední agendu s projekty spojenou, vyplňují tabulky RIVů atd. atd. - a to vše, aby se a svá pracoviště uživil (RIV - Rejstřík informací o výsledcích - pozn.). A tak se výuka i studium stávají jakousi kulisou všech ostatních v podstatě daleko důležitějších dějů - práce, granty, RIVy, vědecká PR.

To však ještě není konec. Pochopitelné volání po vysokoškolském studiu zplanělo. Hledí se na titul, ne odkud titul pochází. Neříká se, že se studenti netrápí studiem, ale tím, kdy a za jak nízkou cenu titulu dosáhnou. Obávám se, že bychom právě toto studentům vyčítat neměli, stejně jako bychom

neměli vyčítat pedagogům jejich zběsilý hon za projekty, granty a RIVy. Obě skupiny se prostě jenom přizpůsobily systému, který naprosto nekontrolován přerostl ve stroj na pseudo-vzdělání.

Idea rozlišení univerzit a VŠ na excelentní, výzkumné, a ty druhé a třetí, zdá se být jediným rozumným krokem. Ovšem zatím nikdo uspokojivě nevyšetřil, v jakém horizontu a na základě čeho se pracoviště odliší. Na základě RIVů? Toho prapodivného stroje, do kterého naházíme výsledky všech různých oborů a z něhož nám poté vypadne naprosto nic neříkající, uniformní blok jakési zpětně těžko dohledatelné „vědecké práce“? Anebo na základě toho, kolik peněz je schopna VŠ produkovat? Jen to ne! Neboť by to znamenalo, že se ze státních univerzit a VŠ stanou instituce, které zvnějšku řídí manažeri velkého průmyslu s jejich příliš úzce definovaným pojetím zisku.

Otázky jsou stejně znepokojivé jako skutečnost, že se již nemluví o diskusních pracovních skupinách, které by měly podstatně vylepšit Bílou knihu terciárního školství. Zdá se, jako by se vše podstatné opět odehrávalo za dveřmi pracoven pomazaných úředníků a ostatní se zběsile hádali na zdi vočelých blížích.

Autor působí na Pedagogické fakultě MU.

Anketa: Jací jsou dnes studenti...

JOSEF PROKEŠ

Fakulta informatiky MU

Dnešní studenti jsou bystří, inteligentní, vtipní, kreativní a vůbec skvělí. Rozhodně bystřejší, inteligentnější, vtipnější i kreativnější, nežli my kdysi. Alespoň tak to vidím já, který má to štěstí, že učí pouze výběrově volitelné předměty, do nichž se zájemci sami přihlásí.

Jistěže i ti nejbystřejší, nejinteligentnější, nevtipnější a nejkreativnější mají svoje člověčí chyby. Ta problémy s mezilidskou komunikací F2F, ten vadu výslovnosti, tahleta je občas mimo, onen zas chodí notoricky všude pozdě. Ale jsou to pro mě právě jejich drobné vady, které je činí ještě uvěřitelnými.

Samozřejmě se na nich podepsaly virtuální paci paci pacičky počítačových her. Což ovšem není nic špatného. Právě na počítačových hrách si měli možnost vyzkoušet divergentní myšlení, procvíčit si původnost a pohotovost oprostěnou od dosavadních zaběhaných stereotypů. Takže umějí poodstoupit od tradičního přístupu k řešení problému a mají smysl

pro zdánlivě nepodstatný detail. Jejich senzorická koordinace je našim dospělácky osifikovaným mozkom již nedostupná. Počítačové hry jim namnoze suplují umění i sport. Ale najednou nám jejich bezradnost v tom neobyčejnějším člověčím konání až vyrazí dech. A oni si uvědomí, že skutečný život šel dosud jaksí mimo ně.

Škobrtají tedy mezi skutečnými láskami i ne-láskami jako telátka mezi pampeliškami na první pastvě, svoji vyjukanost maskující přehnaným siláctvím. V době internetu a maligních masmedií se někde v koutku jejich duše spod počítačové skořápky klube staromódní touha po bezprostředním lidském kontaktu. Jen tak si tváří v tvář poklábosit bez nároku na velký příběh se šťastným koncem, bez nároku na kdovíjaká moudra. Jen tak si jeden s druhým pomlčet. Jen tak. Vychutnat si tragikomickou svému studentského údělu.

Jsou neopoetisticky hraví, radostně těkaví, spíše emotivní nežli rozumářští, výrazně apolitici a krapet amorální, nezbední, nerozumní a neelitářští, individuální a internacionální

a vědeckým zkoumáním jen obtížně uchopitelní. Tak takoví jsou naši studenti dnes.

JIŘÍ TRÁVNÍČEK

Ústav pro jazyk český AV ČR, Filozofická fakulta UK

Především jsou velmi pestří. Jejich vzorek je daleko barvitější, než tomu bylo za dob mého studia (1979-1984). Mají víc podnětů, možnost; je znát, že si dokážou sledovat daleko individuálnější dráhy, současně však jsou také ve značně větší míře ochotní se zcela rozplynout. Příbylo tedy zarputilců i bludných duší, zanícených hledačů i lidí vlažných až studených. Jsem ten poslední, který by hořkoval nad tím, jak dnes studenti za nic nestojí, že je nic nezajímá, že si přišli na fakultu jen pro titul a je jim celkem jedno, zač ho získají. Problém není ve studentech, ale v systému, který z vysokých škol udělal masový podnik. Zde se ztrácí smysl toho, čím by vysoká škola měla být, a sice možnost

k co neindividuálnějšímu setkání mezi studentem a učitelem. Často se stane, že se studentem máte možnost vstoupit do osobního kontaktu, až když vedete jeho magisterskou (diplomní) práci. A to je věru pozdě. Jakási poloamorfní masa proteče vysokou školou, posbírá kredity, škola si za ně vyinkasuje ministerský normativ, úředníci zaevidují utěšeně vzrůstající procento těch, kdo dosáhli na vysokoškolský titul, a vše je v pořádku. Jeden můj kolega externě učí na MU kurs zakončený zkouškou, přičemž vedení katedry mu řeklo, že je mu ochotno proplatit jen první zkušební termín. Pokud dojde na ty další, tak ty už jsou jen jeho plezírem. Co mu tím sdělují? Aby nedělal potíže, tedy že zájmem katedry je nevznášet na „klienty“ přílišné nároky. Asi se mi to od studentů zvrtilo ke kritickému remcání proti systému. Pokud se však nebudeme bavit o způsobu nastavení našeho vysokého školství, tak se nemůžeme bavit ani o studentech. Též proto, že daný systém nám dost dobře nedává šanci, abychom je vůbec poznali.

...pedagogové?

Několik výňatků z odpovědí studentů Fakulty informatiky MU.

Když jsem se hlásil na vysokou, těšil jsem se na osobní získávání vědomostí a zkušeností od pedagogů. Byl jsem zaskočen hned na první přednášce. Posluchačů bylo nespočet, obličej pedagoga jsem viděl jen stěží. Tady jsem pochopil, proč skoro nikdo nezdraví profesory na chodbě. Jsme si cizí. Když jsem přišel na svůj první seminář, nebylo nás tam více než dvacet a čekal jsem konečně osobní kontakt. Ten sice proběhl, ale ne s oním pedagogem, ale se studentem jen o pár let starším. Že to mělo své výhody, to jsem si uvědomil, až když jsem s takovýmto pedagogem vycházel po prohýřené noci z hospody...

Dnes jsou stejní pedagogové jako kdysi. Je tu dozorce demagog, kterému nesmíte odporovat a když píšete test, esej, projekt... nejde vám o pravdu, ale o průlez, tedy potěšení váženého pana diktátora. Pak narazíte na kamaráda, který vás spíše pobaví, než vzdělá. Má příliš rád příjemné

prostředí, než aby jej ohrozil represálií. Další je vědec. Tento učený pán ví vše o svém oboru, ale není z tohoto světa, není s vámi v přednáškové místnosti. Létá ve svém světě a k vám se dostane jen pár znalostí. Nakonec tu máme tatínka nebo lepší variantu, důstojnějšího otce. Ten se o váš rozvoj zasadí nejvíc. Je hodný, ale důsledný, má vás rád, a proto vám nedovolí zaostát. Naučí, co má, a navíc i to, co chcete. Potkal jsem všechny typy.

Většinu pedagogů na naší fakultě uznávám, protože mít v jednom předmětu např. 500 studentů není snadné. Jeden z nich nám říkal, že mezi Vánoce mi a koncem zkouškového období vyřídí přes 600 e-mailů s dotazy studentů... Pro některé ovšem platí, že jejich přednášky jsou zajímavé, ale samotný monotónní projev studenta dokonale položí na lavici... U většiny pedagogů je jasné vidět jejich zapálení a snaha v nás něco probudit.

Marnost jejich snažení u většiny jedinců je věc jiná.

Nežli na přednášce usínat, raději na ni nejdu. (...) Nicméně zvláště u mladších kantorů je znát snaha studenta něco naučit i jinou, zábavnější formou, než jen suchým odvyprávěním mnohdy nezajímavých textů ze slajdů.

Dnešní pedagogovia na VŠ sú až na výnimky od žiakov citovo a sociálne veľmi vzdialený. Priemerný pedagóg na našej fakulte má v prednáškovej sále 300 ľudí, na ktorých má dokopy 1 hodinu a 40 minút čistého času, 20 sekúnd na každého žiaka. Cvičenia sú často vedené jeho zástupcami, a aby čo najviac zväčšil svoj odstup, používa videoprojektor. Komunikácia s ním sa často obmedzuje na e-mail či diskuzné fórum, prípadne sú dokonca prednášky nahrávané, čo mi ako študentovi dáva unikátnu možnosť vyštudovať, aby som svojho pedagóga čo len raz videl. V budúcnosti očakávam ešte väčšie zautomatizovanie vyučovacieho procesu, minimálne polovica predmetov by sa mohla vyučovať čisto virtuálne s vopred nahratými prednáškami, ktoré by sa aktualizovali raz za 5 rokov...



Kresba Aleš Čuma

PATRIK EICHLER

Když zemi vládne lid

Americký historik James Krapfl se rozhodl zmapovat sametovou revoluci pohledem z českých a slovenských regionů. Tvrdí, že obsah revoluce se utvářel v jejím průběhu, takže mělo smysl se jí účastnit. Současné reflexi listopadu 1989 vytýká, že se soustřeďuje pouze na komunistické elity a disent.

Ulice československých měst zaplnily během sametové revoluce tisíce lidí. Veřejně vzpomínat na události z přelomu osmdesátých a devadesátých let dnes ale může sotva pár desítek představitelů Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí. Lid jako takový v debatě zastoupen není. Každoročně je tak upevnován nevyřčený konsensus, podle kterého účast lidu na revoluci nebyla nijak zvlášť důležitá. Tehdejší elity nadto ztrácejí důležité zrcadlo svého konání.

Právě kontrast mezi rozsáhlou politickou aktivizací lidu a její dnešní po výtce elitní interpretací položil James Krapfl na počátek své knihy. Obdobným handicapem podle něj trpí i vědecké studie věnované sametové revoluci. Ty „mají tendenci sústredovať sa výlučne na Prahu, zriedkavo prekračujú hranice bývalého federálneho hlavného mesta, aby sa venovali aspoň Bratislave či Brnu na základe niečoho pevnejšieho ako osobnej pamäti“.

James Krapfl je americký historik střední generace. Tématu sametové revoluce se věnuje od počátku devadesátých let a Praze se chtěl ve svém bádání vyhnout záměrně. „Pocházím ze středu Spojených států,“ říká k tomu v rozhovoru pro slovenský týdeník Týždeň 46/2009, „vyrastal som na farme a vždy ma hnevalo, keď si niekto odtiaľto spája USA len s New Yorkom či Los Angeles. Práve preto som chcel vidieť, ako prebiehala revolúcia v menších mestách.“

Za zmínku stojí, že Krapfl hovoří česky i slovensky a zvládá i několik dalších středoevropských jazyků. Zároveň mu odstup od českého prostředí umožňuje formulovat teze, které u nás stále zaznívají spíše okrajově. Rozpad Československa nepovažuje za předem daný, ale už na počátku sametové

revoluce popisuje okamžiky, které k němu otevíraly cestu. Popisuje jednoznačné spojení mezi pražským jarem a sametovou revolucí, když mu během sémantické analýzy vystupuje z pramenů. Podnětná je i teze, podle které nebyl program revoluce předem dán (např. konsensem prostředí Charty 77), ale že „revolučné obdobie bolo samo o sebe epochou vytvárania významov“. Důležitým sdělením Krapflovy knihy je, že účast na revoluci byla smysluplná. Rekonstruovat způsob, kterým se tyto významy utvářely, ale můžeme pouze, pokud porovnáme zkušenosti z řady dílčích regionů.

OF NA SLOVENSKU A IDEÁLY REVOLUCE

Krapfl přesvědčivě dokládá, že pražské Koordinační centrum OF nemělo přehled o dění na Slovensku a v překvapivé míře ani v českých a moravských regionech. Pozici bratislavské VPN zase od počátku oslabovalo živelné rozšíření Občanských fór na Slovensku. Jejich existenci Krapfl prokázal ve 27 z 38 tehdejších slovenských okresů. Až 29. listopadu 1989 na setkání mezi zástupci pražského OF a bratislavské VPN došlo k vyhlášení národnostního klíče, podle kterého měla být OF nadále zakládána v českých zemích a pobočky VPN na Slovensku. OF v Košicích nicméně s VPN splynulo až před volbami v červnu 1990. Podle Krapfla se nacionální klíč na scéně objevil především jako nástroj, kterým Bratislava chtěla posílit svou pozici ve „vnitroslovenském“ souboji s vedoucími městy dalších regionů – Košicemi, Žilinou či Martinem.

Na Slovensku působila také na etnickém klíči vytvořená Maďarská nezávislá iniciativa

(MNI). Nesamozřejmost pozice VPN tak může doložit i situace, kdy v Komárně po několik týdnů působily pobočky MNI, VPN, OF a navíc i maďarská mutace OF – Svobodné fórum.

Tím, že jednotlivá místní sdružení postupně přebírala jednání s mocí na své úrovni, ale OF ani VPN nedokázaly budovat vlastní hierarchickou strukturu, vznikala zároveň demokratický deficit revoluce. Celá řada rozhodnutí totiž vznikala bez konzultací v regionech. Za příklad může posloužit čtvrtý republikový sněm OF z února 1990 (!), kterého se členové pražského koordinačního centra nezúčastnili zjevně proto, jak píše Krapfl, že to pokládali za ztrátu času.

Když pak „Klaus začal v lete 1990 cestovat po okresoch a hovorit' o pražskej, umierenej ľavici' ako prekážke ‚pragmatickej pravice‘,“ využíval jen nahromaděné frustrace. „Ľudia vtedy ešte nemali jasno, čo je to ľavica a čo pravica, ale videli, že ich ten Klaus počúva a chodí za nimi,“ doplňuje Krapfl v rozhovoru pro slovenský Týždeň.

Vývoj směrem ke vzniku právě ODS, jak jsme ji pak poznali v devadesátých letech, přitom opět nebyl samozřejmý. Analýzou deseti tisíc letáků z listopadu 1989 Krapfl dokládá, že ústředními pojmy, se kterými lidé v době demokratické revoluce pracovali, byla lidskost, sebeorganizace a socialismus, tedy pojmy přímo spojující devětaosmdesátý s pražským jarem. Silný akcent na „nenásilí“ propojuje sametovou revoluci i s činností dnešních „odzbrojovacích“ hnutí.

Krapfl se věnuje i dalším tématům. Postupně dokazuje, že události z listopadu 1989 vnímali lidé v Československu univerzálně jako revoluci. Oporu tomuto popisu

události z přelomu let 1989 a 1990 dává také odpověď na otázku, kdo tehdy držel v rukou moc. Argumentem Krapflovi není, že vládne právní kontinuita s předlistopadovým režimem, ale že OF mělo moc tuto kontinuitu přerušit a že o tom několikrát uvažovalo.

Popisuje také různé mody (satiru, komedii, romanci), kterými se různí její protagonisté k revoluci vztahovali. Věnuje se definici nového společenství, které vzniklo po listopadu 1989 a způsobům, kterými se prosazovaly jeho ideály (ústavní zrušení vedoucí úlohy KSČ, demokratizace na pracovištích, v odborech atp.) a ukazuje, že revoluce neskončila zvolením Václava Havla prezidentem na konci roku 1989, ale v různých skupinách ve společnosti intenzivně pokračovala až do poloviny následujícího roku.

Krapflova **Revolúcia s ľudskou tvárou** je práce v mnoha ohledech průlomová. Překračuje hranice velké politiky. Snaží se zachytit cíle, které Čechoslováci v revoluci formulovali, i způsoby jejich artikulace. Přestože jde o práci historickou, obsahuje na příkladech oslav patnáctého výročí sametové revoluce i odkazy na dnešní práci s revoluční symbolikou.

Publicistický text v tomto případě není prostorem pro polemiku. Jde především o upozornění na knihu, která je nesmírně cenným a znale napsaným podnětem pro slovenskou i českou veřejnou, publicistickou i odbornou debatu.

James Krapfl: Revolúcia s ľudskou tvárou. Politika, kultúra a spoločnosť v Československu po 17. novembri 1989, Bratislava, Kalligram 2009, 302 stran.

Autor je novinář.

JIŘÍ PLOCEK

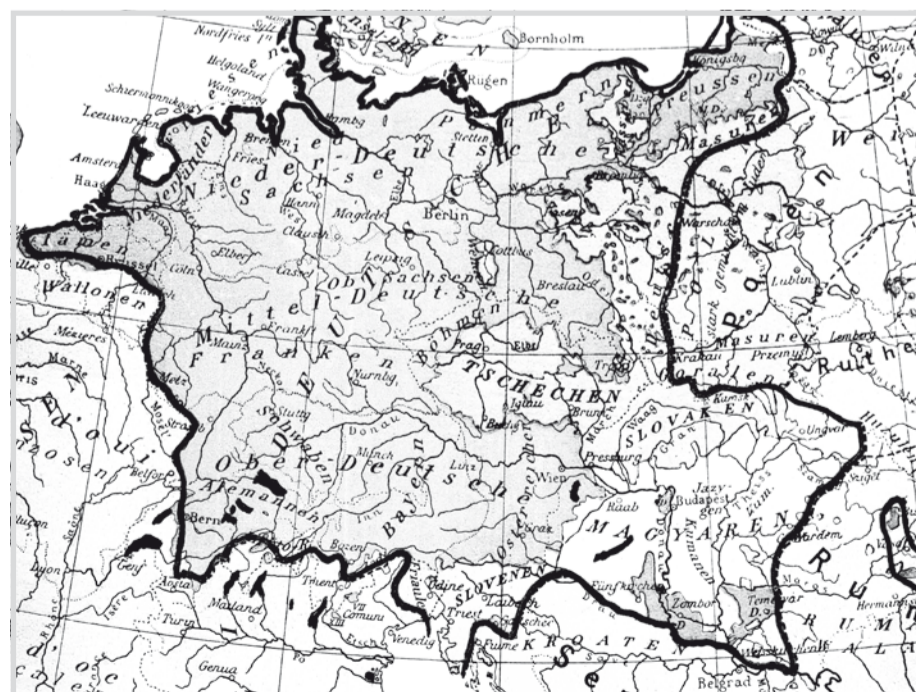
Evropský otloukánek i svorník

Střední Evropa: Je to pojem založený na realitě či pouhý intelektuální konstrukt? Tím se zabývá inspirativní sborník „V kleštích dějin“.

István Bibó v roce 1946 píše: „Všeobecně se dnes má za to, že střední a východní Evropa, přesněji celé území rozkládající se na východ od Rýna, mezi Francií a Ruskem, se v oblasti politické vyznačuje jakousi apriorní zaostalostí (...), hovoří se o nevyvinutých a nedemokratických společenských vztazích, o politické neotesanosti, úzkoprsem, přízemním a agresivním nacionalismu (...), uvádí se, že celá oblast je semeništem nejruznějších zmatených, obskurních a lživých politických filosofí. To všechno se zdá potvrzovat domněnku, že národy a státy tohoto regionu jsou svou povahou neschopné demokratického vývoje západního typu.“ Úvodní text maďarského politologa a historika ve sborníku V kleštích dějin (Střední Evropa jako pojem a problém) má téměř definitivní povahu a mrazí svou schopností jít k jádru věci. Výše uvedený pohled, který zastává i dnes mnoho intelektuálů, považuje Bibó za zavádějící, povrchní a nebezpečný, protože neumožňuje nahlédnout povahu bytí středoevropských národů.

Bibó mluví do černého, když říká, že nejcharakterističtější rys nevyváženého politického ducha střední a východní Evropy pramení z existenciálního strachu o vlastní pospolitost. Ten je odvozen z dlouhodobé historické zkušenosti středoevropských národů. Pronikavost Bibóových pohledů vychází z reflexe psychického rozměru skutečnosti: „Bylo by však dětinské domnívat se, že pokrivení vývoje politické kultury může být dílem zmatených filosofů či štvavé propagandy. Skutečná davová emoce může povstat jen z afektu, a **afekt jen ze skutečného prožitku** (zvyraznil I. Bibó – pozn.).“

Chaotické filosofické polopravdy a propagandistické výmysly působí na jednotlivce i skupiny lidí jen za předpokladu, že prožitý strach a zmatek probudí v lidech náchylnost k této lživé a polopravdám uvěřit, aby se pomocí nich mohli utvrzovat ve svých sebeklamech, přizívat své plané naděje a nalézat ukojení svých vášní. Vyrovnaná duše polopravdám i lživé propagandě odolává. Otázkou nyní je, co národy střední a východní Evropy o jejich rovnováhu připravilo.“



Velkoněmecká vize z roku 1895: Střední Evropa v roce 1950.

Repro z publikace André Chéradame: Evropa a otázka rakouská na prahu XX. století, 1901.

roku 1989, kde promluvil mj. Péter Esterházy, György Konrád, Eduard Limonov, Czesław Miłosz, Adam Michnik. Snad ještě působivější je přepis diskuse na konferenci o literatuře v Lisabonu (1988). Tam se setkáme kromě výše zmíněných s dalšími významnými literáty z Evropy a USA, jakož i s ruskými spisovateli (např. Taťána Tolstá), kterým byla poprvé dána možnost vycestovat. Spontánně a pro mnohé překvapivě vyústila diskuse ve vášnivý spor, v němž spisovatelé „střední Evropy“ hájili svou korporativní identitu vůči ruským kolegům. Pro ně tento pojem nic neznamenalo. Ukázalo se, že tento termín je do značné míry vlastní sebeidentifikací proti „obrům“ ze Západu i z Východu. Jeho váha roste v dobách útlaku a mizí v dobách svobody. Na to a na mnoho dalších aspektů ukázal v historické perspektivě od raného středověku po novověk v závěrečné kapitole Zrození střední Evropy z ducha... editor sborníku Jiří Trávníček. Připojil i anotovanou bibliografii k tématu a medailónky autorů.

Střední Evropa je náš domov, ať chceme nebo nechceme, se všemi jeho slabiny a přednostmi, se vši jeho ambivalencí. Je hraničním, heterogenním prostorem, plným úzkostných předpokladů i nejzářivějších nadějí, prostorem setkávání a tříbení, nikoli však společné politiky – mocenské akce. To je pro některé zdrojem frustrace, pro jiné pobídkou k reflexi a duchovní práci. Sborník „V kleštích dějin“ je určen spíše těm druhým.

Jiří Trávníček (ed.): V kleštích dějin. Střední Evropa jako pojem a problém. Host, Brno 2009, 344 stran, vydání první.

JAKUB JINEK

Pokus o restituci politična

Sborník Kritika depolitizovaného rozumu odhaluje dilemata současného levicového myšlení.

Netečnost k politickým otázkám, odmítání politicky se angažovat či se jen o politice vyslovovat, tyto dnes stále častější projevy „únavy z politiky“ nemusejí mít vždy původ pouze ve vtíravosti politické agendy či v nadměrném zasahování politické moci do našich soukromých životů. Důvod zhnusení politikou může ležet paradoxně na opačné straně – může vyplývat ze slabosti politiky, ústupu politična, vysloveně – z depolitizace. Tato skutečnost je již nějakou dobu předmětem zvýšeného teoretického zájmu, jehož výrazem je rovněž sborník s názvem **Kritika depolitizovaného rozumu**.

Autory publikace (v pořadí textů: M. Škabrha, V. Bělohorský, T. Stöckelová, V. Magid, M. Hauser, M. Vodrážka, O. Slačálek, P. Schnur a P. Barša) pojí v první řadě společná motivace, daná jednak sdílenými obavami z důsledků depolitizace, jednak poznáním neplodnosti a vyprázdnění současné, zejména levicové, politiky. Odtud plyne prakticko – programatické zaměření textů, tíhnoucích k tomu stát se zdrojem společenské změny a ochotných jít proti hlavnímu proudu debaty, a to nikoli ve smyslu salónní snahy o originalitu, nýbrž ve smyslu pevného přesvědčení o společenské platnosti subverze a decize. Tato shoda je snad nejvýraznějším poselstvím celé knihy – nejlépe ilustruje naléhavost tématu, skutečnost, že depolitizace je již i u nás „nepřeslechnutelnou výzvou“, kterou nelze ignorovat.

Rekonstrukce či restituce pojmu politična vyžaduje v první řadě poznat příčiny depolitizace, a to rovněž s ohledem na české prostředí. Autoři popisují různé instance depolitizace, jež je vlastně neutralizací politiky, zbavení její svébytnosti, ať už po způsobu neoliberalní ekonomizace a kvantifikace, expertismu, estetizace či individualizace. Jde o stále se opakující princip korumpování potenciálních politických aktérů a následnou dobrovolnou demisi politiky jako celku. Neutralizace je tak z jedné strany zrcadlem naší současné pohodlnosti, z druhé strany představuje neschopnost systému reprodukovat a reprezentovat relevantní zájmy, tj. stát se ve vlastním slova smyslu politickým.

Snaha o restituci politična není žádný nový podnik, je přítomna v kritické reflexi 20. století od Schmitta po Arendtovou. Tento podnik přítom od počátku skrýval dvojnásobnost

(přítomnou také u obou klasiků): otázku po političnu je totiž třeba klást s ohledem na jeho obhajobu, zároveň však platí, že politično je součástí lidské podmínky, a tedy zde vždy je. Fakticky se nejedná o nic jiného než o opakování rozporu dvou fundamentálně různých stylů politické filosofie – toho, který zdůrazňuje fakticitu vládnutí a toho, jenž se ptá po správnosti tohoto vládnutí. Hobbes a Rousseau bývají uváděni jako reprezentanti těchto odlišných stylů. Tento podvojný charakter však činí z psaní o političnu velmi delikátní podnik, který vyžaduje velkou míru metodické reflexe. Zdá se, že největší obtíž předkládané knihy je právě nedostatek tohoto metodického uvědomění.

Ta se zprvu projevuje někdy až příliš velkorysým nakládáním s pojmem „depolitizace“. Depolitizací se tak stává vše, co z nějakého důvodu zasluhuje kritizovat – od neoliberalismu až po Miloše Zemana. Nakolik však tyto jevy zasluhují kritiku, stávají se také stranou (politického) sporu (za neoliberalní kvantifikací, estetizací a ekonomizací

je vždy ideologie, tj. stranickost), což naši autoři bezděčně stvrzují tím, že jejich základní opce jsou skoro vždy předem odhadnutelné (proti radaru, proti izraelské a americké politice, proti GMO...), a to právě proto, že jsou odvoditelné z běžných reálpolitických dichotomií.

Veškerá kritika (včetně kritiky neutralizace) vyžaduje zaujetí neutrálního stanoviska – zde se rozehrává ona vnitřní dialektika politična, které není jen úkolem k znovu-ustanovení, ale rovněž neodbytnou daností, a do té míry je rovněž vnitřně nekonfliktní, protože představuje předpoklad každého konfliktu. Pokud toto neuznáme, a většina autorů našeho sborníku se tomu usilovně brání, upadáme do vážné epistemologické obtíže – nezbyvá nám pak jiný nástroj než právě ono kritizované expertní sociologické poznání – ať už v podobě kvantifikování skutečnosti nebo v podobě „kvalitativního“ sociologizování, „odhalování“, „rozeznávání“ skrytých tendencí a „ukazování se pravých důvodů“ pomocí různých -ismů a -izací,

Libor Prudký a kol.

INVENTURA HODNOT

Academia, Praha 2009, 344 stran

Knihy s podtitulem Výsledky sociologických průzkumů hodnot ve společnosti České republiky je odbornou prací, která však poskytne každému, kdo se nezalekne teoretických pasáží, mnohé zajímavé informace. Úvodní část rozvádí pojetí hodnot od počátečního rozlišení mezi hodnotou, jako „tím, co je“ anebo „tím, co má být“, po složitější úvahy, zkoumající proces vzniku hodnot a jejich funkce.

Podle hodnotové soustavy, která je pro něj důležitá, lze vytvořit i odpovídající typologii člověka (estetický, náboženský, mocenský člověk atd.). Stejně tak lze i rozdělit hodnoty na materialistické a postmaterialistické a sledovat jejich váhu. Ty první mají vztah k životním jistotám lidí, ty druhé odrážejí vztah k sociálnímu kontextu a k individuální svobodě. V rámci takových teoretických rámců autoři uvádějí data ze sociologických výzkumů od 70. let po dnešek. Zde se ukázala i problematičnost výsledků z doby před rokem 1990 – tato data vypovídají i o nesvobodě občanů a deformaci sociologického zkoumání.

Vedle kvantifikovaných výsledků je zařazena část o kvalitativním výzkumu. Ten se zabývá výpovědí jednotlivce jako svěbytným údajem. Zde se protíná etnologie a antropologie (postoje k jiným sociálním a etnickým skupinám, individuální tendence – např. „ekologizující“ atd.).

na které v publikaci narážíme velmi často, což je nejen únavné, ale vzbuzuje to někdy pocit libovolnosti.

Pokud politično jakožto výraz existence protikladných zájmů nesnese moralizaci a esencionalizaci, pak o něm musíme hovořit jedině v neutrálních pojmech a nečinit z něj o nic abstraktnější pojem, než dovoluje generalizace konkrétních sporů. Autoři to však, zcela zákonitě, činí. Každý spor je přirozeně sporem morálním – Američané, neoliberalové, komunisté, estéti, to jsou všechno nejen nositelé odlišných zájmů, ale rovněž odlišných hodnot. Toto je základní problém veškeré subverze, tudíž i problém toho, jak lze činit levicovou politiku jinak než v rámci moderního paradigmatu sociální politiky přerozdělování. Články našeho sborníku tak odhalují dilemata současného levicového myšlení nejen reflexí cizích politik a programů, ale reprezentují ji také samy na sobě.

Kritika depolitizovaného rozumu, Grimmus, Všeň 2010, 240 stran.

Autor je politolog a filosof, přednáší na Teologické fakultě Jihočeské univerzity.

JIŘÍ RÁKOSNÍK

Mnohočetný Nicolas Bourbaki

O matematice se často hovoří jako o základu všech věd. Příběh tajemné postavy Nicolase Bourbakiho je toho dokladem.

Prosinec 1934, kavárna A. Capoulade uprostřed pařížské Latinské čtvrti, kolem stolu sedí šest bouřlivě diskutujících mužů: Henri Cartan, Claude Chevalley, Jean Delsarte, Jean Dieudonné, René de Possel a André Weil. Mladí nadějní matematici působící na různých univerzitách mají společný cíl – napsat učebnice pro moderní výuku matematiky na francouzských univerzitách, které stále ještě trpí strašnými dopady první světové války na francouzskou inteligenci. Nový systém výuky matematiky bude založen co nejobecnějším způsobem, na axiomatické metodě a na pojmu struktury. Každé tvrzení musí být nezpochybnitelně dokázáno. Novátorský bude i způsob práce: Společníci se budou pravidelně scházet, podrobně a velmi kriticky diskutovat připravené rukopisy, znovu a znovu je přepisovat až k dokonalosti. Nikdo nebude omezován ve svých názorech žádnou autoritou, kromě jedině: přesnosti a dokonalosti matematiky.

Hned na začátku stanovili důležitý princip: v padesáti letech musí každý člen skupiny opustit.

A bude to čistě kolektivní dílo. Aby vyloučili možné spory o autorství, v návaznosti na někdejší studentské recese si vymysleli neexistující osobu autora Nicolase Bourbakiho (jméno si vypůjčili od slavného francouzského generála z 19. století) a vytvořili mu celou fiktivní identitu včetně rodinných příslušníků, svatebního oznámení atd. Mystifikace byla tak úspěšná, že ještě dnes leckdo věří tomu, že geniální matematik N. Bourbaki byl (a možná stále je) skutečná osoba.

Původní plán během roku napsat potřebné učebnice přerostl do jednoho z největších projektů příslušníků 20. století. První svazek věnovaný teorii množin jako základnímu kameni jejich matematické stavby vyšel teprve v roce 1939. Druhá světová válka dramaticky zasáhla do osudů všech bourbakistů, ale

práce pokračovala. Mezitím se ke skupině přidávali další matematici, jiní ji opouštěli. Za všechny jmenujme alespoň L. Schwartz, A. Borela, A. Grothendiecka a P. Cartiera. Do roku 1998 vzniklo monumentální dílo věnované deseti matematickým oborům, čítající celkem přes 7000 stran. Nikoli náhodou jeho název **Éléments de mathématique** připomíná proslulé Eukleidovy **Základy**, ze kterých vychází celá moderní matematika. Dílo svým obsahem, metodou, terminologií a symbolikou natolik ovlivnilo vývoj matematiky a její výuku, že dnes prakticky neexistují matematici, kteří by tím nebyli více či méně zasaženi.

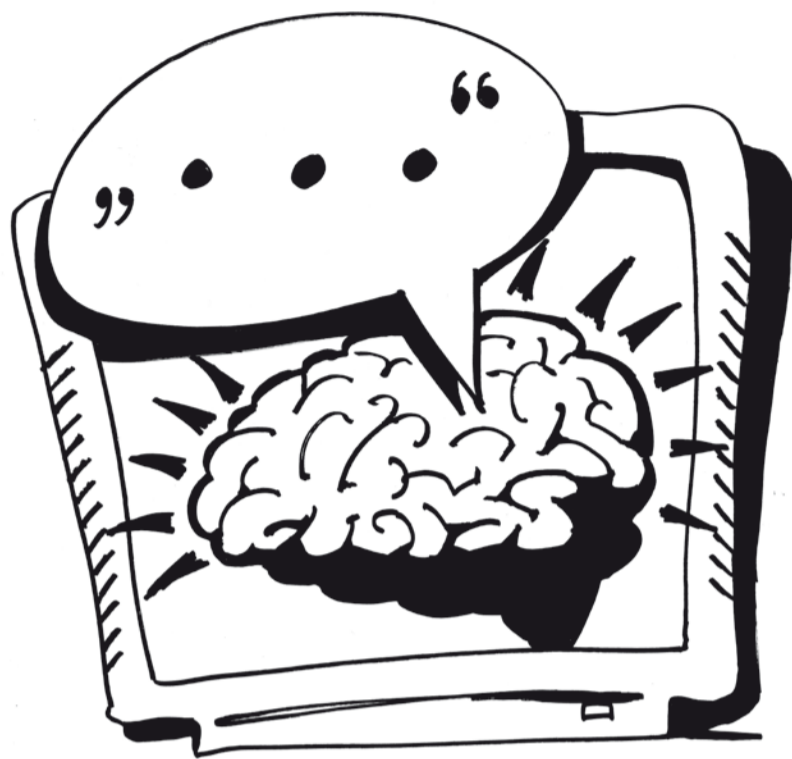
Kupodivu to neplatí jen pro matematiku. Metody a způsoby myšlení bourbakistů širou ovlivnily myšlení, kulturu a vývoj celé řady oborů lidské duševní činnosti druhé poloviny 20. století a přispěly k rozšíření a úspěchu myšlenkového směru strukturalismu. Pojmu struktury, který se objevil již

v základních lingvistických dílech z počátku 20. století, bourbakisté dali pevný matematický ráh, který se díky otevřené mezioborové spolupráci rozšířil jako účinný univerzální nástroj pro popis a zkoumání vztahů mezi prvky a pojmy do nejrůznějších oborů lidské duševní činnosti. Vedle studia strukturálních podstaty jazyka ve zmíněné lingvistice (R. Jakobson) to byla především strukturální antropologie (C. Lévi – Strauss), genetický strukturalismus v psychologii (J. Piaget) strukturalismus a nevědomé myšlení v psychiatrii (J. Lacan), ekonometrické modely (W. Leontief) a překvapivě i v literatuře (R. Queneau a skupina Oulipo).

N. Bourbakimu loni bylo 75 let. O rok dříve ve věku 104 let zemřel poslední ze zakladatelů H. Cartan.

A. D. Aczel: Umělec a matematik, Academia, Praha 2009, 192 stran.

Autor je matematik a pracuje v Matematickém ústavu AV ČR.



Kresba Aleš Čuma

V nenápadných letokruzích

V loňském roce vyšla ve vsetínském nakladatelství Dalibora Maliny bilanční kniha literárního historika, kritika a editora Mojžíra Trávníčka (1931), nazvaná *V letokruzích naboso*. Jedná se o pozoruhodnou mozaiku vzpomínek, zamyšlení, literárních portrétů, ale i deníkových záznamů, které představují sice navenek nenápadný, ale přesto velmi zásadní příspěvek k podobě českého literárního milieu uplynulého půlstoletí.

Pane Trávníčku, iniciátorem vzniku Vaší poslední knihy byl vsetínský knihkupec a vydavatel Dalibor Malina. Kde vy sám vidíte zásadní posun od knihy paměti *Skryté letokruhy z roku 2001* – samozřejmě vyjma větší zánrové rozrůzněnosti?

Knížku *V letokruzích naboso* jsem skutečně napsal na vytrvalé naléhání Dalibora Maliny. Musím dokonce vyznat, že nakonec pro ni navrhl i název, když jsem si s ním nevěděl rady. Jistý posun od prvních „Letokruhů“ vidím v tom, že tenkrát ze mne doloval redaktor Aluze Jirka Hrabal kapitolu po kapitole a víceméně jsem se vzpíral pokračování, zatímco tuto poslední knížku jsem psal zcela uvolněně – jako školák do písanky víceméně na jeden záťah, jak mi stařecká paměť na přeskáčku ledacos napovídala.

Ve Vaší literárněkritické i literárněhistorické práci se vždy propojovala dvě hlediska: obdivuhodný smysl pro „vytknutí“ všeobecně hmatatelných estetických vlastností díla a jeho pečlivé zařazení do literárněhistorického kontextu. Zároveň jste však byl vždy empatický ke čtenářské přítomnosti jednotlivých knih. Jak vidíte z tohoto hlediska situaci na současné české literární scéně? Po „postmoderních rejších“ zejména počátku 90. let začíná být patrná, alespoň u části produkce, větší vstřícnost ku čtenáři, a to i v případě velkých a zásadních vydavatelství, jako je brněnský Host nebo pražský Torst...

Současnou literární scénu bohužel už nemohu dostatečně sledovat, jsem zcela straven starostmi, potřebami a strážními

věku a jeho nepřijemnými průvodci. Ale i v této tísní jsem s potěšením zaznamenal, že současná nakladatelská produkce nabízí dostatek děl, která se obracejí ke čtenáři jakožto nezbytnému článku literárního procesu. Nemohu se nezmínit alespoň o dvou knihách, zvláště mi blízkých nejenom teritoriálně. Je to poslední kniha Antonína Bajají *Na krásné modré Dřevnici* a *Cena facky* Josefa Holcmana.

Poměrně rozsáhlá kapitola je ve Vašich memoárech věnována básníkovi, překladateli a editorovi Ivanu Slavíkovi. Pan Slavík, jak sám píšete, vždy poněkud trpěl přeceňováním významu vlastního díla. Jakou má šanci jeho poezie dnes? Vy na tuto otázku v knize nepřímě odpovídáte, přesto Vás prosím o stručné zhodnocení...

Sklon k přeceňování významu vlastního díla jsem pozoroval u více básníků. Ti šťastnější jsou blažení už tím samým nezvratným přesvědčením, aniž by je zajímalo mínění čtenářů a veřejnosti, které prostě neberou na vědomí. Slavík patřil naopak k precitlivělým, což bylo patrně dáno jeho chorobou, a doopravdy trpěl pouhou možností nepochopitelnosti či neuznání. Mám za to, že přímo v díle, například v „jenčovských cyklech“ nebo v některých pozdních básních, lze dost zřetelně rozlišit ty básně, které jsou plodem nepochybného věrohodného utrpení, jakým byl stíhán ve značné míře, od těch, co jsou výrazem pouhého sebeklamu, o kterém ovšem rovněž nepochybují, že byl zdrojem trýzně. Pokud jde o „šance“ jeho poezie

v dnešním kontextu, nejsem způsobilý se vyjadřovat. Jednak už nezvládám sledovat vývoj a proměny tohoto kontextu, ale hlavně nejsem objektivní – Slavíkovo dílo mi bylo vždycky blízké a s mnohými jeho stránkami jsem se bytostně ztotožňoval.

Jste znám především jako editor tzv. křesťanský orientované literatury. Jak moc se vnímání tohoto, snad můžeme říci proudy, posunulo v současnosti? Lze v kontextu soudobé literatury o něčem takovém vůbec mluvit?

Pokud ještě stačím aspoň orientačně sledovat soudobou českou literaturu, nezdá se

mi, že by v ní byl zřetelný nějaký proud výrazně křesťanský orientovaný. Ovšem v poezii ani v próze nechybí díla, která vnímají život a svět „po křesťansku“, jak říkával Jan Čep, i když to vesměs hlasitě neproklamují. Koneckonců to odpovídá poslání křesťanů být „kvase“; tedy čímsi skrytým, nikoli určujícím, strhujícím proudem.

K Vaší osobní identitě vždy neodmyslitelně patřila skutečnost, že jste neprošel akademickým literárním vzděláním a celý život jste vlastně profesně vykonával něco jiného. Jak Vás tato skutečnost ovlivnila?

Jistěže byly situace, kdy jsem absenci akademické přípravy pocítoval jako tíživý nedostatek, ale na druhé straně jsem byl volný od závazků, povinností a omezení vyplývajících z oficiálního provozu. Na příkladu gymnazijního přítele jsem se přesvědčil, že je možné, aby i daleko talentovanější kolega dlouhá léta trpěl v přiděleném regionálním pracovišti u zcela podružných a jeho zájmům vzdálených úkolů, což mu s jistotou i ukrátilo život. Mohl jsem se vždycky zabývat tím, k čemu jsem měl osobní vztah, a zpravidla – aniž bych o to cíleně usiloval – jsem se dostal ve vhodný čas i do kontaktu s osobnostmi, které mi poskytl mnohdy více, než formální akademické vzdělání.

PTALA SE HANA SVANOVSKÁ

Rozšířenou verzi rozhovoru a další text autorky s názvem *Šlěpěje Mojžíra Trávníčka* najdete na www.kulturni-noviny.cz.



Mojžíra Trávníček. Repro www.inext.cz

MARTINA SCHNEIDEROVÁ

Život z inkoustu

„Přece musím poslouchat maminku, nebo ne?“ Dopisovat si tímto tónem s básníkem, jemuž praktický život „připadal jako ta nejméně pohodlná sebevražda“, nebylo od zamilované Ofélie Queiroz moudré. Avšak bulvárně laděná drobtina není cílem vydávání soukromé korespondence umělců.



Pokládat korespondenci za bezproblémový pramen umělcova života bývá ošemetné, zvláště u těch tvůrců, kteří slovem vládnou. Dojem dokumentárnosti sice převládá, ale hranice mezi životem a literaturou není dána poštovní známkou. U portugalského spisovatele a básníka Fernanda Pessoa (1888–1935) je tato hranice ještě rozkolísanější, hlavně díky autorově sebestylizaci do jiných básnických subjektů (tzv. heteronymů), která mu umožňovala „pročítat vše všemi způsoby“.

Kniha dopisů, kterou v překladu Pavly Lidmilové vydalo nakladatelství Argo, je opatřena poznámkami překladatelky, jež vybrané dopisy zakotvují v náležitém kontextu. Čtenářům tento výbor přináší nejen

stroboskopický pohled na Pessoaův život, ale je také svědectvím o průniku života a tvorby. A především nelze v korespondenci přehlédnout umělcovo postupné upřednostňování tvorby samotné, ať už se s tím adresáti Pessoaových dopisů vyrovnávali jakkoliv. Je to četba jak na houpacím koni, dramatické výkyvy doprovázejí fragmentární útržky z Pessoaových dnů a naznačují, že sám autor nevedl tak nudný úřednický život, který se v literární podobě stává bází pro únik do světa imaginace. I když dopisy ukazují Pessoa jako schopného organizátora, obětavého přítele, láskou na moment zaskočeného milence a pro některé překvapivě i jako mystifikátora a člověka se smyslem pro humor, je v nich patrná i jiná nota, totiž, že vše, co autor činí i nečiní, bude zúročeno právě v literatuře.

„Už celé dny setrvávám na úrovni Knihy neklidu.“, napsal Pessoa svému příteli Cortez-Rodriguezovi. A když básník píše jinému příteli, deprimovanému Máriu de Sá-Carneiro, uvažuje o tom, že si dopis přepíše na stroji, aby z něj „pár vět a grimas vtělil do Knihy neklidu.“ Tragický Sá-Carneiro spáchá sebevraždu, zatímco Pessoa „úspěšně“ převtěljuje svou depresi do tvorby. A jak by mohl Pessoa pracovat na Knize neklidu, když mu jeho milá Ofélie právě klid a spokojenost slibuje? Pessoa se před očima Ofélie proměňuje ve svého heteronyma Alvára de Campos, Ofélii vyčerpává nešťastná láska a Pessoa si v roce 1930 zapisuje, že „milujeme pouze představu, kterou si o někom uděláme.“

Adoruje-li Pessoaův umělecký postoj snění na úkor reálného života, pak v právě vydané korespondenci můžeme sledovat, jak tento názor proniká i do jeho osobních vztahů a formuje je. Tato věrnost vlastní filosofii se může povrchně jevit jako krutost či necitlivost vůči blízkým osobám, ale samotná Pessoaova tvorba, která se nejednou daří „rozptýlit sklíčenou nebo smutnou duši“ má velmi daleko k vyprahlému egosimu či sobectví.

„Uměním se vyhýbáme činnosti nebo žití.“, píše Bernard Soares, další Pessoaův heteronym, v Knize neklidu. Když pak v *Dopisech přátelství, lásky a magie* čteme o mystifikátorské akci: o zmizení známého mága a Pessoaova přítele, Aleistera Crowleyho, kterou spisovatel spolu s Crowleyem zosnovali, může se nám zdát, že ona melancholická klauzura v osamění vlastního já proklamovaná v Pessoaových textech je jen další, tentokrát literární mystifikací. Ale ať je tomu jakkoliv, i tímto kuriózním činem (zmizením mága) vnáší Pessoa do světa další iluzi, neboť iluze a sny jsou jeho optikou tím nejskutečnějším a nejhodnotnější. Nová kniha dopisů tak nabízí čtenáři možnost posoudit Pessoaovy postoje z jiné perspektivy. Nazírat však život a dílo umělce striktně dualisticky může vést nejen v případě Fernanda Pessoa k nepochopitelnosti.

Fernando Pessoa: Dopisy přátelství, lásky a magie. Příběhy z Pessoaova života. Překlad: Pavla Lidmilová, Argo, Praha 2009, 186 stran.

RŮZNOSTI

- Nakladatelství Stehlík z Volar vydává nejen tituly, jež se zabývají přírodou a regionem Pošumaví, např. fotografickou knihu *Stromy k nám hovoří* (2009), ale i jiné pozoruhodné tituly: *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952* (2007) významného českého předúnorového politika Ladislava Feierabenda a *Kde peníze jsou služebníkem, nikoli pánem* (2008) Nadi Johanisové, s podtitulem *Výpravy za ekonomickou přátelskou přírodou a člověku*.
- Nakladatel Marek Konečný vydal *Filosofickou, strukturální a hlubinnou hermeneutiku* (2009) Jaroslava Hrocha. Základem je kapitola o přínosu Hanse-Georga Gadamera k filosofické hermeneutice. Následuje pojednání o vztahu českého strukturalismu a hermeneutiky a o příspěvku hlubinně psychologického pohledu. Inspiraativní je pokus o vícerozměrnou interpretaci poezie Vladimíra Holana.
- Zdravotnické nakladatelství Galén rozšiřuje ojedinělou ediční řadu, v níž se potkávají folkoví písničkáři a publicisté. Vychází tu kniha známého publicisty Jiřího Černého *Určitá míra facky* (komentáře z let 2001–2008), připravují se texty Pavla Šruta a básně Jana Buriana. Ve třetím, přepracovaném vydání vyšel nově životopis Karla Kryla *Akorát že mi zabil tátu* od Vojtěcha Klimta.
- Nakladatelství Tomáše Janečka – Emitos připravuje k vydání závěrečný IX. svazek *Výboru z díla C. G. Junga*, jenž uzavře reprezentativní řadu textů velikána psychologie 20. století. Dále vyjde ještě *Komplex obětího beránka* (Mytologie stínu a pocitu viny) autorky Sylvie Brinton Pererové a *Síla stromů* Michaela Perlmana, zakladatele směru „archetypická ekologie“. Připravuje se i původní česká práce Borise Rafailova *C. G. Jung v zrcadle filosofie*.

EVA KLÍČOVÁ

Místa smrti na hřbitově vyprávění

Počátky literární tvorby Daniely Hodrové se datují do konce sedmdesátých let. Její knihy se ovšem na světlo světa vynořily ze šuplíku až na počátku let devadesátých, v proudu tehdy opožděně vycházející české postmoderny. Na své tehdejší dílo autorka velmi těsně navazuje i posledním románem *Vyvolávání*.

Daniela Hodrová (1946) je poetou doctus, jehož beletristické a literárně-teoretické dílo tvoří monument, tvarovaný zdvojeným zavěšením se vědecké a umělecké tvořivosti. Hodrové akademická práce je zaměřená na teorii románu a literární topologii a tvoří tak vlastně ochrannou ulitu onoho pomyslného zavěšitelce, jehož měkké, beletristické tělo se točícím, návratným pohybem odevzdává nostalgii individuální paměti. Za tuto paměť lze u Hodrové považovat nejenom paměť osobní, ale i literární, a to jak autorskou, tak čtenářskou. I z řečeného se lze dovědit, že nová kniha Daniely Hodrové *Vyvolávání* je těsnější součástí celého jejího díla, než bychom se nadáli u jiného autora.

Zatímco v předchozích románech je vyprávění motivováno *sestupováním* do minulosti, ve *Vyvolávání* je minulé naopak vtahováno do přítomnosti, je *vyvoláváno*. Tento zdánlivý protipohyb je však jen psychologickou iluzí, neboť stejně jako v předchozích dílech se setkáváme s již známými literárními identitami autorky a jejích blízkých – s Alicí

Davidovičovou, Pavlem Santnerem, Eliškou Beránkovou, Sofií Syslovou, Pavlem Bolinkou... Čtenář se vrací k postavám a místům z textů vzniklých i před desetiletími: k *Podbojí* (1977–1978), *Kuklám* (1981–1983), *Thétě* (1987–1990), tedy trilogii Trýznivé město, a Komedii z roku 2003, která dosud tuto románovou linii završovala. Nyní na tyto texty navazuje *Vyvolávání*, variuje je, vztahuje k přítomnosti. V narativních fragmentech se hrdinové coby privátní vtělení prolínají s osudy známých osobností (ústřední místo zaujmají Milada Horáková a Milada Součková), s někdejšími herci Vinohradského divadla či marionetami. Spolu s postavami kontinuem románů putují také předměty – perziánový štucl, kabelka, cíněnka či koberec s meandrovým vzorem. Předměty se ztrácí a objevují, vlastní je různé postavy, proměňují se (například mašle ve vlasech – motýl – pták – nádor v mozku) nebo jsou nahrazeny, symbolizovány a vytvářejí komplexní ikonografii románových výjevů. Co je však v souvislosti s Hodrové vědeckým zájmem

příznačné – stále také setrváváme v místech minulých románů – v Praze, zvláště v okolí Olšanských hřbitovů. Ve *Vyvolávání* je navíc poetická mapa doplněna o několik nemocnic – v nichž vždy nějaká z postav umírá či se léčí ze smrtelné choroby. Po „Hodrová“ tak lze literární topologii *Vyvolávání* vytyčit místy smrti, která jasně dominují: hřbitov – nemocnice – popravčí vrch – i byt Davidovičových, v němž se nebožtíci hromadí...

Deficit narativu Hodrová vyrovnává nastíněnou ikonografií, jejíž opakované usouvzažňování k postavám, kulturně – historickým reáliím, literárním parafrázím, mýtům či mystice vytváří namísto pomyslného oblouku vyprávění jakoby fraktální struktury snů. Tyto sny se vymykají vypravěčské kázně stejně jako sen vůli snícího: obsese opakování, časová nesouvislost, antiteticke proměny a neurčitost viděného, zvýznamňování detailů, rozeznávání asocičních množin, to vše tvoří sled interpretačně silných obrazů vybízejících čtenáře k výkladu. Chronotop Daniely Hodrové je zámkou k setkání

s mrtvými, prostorem paměti, otiskem sledu obrazů, tak jak je generuje snění nebo uvolněné vědomí, bez příběhu stvořeného vědomou kombinatorikou. Ve *Vyvolávání* se autorka zrekla i textového členění (oddílů, kapitol...) – tedy vyjma odstavce. Jedinými místy, kde se lze pomyslně vynořit nad hladinu obrazového proudu, jsou paradoxně textově sebereflexivní pasáže pojednávající o zvoleném způsobu vyprávění. Navzdory autorčině schopnosti sprádat jímavé pavučiny souvislostí mezi jednotlivými výjevy čtenář musí setrvávat v pasivní odevzdanosti jednolitému textu, jenž neumožňuje časový prožitek, spojený s rozvinutím a zavnutím příběhu. *Vyvolávání* vzniklo intelektualizací bolestného privatissima autorky, jež ve své experimentální rovině zcela závisí na předchozí tvorbě, což významně ovlivňuje i jeho recepci. A ta zároveň naráží na hraniční mez únosnosti postmoderní destrukce narativu.

Daniela Hodrová: *Vyvolávání*. První vydání, Malvern, Praha 2010, stran 335.

Autorka je bohemistka.

JAN ANTONÍN PITÍNSKÝ

Jedoun a Medoun (fragment)

MARTINOVI DOHNALOVÍ V LÁSCE (A STARÝM PSŮM)

„Že vnitřní co je, když tak slunko hučí nad komíny podotýká běžencům města chmurným, že žít se má, že vnitřní co je, jsou emoce.“ Tak řeč malej Nevra jednomu tomu božskému, kterej pil pivo u Chrástů. „Ach tak, slunce,“ tento odvětil. „Psanec těch modří vzdálených. Ten rozcvičený boží žloutek. Ten floutek usměvavý.“

Medoun byl taky při řece. Když je při řece Medoun, je všem blaze. Každý ukazuje, jaké má plavky. Třeba Jenda růžové. Věruša měla ruksáček z Německa. Prostě se tak ukazuje, když si Medoun sedne k vodě. Každý se šplouchá, ale Medoun si odnáší svoji bělobu co nejdál. Sedí pod příručním deštníkem a kouří. „Tak pojď do vody, blbě. Co se budeš jako parit někde.“ To mu tam říkají, když si sedí. Ale s Medounem to ani nehne. Není to žádný číperka nějaký. Přišel k vodě, aby si sed. Pozoruje jemný kal říčních vlnek. „Bych moh taky ustrnout, hrome,“ řekne si. „Kdybch šel k vodě bůhvíjaký. Jenže jsem Medoun a bydlím u tratě, řeč bych. Kdybch nebydlil u tratě, bylo by to jiné.“ Tu přišla Lenka, přisedla si. „Bóže, že musíš bejt jinej.“ Ale Medoun si posmrk a polechtal se stočenou leukoplastí. „Jaký já jsem jiný, prosím tě, prosím tě.“ Usmál se a nechal

si přinést žlutou limču. Pak se někdo topil, kluci ho vytáhli, probudil se k životu. Medoun ani nezamudroval. „Bych tedy měl, aspoň nějakou rozšafnost, hrome.“ Ale nic, ztloustl a bílej dál šel na 14. „Ještě že bydlím u tratě, sakra. Bych moh toho neplavce povzbudit nějak. No, moh bych, slova náky ještě mám. Třeba sanitka přijede, milej. Šoupnou tě tam a v nemocnici namydli. Hovadina. Říkám hovadiny. Ale to je furt. Bych se moh vysmrkat aspoň, já nevím. Někdy sem hroznej vepř. Žiju, a nežiju, ale to sem dycky chtěl. Takhle si medit. Bydlet u tratě. Trošku se hodit do vokna, když jede drážďanský expres. Volové.“

V domku u tratě bydlí Medoun. Není to žádný dítě nějaký. Je to dost dospělej koumák. Na stěně má nějaký ty různé, Nietzscheho, Jarkovskýho. Bych řeč, že je těch plakátů na stovky. To se tak vycvičil. A maminka mu nosí snídaně až do postele. Takovej džem, ten medí. Někdy naň prskne vajíčko. Pak se holí, už se holí. Sou různé věci, party různé. Medoun patří do party s Jedounem. Jedoun je taky koumák, jenže je jinej. Co Medoun udělá, Jedoun pokazí. Dost to de dohromady. Třeba tuhle... Ale nechme vyprávění běžet dál. Bydlí tedy Medoun u tratě.

To je dost důležitý pro osnovu vyprávění. Protože po trati jezdí drážďanský expres. Až se syžet zasekne, bude jistě vždycky řeč o drážďanském vlaku. Je to dost dobrý, co uslyšíte. Jedoun bydlí v domku. Medoun taky v domku vlastně. Jenže Jedoun ne u trati. Jedoun ani ne u silnice. Tak kde, hrome paličatá? Jedoun že bydlí na můstku? Zrovna tak. Tam se přijde a sou uválený koberec. Jedounovi rodiče jsou kobercáři, a stejně je maj uválený. Líčit rodinný život? Bych moh, to se ví.

Jak chodí třeba Jedoun spát. Votočí nehet a hladí chvíli staniolový proužky, protože tak si vydělává. Je to hloupý zaměstnání, já vím. Ale Jedoun hloupý není. Proboha, to ne! Hlazení staniolových proužků ostatně není nic hrozného. Dělej to v silážních podnikách, při tom se dost nadřou. Silážní podniky ležej na kraji města, kde končej všechny cesty. Řvou tam těžkotonážky, vrčej tam různé zatoulaný psiska. V kopřivách se válejí rezavý bicykly. No jo, na konci města! Tam jsou silážní. Tam nosí Jedoun uhlazený staniolový proužky. Než šel do silážních, brousil Jedoun vršky do Pita. Tohle mu našel táta, tohle zaměstnání. „Moh si bejt něco jako právník, a vidíš, co máš. Pudeš do Motorů brousit vršky.“ Tak Jedoun šel. Mu bylo jedno, čím se živí. Maminku měl hodnou. Maminka dělala v Kovo. Spárovala

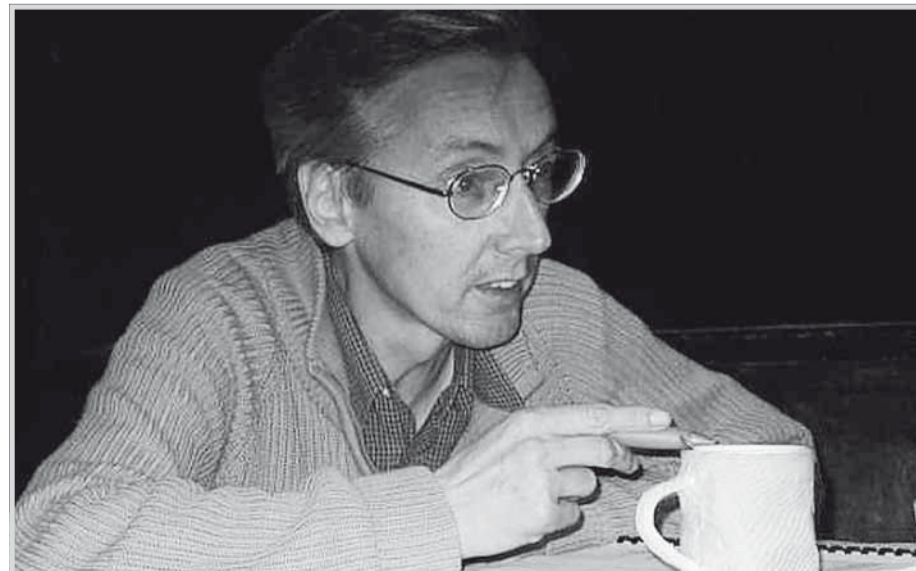
tam číselný osičky do hydraulických měchů. Vůbec vám nevěděla, co dělá! Bylo jí to jedno. Co sou to osičky, nevím. Až bude psát nákej pytlík doslov k týhle knížce o Jedounovi a Medounovi, tak tam to bude. Maminka taky ostatně nevěděla, co to jsou osičky. Bych řeč asi takhle. Osičky byly dutý dráty, řeč bych. Ale já vím, tyhle osičky nemohou přece vyrůst v syžet vyprávění. Já vím, jen počkejte.

J. A. PITÍNSKÝ (1955), vlastním jménem Zdeněk Petrželka, je nejen významný divadelní režisér, ale i osobitý a výtečný spisovatel. Je několikanásobným nositelem Ceny Alfréda Radoka.

Pitínský napsal a vydal řadu knih – drama, prózu i poezii (*Buldočina aneb Nakopnutá kára, Wolker a Bezruč, Lučku tatíčkoví aj.*)

Mnoho jeho textů však zůstalo dosud nepublikováno, a tak se brněnské nakladatelství Větrné mlýny rozhodlo vydat je v jednom souboru.

Výpravná kniha o tisíci stranách, v úpravě grafičky Kateřiny Wewiorové, nese název Všecko napsané a podtitul Hry, prózy, básně, hrůzy. Vychází v dubnu 2010. Ukázka Jedoun a Medoun je dosud nepublikovaný fragmentem z tohoto obsáhlého díla.



J. A. Pitínský. Foto Divadlo Petra Bezruče

Radek Malý
KAM AŽ SMÍ SMÍCH
Meander 2009, 96 stran

Zatím poslední kniha básníka a překladatele Radka Malého (1977) je dětským slabikářem. Počet titulů, jimiž se autor věnuje nejmenším čtenářům, tak bezmála vyvažuje tvorbu, „v níž se neohlíží“. Přestože za jeho překlady německých expresionistů či za rozhlasovou hrou Pociť nočního vlaku (2007) si člověk jen obtížně představuje souběžně vznikající básničky pro děti, je to autor z nejpovolanějších. V kapitolách Lyrika přírodní, Lyrika školní a Lyrika záškolácká navádí čtenáře k hravému zkoumání přírodních dějů, písmenek a pravopisu a vztahů mezi nimi. „Povídá hadu: / Jak se píšem vzadu? / Je tam té, / nebo dé? / Dej mi, prosím, radu. / ...“

Jan Skácel
ODLÉVÁNÍ DO ZTRACENÉHO VOSKU
Dexon art 2010

Čtvrtstoletí po svém prvním vydání má z exkluzivní formy vystoupit sbírka básní Jana Skácela. Bibliofilský počín završuje drobnou sérii básnických publikací připravenou nakladatelstvím. Výtvarný rytmus knihy vychází z téměř jen tušené vlnokřivky a doplňuje ji energická linka čtyř serigrafii Jaromíra Garguláka. Z omezeného nákladu vynikají především dvě desítky výtisků, které jsou zavěšeny do originálních, s citem a řemeslnou dokonalostí zpracovaných autorských desek. Poměrně zdařilá kniha, která vychází i tentokrát v Brně, je tak jistou rekapitulací dlouhodobé a široké rezonance této sbírky.

Nedat krysařům šanci

Rozhovor Jiřího Plocka s děčínským spisovatelem Petrem Kerschem (1934) o smyslu vzpomínání a připomínání.

Vaše poslední knížka *Pátrání, která vyšla těsně před loňskými Vánoce, předvánoční sezónu víceméně nestihla a spíše důstojně otevřela rok 2010. Jak vznikala?*

Pokládám ji za průřez svou literární činností zhruba v letech 2000 až 2009. Asi tak po roce 1997 jsem začal vážně uvažovat o tom, že se nějak uplatním v literárním světě, a posílal jsem do různých periodik fejetony a povídky. Začátek byl docela úspěšný. V tehdejších Zemských novinách i jinde začali moje fejetony otiskovat a ve víkendových přílohách i povídky. Povídky jsem vydal potom ve dvou knížkách pod názvem *Zlatý čas* a *Zvěrokruh* a jiné povídky. Asi deset let publikuji víceméně pravidelně také na známém internetovém serveru *Neviditelný pes*. Do dneška jsem napsal asi 250 fejetonů, nanopovídek i delších povídek. Takže těch 34 položek v knížce, nazvané *Pátrání*, je opravdu jen výběr. Můj výběr.

Mnohé vaše texty jsou zřetelně autobiografické, zvláště ty, co se vztahují k období Protektorátu, které i pro vaši rodinu bylo těžké, ztratil jste otce... Ale co třeba poměrně rozsáhlá povídka *Panna, která je fascinujícím pohledem na protektorátní osudy očima panenky židovského děvčátka?*

Povídka se zakládá na skutečnosti dost. Haasovi bydleli v Praze v zadním traktu jednoho činžáku v ulici Na Poříčí. Můj otec a můj nevlastní bratr Viktor u nich bydleli v podnájmu v letech 1939–1941. Vlastní zážitek tam ale není, to bych tu teď nebyl.

Ptáte se proč vlastně píšou? Těch důvodů je víc a těžko se o tom mluví. Důležité je vědomí, že máte v sobě něco, co lidi zajímá. To vás potom dráždí, cítíte nutkání to něco vyjádřit. Mám určité názory, představy a vím, že většina lidí tyto názory a představy nesdílí, jejich názory jsou podle mých představ ve vleku nějaké fámy nebo nějakých pomluv nebo věří něčemu, co si důvěru nezaslouží. To je jeden z hlavních motivů, proč jsem psal své prózy. Třeba fejeton o prezidentu Benešovi. Nelíbí se mi, že dnešní Benešovi kritici nerespektují ducha té doby, která tehdy

byla jednoznačně protiněmecká. Jistěže, na té protiněmecké vzvednuté vlně se vezla řada československých občanů, kteří tím maskovali své protektorátní prohršky. Rozhodně jich nebyla většina, jak to dnes tvrdí překrucovači historie. Že Češi jsou národ kolaborantů, tak to vůbec není pravda. Ve fejetonu *Dopis z Terezína* jsem se to pokusil naznačit: pan Kasl, venkovský četník, přinášel utajené



Petr Kersch. Foto Jiří Plocek

dopisy internovaných osob z Terezína jejich příbuzným a blízkým, a byl to jeden ze způsobů, jak odtamtud dostat věrohodné informace. Ten doktor, který moji máti domluveným jinotajem psal, aby si přijela přečíst další pašovaný dopis od mého táty, ten byl skutečný. Akorát že nebyl gynekolog. Maminka tu kabelku (*z pašovaným dopisem – pozn. JP*) opravdu zapomněla v kostele (*a kostelník ji schoval a vrátil, když ji přišla hledat – pozn. JP*), to je reálná epizoda.

V dnešní době jsem rozpačitý z některých pohledů na český národ. Přitom národ není v podstatě ani dobrý ani špatný...

Jak plyne čas, tak se znalosti člověka, který je činný v intelektuální sféře, obohacují. Někteří historici na něco nového přišli, archivy se otevřely, tajné dokumenty se odtajnilly. Příklad, nevěřil jsem, že při odsunu Němců po pětačtyřicátém roce docházelo k nějakým excesům. Komunisti to po celou dobu své vlády maskovali. Samozřejmě, když byl někdo z Pohořelic, tak o masakrech prováděných na Němcích v poválečných týdnech pětačtyřicátého roku věděl. Ale my ostatní? Jako chemik výzkumník jsem byl profesionálně placený za to, že každý nový objev v oboru se musí ověřit, nová hypotéza dokázat nebo zprochýbnit, o zadaném námětu zjistit, co a kdo o něm uveřejnil... A to mi zůstalo i při literární činnosti. Dostal jsem se k důvěryhodným pramenům, kde jsem žasnul, co Češi v oné době vyváděli. Napsal jsem novelu, dokončil jsem ji v červnu roku 2008, jmenuje se *Svědectví*. Má asi padesát stránek a píše se v ní o posledních třech válečných dnech v malém západočeském městečku, ve kterém našli dočasný azyl takzvaní národní hosté. Těmi byli němečtí civilové z Litvy, z Polska, z Ukrajiny, kteří našli na Hitlerovy sliby a obsadili tam statky a majetky a potom museli odtamtud zdrhat před Rudou armádou. Mezi těmito Němci se objeví tlumočnice, která, jak se ukáže, není Němka, ale česká Židovka, která uprchla z transportu smrti. Měla štěstí, že uměla perfektně německy. Vetřela se chytře mezi prchající německé civily a jejich vedoucímu dělala sekretářku, tlumočnici a kdovíco. Snažím se ukázat, že nebyli všichni Němci jako ti tři esáci, kteří se taky k národním hostům přidali a kteří nakonec byli popraveni. Vyprávěl jsem v té povídce i příběh velitele městského oddílu Revoluční gardy, fanatika, který k tomu fanatismu ale má pádný důvod. To jsou moje odpovědi na otázku, jak je to s těmi dnešními názory na historické zkušenosti dvacátého století. Vyuvíjejí se a člověk musí někdy své názory opravit, nebo dokonce odvolat. To je fakt. Nesympatičtí jsou exhibicionisté, kteří

„opravují“ dějiny, nedokážou nic než provokovat, aby byli sami zajímaví. Ono někdy dokázat, že je něco lež, je mnohem těžší, než dokázat, že něco je pravda.

Brzy nám bude něco scházet. Odchází generace, která si pamatuje válku a ty komplikované situace a která je ještě pořád schopna říct, bylo to tak a tak. Každá další generace – to už je přehazování intelektuálních pojmů a konstrukcí. A podle toho, jaká je zrovna nálada nebo jak si kdo z nějakého důvodu zamane, může ten pohled posouvat. Jak se na to díváte?

Ptám se, jestli vůbec má cenu ty protektorátní a poválečné časy připomínat. Napsal jsem o tom nedávno dokonce fejeton do *Neviditelného psa*, jmenuje se *Mefisto* a já. Mezi řádky se tam čtenářů ptám – tehdy tam ještě byla diskuse anonymní, teď už to Lidovky zatrhlly – aby mně pomohli najít odpověď. Reakce byla pro mne překvapující, abych to dělal dál!

Co se má připomínat a jaké jsou k tomu skutečné důvody? Je to opravdu nutné, aby dnešní mládež měla takové informace? Odpověď, kterou zatím v sobě nosím, zní ano. Jestliže se budou vytrubovat adorace lhostejnosti, jestliže se budou propagovat pravidla, je třeba neustále se bavit, minulost neexistuje, ta začala, když jste se narodili, jestli tohle – byť nepřímo – se bude v mladé generaci pěstovat, tak hrozí velké nebezpečí, že se nakonec objeví takzvaný charismatický vůdce, velkohubý dogmatik a řečník, který bude mít řadu zhoubných mocenských ambicí. Pokud bude nová generace účinně informovaná o těch skutečně důležitých faktech a souvislostech v Hammeln, potom krysař nebude mít žádnou naději na splnění svých tužeb. A zřítí se do propasti dějin sám.

Nezkrácený rozhovor lze nalézt na stránkách www.kulturni-noviny.cz.

Knihy *Pátrání* vyšla v brněnském nakladatelství *Tribun EU* v roce 2009. *Novela Svědeckví* vyjde v roce 2010 v nakladatelství *AlfaOmega Praha*.

ALENA WAGNEROVÁ

Sedm dní účtování

Jestliže má autor co vyprávět, nemusí ztrácet příliš mnoho času volbou a hledáním formy, protože ta se zrodí jakoby sama pod tlakem příběhu. Prózy Philipa Rotha nebo Thomase Bernharda jsou tak jednoduše strukturovány, že si toho ani nevšimneme. Ještě o něco víc to platí pro *Sedm dní do pohrebu Jána Róznera*.

Je to autobiografické vyprávění, v němž autor až s dokumentaristickou přesností popisuje oněch sedm dní od smrti své ženy Zory Jesenské, 21. prosince 1972, do jejího pohřbu v Turčanském Sv. Martině. Pro vysvětlení, protože obě jména už mnoha dnešním čtenářům nic neříkají: Autor a jeho žena byli předními osobnostmi slovenského kulturního života druhé poloviny padesátých a šedesátých let a tak říkajíc jejím intelektuálním párem. Ona pocházející z vážené svatomartinské rodiny, z níž vyšel také spisovatel Janko Jesenský, vynikající překladatelka především ruské, ale i anglické literatury, on, literární kritik a teoretik, překladatel, dramaturg. Oba se významně podíleli na slovenských diskusích kolem Pražského jara rozpolcených mezi nacionálními a demokratickými preferencemi. Pro svůj reformní postoj byli po sovětské invazi a nástupu Gustáva Husáka k moci postupně jako řada dalších slovenských autorů a literátů vytlačeni zákazem publikovat z veřejného života do úplné izolace. Několik let po smrti své ženy odešel Rózner do západního Německa (tehdy NSR), kde v roce 2006 zapomenut zemřel.

Oněch sedm dní mezi smrtí Zory Jesenské a jejím pohřbem, jež je naplněno

vyřizováním formalit spojených s vybavením pohřbu, tvoří ale zároveň jakousi cézuru prázdna po odchodu blízkého člověka. A právě toto prázdno vytváří prostor pro rekapitulaci a reflexi vlastního i společného života na pozadí rodinného, společenského a politického dění. Tím, že Ján Rózner pro tuto rekapitulaci zvolil formu vyprávění ve třetí a ne první osobě, získal pro svou autobiografickou výpověď odstup, který mu umožnil daleko větší otevřenost, a zároveň ji tímto formálním „trikem“ povýšil z roviny čistě osobní do roviny literárního textu. V první osobě by sotva dokázal tak otevřeně mluvit o svých problémech s alkoholem.

Róznerovo velké biografické sebezpytování se odehrává během pochůzky po městě spojených z přípravou pohřbu, ovšem také v osiřelém bytě. Usedání, změna polohy, se tu stává drobným prvkem vyprávění stejně jako sedací nábytek, všechny ty různé fotely, stolíky, kavárenské židličky, z nichž autor přehlíží prostor svého života.

Róznerova rekapitulace je nevzrušená, ale o to účinnější. Sotva kde byla v české a slovenské literatuře tak úsporně a přitom sugestivně popsána situace počínající normalizace a co pro slovenské intelektuály

znamenal jejich odstavení z veřejného života do zákulisí, jak to nazývá Rózner, ztráta možnosti publikovat a veřejně působit, k tomu postupný rozpad kruhu přátel a známých a komunikace vůbec. Kontakty s druhými ustávají, částečně proto, že ti, kteří se přizpůsobili nové situaci, se s „odstavenými“ bojí dál stýkat, aby si sami neškodili, částečně proto, že rozhovor a debaty, které si nemohou najít cestu do veřejnosti, hynou na úbytě zbytečnosti. V tomto smyslu je jedním z vrcholů knihy rozhovor s Petrem, v němž poznáváme Petra Karvaše, a na malé ploše jednoho odstavce na příkladě kontaktů s Gustávem Husákem popsany rituál zdravení a nezdravení, podle toho, jak se mění politická situace. Nelibost režimu zasáhne ještě i mrtvou obstrukcemi, jimiž se znejistělá bezpečnost snaží zajistit, aby se pohřeb nestal politikou demonstrací.

Snad ještě víc, než co autor ve své životní rekapitulaci přímo popisuje, je uloženo v druhém plánu knihy, jejím „podtextu“. Je to především on sám jako postava; sám pro sebe nevypočitatelný člověk, který jako by se dokázal plně rozvinout jen do sebe, ostýchavý, decentně milující, tiše truchlící,

v životě ztracený, ale zároveň plně žijící. Je to ale právě tato osobnost autora, která vyzařuje na povrch a dělá z četby knihy mimořádný zážitek. Přítomná je tu i Bratislava, jak jsme ji dosud neznali, s mohutným tokem řeky, který jako by ovlivňoval duchovní život města svou nespoutaností ještě „necivilizovaného“ živilu, relativizujícího všechno lidské konání. Přibližuje nám zvláštní prvobytnost slovenské intelektuální scény, která ještě neztratila bezprostřední vztah k zemi jako divočině. Róznerova kniha je i návratem slovenštiny do našeho vědomí, setkáním s krásou její měkké výrazové schopnosti, kterou jí člověk někdy až závidí.

Poslední téma Róznerovy knihy se rozvíjí v českém, respektive moravském čtenáři samotném. Je to uvědomění, co jsme ztratili rozdělením republiky: zrcadlo nastavené blízkou, ale přece jinou kulturou, s níž jsme se mohli stýkat a potýkat, vzájemně se proplétat a vzpínat ve společenském a intelektuálním diskursu, inspirované se svou jinakostí. Ztráta tohoto společného „prostoru k rozlišení“ neprospěla ani Slováckům ani nám.

Ján Rózner: *Sedm dní do pohrebu*, Marenčin PT, Bratislava 2009.

Autorka je publicistka a spisovatelka.

JAKUB GROMBÍŘ

Jak nepodlehnout prázdnotě

Kniha básní z pozůstalosti exilového básníka Ivana Jelínka není jen splněnou povinností, ale aspiruje na nejvýraznější nakladatelský počín poslední doby.

Básník a diplomat, muž pohnutých osudů, svědek klíčových událostí své doby, tím vším se stal Ivan Jelínek (1909–2002). Byl průkopníkem rozhlasové dramatické tvorby, za války působil ve francouzské, britské i Svoobodově armádě, dlouhá léta pracoval v redakci BBC. Básně psal tři čtvrtě století a vydal téměř dvacet sbírek, nepominutelné je i jeho dílo překladatelské. Kniha *Na závěr do prázdna* zahrnuje texty z let 1981–2002, dosud knižně nepublikované. V doslovu se hovoří o vlivech Josefa Palivce či Oldřicha Mikuláška, jimž se precizní, čtenářsky náročná Jelínkova poezie blíží. Srovnání s Vladimírem Holanem už přece jen poněkud kulhá: tak srchovaným demiurgem, fascinujícím generace čtenářů i básníků, Jelínek zase nebyl. Zmíněn by mohl být spíše Jiří Veselký – není zde jen laciná podobnost v kyjovském rodáctví, byť i to se projevuje ve zpěvnosti jejich textů, podstatnější souvislostí je obdobná oddanost slovu a cit pro tajemství, která jsou skryta v podloží současných dějů. Dva póly, sangvinický světoběžník a jurodivý maloměstský outsider, ale oba velcí básníci. Nakonec i ty barokní vlivy, jakkoli zprofanované, jsou v jejich tvorbě zřetelné: hluboká zbožnost se prolíná s obtížně zvládanou tělesností.

Přes všechnu exkluzivitu Jelínkovy poezie je v jejím pozadí vliv písmáctví (básníkův otec při své práci soudce vydal také knihu črt věnovaných rodnému kraji *Od Bzenca*), jazyk kultivovaný častým čtením se pozitivně odlišuje od většiny našich současníků. Také nelze přehlédnout erudici z dob, kdy absolvovat střední či dokonce vysokou školu znamenalo skutečně něco vědět a umět. Sečteno vskroceno není jen prázdňovým ornamentem, zakrývajícím nedostatek osobitosti. Jelínkova básně směřují vždy k tomu nejzávažnějšímu, nerozmělnují se na všednodenních detailech: jak nezvyklé v době, kdy básníci jen zřídka překročí horizont privátních záležitostí! Namísto pohodlného přijímání světa jako chaosu, kde je vše dovoleno, se snaží dopátrat sebeskrytějšího řádu. Rozhodně to není kniha na jedno přečtení.

Jelínek je bytostný konzervativce, který se nebojí patosu. Máme co do činění se značně komplikovanou osobností: noblesní anglofil i zarputilý austrokatolík, člověk snadno navazující kontakty i věčný sólista, dobrodruh i muž vzácně přemýšlivý a empatický.

O tom všem se můžeme dočíst v rozsáhlé memoárové knize *Jablko se kouše* (Torst 1994), obsahující také odsudky současného zpovrchnění a frázovitosti médií. Jelínek

byl vždy maximalistou – již v létě 1947 odešel zpět do Anglie, konsternován lžidemokracií „třetí republiky“ a jejím směřováním ke komunistické diktatuře. Jelínkův kolega z BBC Milan Kocourek v doslovu tyto kontroverze náznakem zmiňuje (i když je potřeba podotknout, že nejde o původní text, ale o upravenou pasáž z dříve vydané knihy *Československá Británie*). Přece jen však místo, kde Kocourek operuje „se stránkami povahy Moravanů, které každý z nás zná, jako jsou odvaha a neústupnost“, zní poněkud frázovitě. Znáš Moravany natolik, abych si nedělal iluze...

Grafickou podobu knihy vytvořil Martin Pecina, který se na stránkách Hosta pravidelně rozhořčuje nad nešvary postkomunistického knižního podnikání. V tomto případě naštěstí kovářova kobyla bosky nechodí, kniha působí střízlivě a elegantně, jako by odkazovala k autorově kultivovanému staromilství. Podlouhlý formát na výšku poezii sluší, a když přičteme precizní práci editorů, vznikla publikace skutečně sváteční.

Ivan Jelínek: Na závěr do prázdna. Edičně připravili Milan Kocourek a Jiří Trávníček. Host, Brno 2009. 72 stran, doporučená cena 169 Kč.

Autor je básník a publicista.

JIŘÍ PLOCEK

Březina v zrcadle Lukšů

Sociolog Emanuel Chalupný, který byl spolu s Matějem Lukšů (1868–1931) vykonavatelem Březinovy závěti, o svém příteli napsal: „Byl jedním z oněch tichých pracovníků, o nichž širší veřejnost neví, ale na nichž stojí stavba kultury každého národa.“

Spolužáci z telčské realky, poté oba kantori, udržovali spolu po celý život důvěrné přátelství. Jejich korespondence není bohatá, neboť se často stýkali, důležité jsou však záznamy, jež si do svých deníků bezprostředně vpisoval Matěj Lukšů. Když po Březinově smrti přišla vlna březinových vzpomínek, možná by tehdy býval čas i pro přitele z nejbližších. Ten však záhy zemřel a pozdější doba už publikaci nepřála. Jeho syn Vladimír Lukšů pořídil opis otcových deníků, který editorům nové březinovské publikace *Rozsvítíl pro mne* posloužil jako srovnávací materiál při luštění nejasných míst v originále. Sám také pečoval o další odkaz Březinův a pokoušel se o proměnu básníkovy bydlíštné v důstojné muzeum. Zemřel v roce 1983 uprostřed práce. Otevření muzea, stejně jako založení Společnosti přátel Otokara Březiny, muselo počkat až do roku 1990, kdy se zakládajícími členy stala manželka Vladimíra Lukšů Jiřina a syn Jiří. Z tohoto rodu je i jeden z editorů nové knihy, David Lukšů.

Záznamy Matěje Lukšů o Březinovi vycházejí v knižní podobě poprvé. Jsou s mnoha

dalšími pramennými materiály zařazeny do pečlivě zpracovaného textu, který nejdříve podrobně líčí život M. Lukšů, poté se soustřeďuje na vztah obou přátel – dokládá jej deníkovými záznamy z let 1899–1906 a 1925–1929 a dopisy. Tato část je nejobsaáhlejší a je zakončena rekonstrukcí okamžiků Březinovy smrti. Setkáme se v ní nejen s věrným zobrazením básníkovy duchovního vesmíru, ale defilují před námi i mnohé věhlasné postavy, jako třeba Josef Florian ze Staré Říše, jemuž – stejně jako Březinovi – půjčoval Lukšů časopis *Mercur de France*, který si objednával z Francie. – Tu je zápis o návštěvě Karla Čapka z 19. 9. 1925: „Měl návštěvu Čapka, autora *RUR*, ze života hmyzu, již od čtvrtka. Sestra p. Čapka, choť advokáta v Brně, měla přijetí autem a Bř. odvéztí. Kam? Do Brna? Nepřijela. Čapek s bratrem byli kdysi v redakci *Nár. listů*. Vlivem Rašínovým z úsporných důvodů byl propuštěn bratr Čapkův, který v N. L. míval rubriku umění. Ze solidarity k bratrovi odešel i Dr. Č. – V týž den byl po

telefonickém rozhovoru pražského redaktora *Lid. novin* s Brnem – o půlnoci přijat do této redakce. Dr. Čapek řekl: jestli rep. zahyne, zahyne bésněním učitelů proti církvi. Sám není nějakým zastáncem církve, ale uznává její potřebu.“ – V další části knihy se editoři pokoušejí o doplnění obrazu Lukšů a hlavně Březinova z výpovědí pamětníků (Emanuel Chalupný, Jan Vrba, Jakub Deml, Gisa Picková-Saudková a další). Závěrečnou část tvoří několikastránková Březinova stať *Dílo smrti, již z pozůstalosti upravili Matěj Lukšů a Emanuel Chalupný*. Doslov patří znalci z nejpovolnějších, Petru Holmanovi.

Ve spektru březinovské literatury je tato kniha jedinečná svým pohledem – skrze oči důvěrného, oddaného přitele, jenž neměl ani špetku ambice se na básníkovu profilovat. Miloval jej, jako učedník miluje mistra.

Rozsvítíl pro mne. Přátelství Otokara Březiny a Matěje Lukšů. Editoři David Lukšů a Aleš Palán. Publikace vyjde v nakladatelství Host.



Cestou do Nové Říše. Foto Antonín Bína

IVAN JELÍNEK

MILOSTNÁ

Hle, trávník mrazem celý slehlý, mně, býku, telátku. Jako má ruka, vlnadná, chladná zpočátku mezi tvými stehny.

Trávník, vlas temný před altánem tvoším. Úhelník vůně kyprý, jemný z pahorku Venušina, kde mou lásku hojíš, ty žena, pro můj třas! V hlubiny tůně mou touhu vedeš v altánu předouc, svedeš svod!

Tam vede ke vstupu tvůj komnatový schod hebkými rty a v předtuchu, klíčnice, vždycky sprejné, mne mající, mne vlastníci.

A na altánku k zámku mající můj klíč k svému lůnu. Na loutně strunu, nic, dotýkáš oběma, touženko toužená. Milosti blahodějná blažená.

Londýn, 25. X. 1983

JENOM LAGUNA?

Rozprostranění ve vod prostranství.

Vyhnanství z pevné země. Ted' marast moře zdolat!

Pokus se ze mne chrám, loděnice město vzdělat a mosty snící z bahna, nad vodou. Vzhůru. Zdola.

Londýn, 3. 1. 2000

PETR KARPUS

PÍSEŇ

Koberec s barvami horských ptáků našlápnu neslyšně do skříňky z bambusu myšlenky zavru neprodyšně Bezpečně zámečky na dveře na okna okenice Kvečeru chodí klekánice Kvečeru chodí klekánice

svah přichycený stavením nahore a dole

na celý život dva

na celém poli nikdo

noc z lůna lunny nabírá sílu

pták píseň rozespalo z dutého stromu vábí

den rodí se z rozjitřené ženy

Autor je brněnský básník, publikoval v revue Prostor.

MICHALA BENEŠOVÁ

Lekce nepohodlného myšlení

O Polsku nepohodlném, nejednoznačném, hledajícím, levicovém... A nejen o fenoménu Krytyky Polityczna

Krytyka Polityczna vznikla v roce 2002, zprvu jako neformální sdružení mladých, levicově orientovaných intelektuálů. Dnes vydává svůj vlastní časopis i řadu knižních titulů, pořádá debaty pro nejširší veřejnost a jednoduše je slyšet. Jakkoli se dá říci, že podobný projekt vznikl v zemi, kde přinejmenším opoziční demokratické hnutí 70. a 80. let a jeho levicová tradice zanechaly nerasmazitelné stopy, bylo by toto tvrzení podobným zjednodušením jako argument, že stále živý „mainstreamový“ polský konzervatismus a aktuálně populární pravice dodává potřebné (kontra)argumenty, na jejichž kritice se zkrátka lépe budují protikladné teze. Situaci komplikuje řada věcí. Z mé letošní měsíční návštěvy Polska stačí zmínit jen několik postřehů: každoroční Manifa, veřejná manifestace polských feministek (a feministů) upozorňující na diskriminaci žen, letos především v ekonomické oblasti, ale kupříkladu i – již tradičně a po jedenácté – v oblasti práva žen na legální potrat či v otázce násilí na ženách, je dobrým důkazem levicového smýšlení silně orientovaného na všechny „vyřazené“ a „marginalizované“, které nejprůrazněji rází právě Krytyka Polityczna. Polský feminismus obecně nepopírá svoji většinou levicovou orientaci, aniž by se přitom hlásil ke konkrétní politické straně či skupině a aniž by cítil potřebu formálněji se organizovat. Anglistka a feministka Agnieszka Graff nedávno ve své kritice fungování polských nevládních organizací (text Úředníci, bez srdcí, bez ducha otiskla 6. ledna 2010 Gazeta Wyborcza) upozorňuje mimo jiné na jazyk, který dnes i neziskovému sektoru velí „uspět“ a vřadit se do perpetuum mobile

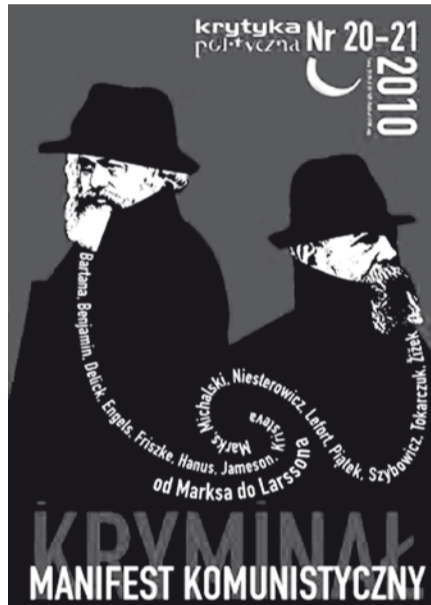
tržních mechanismů. Podobně jako sociolog Sławomir Sierakowski při své podzimní pražské návštěvě přitom upozorňuje na nezbytnost navrátit veřejnému diskursu právě onen tolikrát proklínaný a zatracovaný ideový či ideologický rozměr. V těchto dnech a týdnech prožívá Polsko intenzivní debatu nad knihou **Kapuściński Non-fiction** (Świat Książki, Varšava 2010) Artura Domosławskiego, reportéra deníku Gazeta Wyborcza. Nezvykle pečlivě připravená biografie slavného polského reportéra budí kontroverze (od výtek, proč se zajímat o soukromý život autora, až po otázky, jaký má smysl ptát se po lehkém přibarvování reality v žánru literární reportáže), dokázala však také vzbudit vlnu zájmu, jak se to naposledy (a možná i poprvé od pádu komunismu) před několika lety podařilo knihám Tomasz Grosse o vztahu Poláků k Židům. Jedním z klíčových témat celé diskuse je přitom nejen polská komunistická minulost (a mnozí se stále podivují, jak mohl člověk považovat Polskou lidovou republiku za „svoji vlast“), ale i levicovost, kterou Domosławski Kapuścińskému „navrátil“ – a o které jako by se v Polsku po roce 1989 nahlas nemluvilo. O snaze širokého okruhu kolem Krytyky Polityczna propojit sféry politiky, vědy a umění s cílem vytvořit podmínky pro angažovaný levicový diskurs a veřejnou debatu, svědčí i otázky, jež z tohoto prostředí zaznívají: co nám Kapuścińského levicovost, dnes již namnoze zastaralá (kdeže feminismus!), může po letech nabídnout? Možná i proto se v posledním čísle časopisu Krytyka Polityczna objevil přetisk **Komunistického manifestu** Marxe a Engelse... s otázkou, jestli je to ještě dnes text,

který nás může čimkoli povzbudit k přemýšlení, jestli s ním lze navázat dialog a jestli takový dialog nenabízí – alespoň – inspirativní poučení.

V Polsku čerstvě vydaná kniha historika Andrzeje Friszkeho **Anatomie vzpoury. Kuroń, Modzelewski a „komandos“** (Znak, Krakov 2010), jež nám i Polákům může být mimo jiné poučením, jak zpracovávat a interpretovat materiály z archivů bezpečnostních složek, rozebírá krom jiného jazyk marxismu a ptá se po kořenech de facto jakéhokoli intelektuálního

uvěznění v jazyce (doby, ideologie, médií...). Stále více polských spisovatelek a spisovatelů se nebojí protestovat proti tezi, že v demokracii už od literatury nemusíme vyžadovat, aby se „angažovala“. Jakkoli i v této otázce prozatím teoretické myšlení literárních kritiků lehce předbíhá tvůrčí realitu. Poláci se zprvu učili (a učí) „čist politicky“ – takový způsob čtení či psaní se zprvu zdál utvrzovat hluboko zakotvené stereotypy polskosti a dlouho se učil možnost „být jiný“. Jiný, než jsme byli zvyklí, jiný, než co se nám většinově a zažitě diskursy pokoušejí vnutit jako správné, čili (no přece!) „naše“. Především však chce být takové čtení náročnější, otevřenější jiným jazykům a způsobům čtení, chce si klást složitější otázky a chce se naučit vyprávět o jiném Polsku, být nepohodlná a redefinovat oficiální kánon polskosti, namnoze dosud, nedivme se, „sienkiewiczovsky“ (doporučme například publikaci **Politika literatury**, vyd. Krytyka Polityczna, Varšava 2009).

To jsou jen některé náznaky toho, co se momentálně v polském, spíše levicově orientovaném, veřejném prostoru děje. Sečteme-li všechny polské konzervativně katolicky či pravicově orientované noviny a časopisy, možná by nás jejich počet překvapil. Otázkou však zůstává, zda se i na jejich stránkách vede podobně intenzivní či podnětná diskuse. A co je možná nejzajímavější (začít je třeba od píky): mnozí Poláci už se nestydí veřejně se přiznat k levicovému smýšlení. Na stranu druhou: málokdo si u nás při hovoru o levicové tradici vybaví jména jako Stanisław Brzozowski, Tadeusz Boy-Żeleński, Irena Krzywicka, Jacek Kuroń, ale třeba i sv. František nebo – konec konců – Kristus.



Veřejnému diskursu je třeba vrátit ideologický rozměr. Komunistický manifest je pramen anebo aktuální inspirace? Repro Krytyka Polityczna

Autorka je polonistka.

VÁCLAV BURIAN

Česká prima sezóna v Polsku, díl další

Polský překlad Příběhu inženýra lidských duší se u našich severních sousedů stal literární událostí roku 2009.

Uznání Josefa Škvoreckého v Polsku jako nashvál neublížila jen normalizace, kdy se stal pro oficiální místa nejen v ČSSR nežádoucí osobou, ale pak je opozdil i – rozpad sovětského impéria. Andrzej Jagodziński překládal **Příběh inženýra lidských duší** před rokem 1989 ještě pro jedno podzemní nakladatelství, načež se poměry změnila a stal se diplomatem v Praze a Bratislavě; práce na Inženýrovi uvázla. Zrovna ten román asi nejde překládat ve volných chvílích a s dlouhými přestávkami, je třeba udržet jednotný jazyk postav, které přece mluví a píšou tak různě a tak svérázně!

V Polsku nebyl Škvorecký neznámý, ale smůlu měli už **Zbabělci**, kteří stihli v překladu vyjít, ovšem když už byl autor v exilu. Kniha nešla do stoupy, psát se o ní už ale nesmělo. Nastal teď přelom? Andrzej Jagodziński věří, že ano. „**Inženýr** má v Polsku opravdu skvělý ohlas, vesměs nadšené recenze od Polityky přes Newsweek po Wprost, od Gazety přes Dziennik až po Rzeczpospolitou... Konečně začíná být v Polsku téměř stejně populární jako Hrabal a Kundera, přestože zdaleka ještě není přeloženo celé jeho dílo,“ říká. Na rozdíl, dodejme, od téměř celého díla Milana Kundery a velké řady hrabalovské.

Výborné kritické ohlasy knihy – s vrocením 2008, která se však stala Událostí na přelomu loňského a letošního roku – se tu setkávají s ohlasem čtenářským. První, dvou-tisícový náklad tlusté a nelevné (asi 60 zlotých) knihy se prodal do loňského prosince, tisícový dotisk následoval poté, co román dostal cenu Angelus, založenou městem

Vratislaví a novinami Dziennik, zaměřenou na středoevropskou literaturu. A o dalším dotisku je prý už rozhodnuto.

„Nakladatel Krzysztof Czyżewski má Škvoreckého moc rád, je to třetí jeho kniha, kterou, po výboru povídek a Tankovém praporu, vydal. Tak teď si troufne na Mirákl. Měl by vyjít příští rok, zas v mém překladu,“ říká Andrzej Jagodziński a nadšeně popisuje své další zkušenosti s Inženýrem v Polsku: „Velké překvapení je pro mě reakce mladých. Na internetových portálech, kde mladí Poláci debatují o literatuře, se Škvoreckého jméno objevuje hodně často, jeho knihy si navzájem doporučují... Zájem médií se neomezuje na tisk, celou slavnost udělení Angela vysílala veřejnoprávní TV Kultura, začátkem března Polský rozhlas vysílal hru podle kapitoly Tankového praporu o Fučíkově odznaku, podle mě ji velice zábavně adaptoval Andrzej Piszczatowski ve skvělém hereckém obsazení. Týden poté vysílali půlhodinový rozhovor, který jsem se Škvoreckým natočil po telefonu, doprovázený četbou úryvků z jeho textů a informací o jeho životě, dohromady to byla skoro hodina... No a na přelomu dubna a května bude v Těšíně festival Kino na hranici, kde jedním z témat budou filmové adaptace Škvoreckého.“

Zázračná a už desetiletí trvající prima sezóna české literatury v Polsku tedy nekončí. Možná i překladatelovo zpoždění bylo k něčemu? Třeba by v ruchu přelomu 80. a 90. let román zapadl?

Josef Škvorecký: *Przypadki inżyniera ludzkich dusz, Pogranicze, Sejny 2008.*

Witold Gombrowicz
PORNOGRAFIE
ARGO, Praha 2010, 164 stran

Slavný polský spisovatel Witold Gombrowicz (1904–1969) žil od roku 1939 mimo Polsko. Přesto napsal z prostředí Polska i doby druhé světové války román, který jež po pařížském vydání v roce 1960 proslavil. Na Pornografii však není nic pornografického, stejně jako není žádným svědectvím o válečném Polsku. Je to provokativní, mikroskopicky detailní popis složité vztahové situace ve společenství lidí, kteří z jakýchsi důvodů tráví spolu čas na venkově v nebezpečné době. Ironický odstup a náběhy k schizofrennímu myšlení a perverzím však nenarušují vnitřní soudržnost příběhu ani jeho mrazivě působivou atmosféru.

Ústřední postavou románu je tajemný Fryderyk, který rozehrává v onom společenství podivné hry a citové manipulace, jež uvádějí jednotlivce mimo vnímání reality a ústí v závěrečné vraždy. Nakladatelství ARGO tak pokračuje ve vydávání řady Gombrowiczových děl. První byl Kosmos (1967, česky 2007) a následovat bude raná próza Ferdurke (1937).

Jerzy Franczak
PŘEVLEKÁRNA
Protimluv 2009, Ostrava, 173 stran

Ostravské nakladatelství Protimluv vydalo v zajímavé edici překladové literatury knihu o hledání identity, jež nese silně autobiografické rysy svého autora, spisovatele a literárního teoretika Jerzyho Franczaka (1978) z krakovské univerzity. Je svědectvím o tom, jak přecitlivělý, cynický „já“ mladého moderního intelektuála, který toho sice ví o všem hodně, ale ve skutečnosti neví nic, se potácí životem. Za otevřeným popisem svého neurotického vnímání okolního světa i sebe samého, hraničícího místy s exhibicionismem a perverzím, se skrývá trvalý podtón touhy stát se „čistým“ literátem. Kniha vypovídá o salonním bohémském intelektuálistu a jeho bezvýhodnosti. O duši, jež nemá citovou kotvu, takže ironizuje všechny existující „cesty ke štěstí“, sama zůstávající bezradnou a pro své okolí obtížnou. Zdá se, že jí není pomoci. Smyslná a přízemně praktická milenka je pouhým zrcadlem této bezmoci. Literární hravost a kombinatorika podrhují vnitřní prázdnotu příběhu vyprávěče.

Chvála předsudků

Když putoval Vilém Mrštík do Ruska, posledním velkým rakouským městem byl Krakov, prvním městem v Rusku Čenstochová. Spisovatel samozřejmě věděl, že je ve městech polských, i když polský stát není, a Krakov dával za příklad: „Asi před desíti léty i Krakov začali ohrožovat podnikatelé staveb – a spekulanti. Inteligence ihned se srazila v jeden šik, a poněvadž Krakov je jedním z měst a Polsko jednou z těch zemí, kde umělci a literáti mají slovo rozhodující, bylo zlu zabráněno ihned v počátcích.“ (**Cesta do Ruska**, Arkýř, Praha 1992) Následují další chytré, vtipné postřehy, ale jedna věc se ukazuje i v těch pár slovech. Naštěstí nemají tradici jen nenávisť, má ji i obdiv. Možná Poláci přehánějí, říkají-li nebo píšou v internetových debatách, že na českou prózu nebo český film nemají? Možná Češi – včetně pisatele těchto řádků – přehánějí, považují-li téměř každého Poláka za příkladného vlastence, polskou poezii a jazz za bezkonkurenční a Polky za nejpůvabnější? Ale neumíme-li myslet mimo stereotypy, je dobré, že i vlidné předsudky svého druhu mají tradici.

VÁCLAV BURIAN

EVA KANTŮRKOVÁ

„Aniž křičte, že vám stavbu bořím!“

K dvoustému výročí narození Karla Hynka Máchy vydává Akademie literatury české krásný tisk, do něhož přispěli její členové svým máchovským vyznáním. Verše, vzpomínkové texty a drobné eseje doprovázejí ilustrace Josefa Velčovského. Sborník pod názvem Jasná noci! Temná noci! vyjde k Prvnímu máji 2010. Následující text je jedním z příspěvků.

Český spisovatel a vůbec intelektuál, který si udržuje odstup od svého prostředí a zároveň je si vědom, že z něj pochází, má k dispozici nejméně dva pohledy na vše, co se národního prostředí týká. Když začnu hodně z dávná, proti knížeti Václavovi stál kníže Boleslav, proti Janu z Pomuka Jan z Husince, proti habsburskému císaři české šlechtické stavy, proti

úvaha je ostrá a jeho skepse jde tak daleko, že konzervativní Čechy, v době Máchova vpádu uzavřené do jazykového, kulturního a regionálního patriotismu, nazve „společností osvobozených sluhů“, na jiném místě „sluhy osvobozenými akci shora“; onou akci myslí josefínské reformy. A pro celé devatenácté století charakterizuje český duchovní svět jako

dožít až zuřivého odporu pražské vlastenecké společnosti vůči vzpurnému dílu.

Reakce národních buditelů na Máj jsou otřesné. Palacký vytýká Máchovi nedostatečný smysl pro národní ideu, Rubeš píše na Máj parodii, Tyl vytýká neslovanskost a nečeskost, Erben usoudil, že „náš národ nehádá se a nepře s Bohem, sám se sebou a s ostatním světem, je duševně zdrav a proto i živ a vesel“. Máchovy verše odsoudil cenzor Šafařík, „působí jako pražské kolovrátky čili verkle... – mohl by mě jimi ze světa vyhnati“. Vlastenecká kritika prohlásí Máj za nesmyslný, nemravný, strašný svou tematikou a trestuhodný subjektivismem, básní o „ničem“. Krasoslav Chmelenský nemíní Máj posuzovat, „nedospělát' tato báseň ještě pro kritiku“. A ještě v roce 1852 rediguje Čelakovský Malý výbor z veškeré literatury české, a Máj ani jiné Máchovo dílo tam není. Zato je tam zařazen Máj Boleslava Jablonského: „Sličný Máj / Přes luh, háj / Letem spěje; / Vše se hemží, vše se směje, / Všude rozkoš, všude ráj / ...Včelek roj / Letě v boj, / Plesně bzučí; / Brav tu hraje, tam skot bučí, / Pištec zkouší hlasný stroj.“ Z dávného minula jakoby F. L. Čelakovský dával Patočkovi za pravdu, kdyby... – právě kdyby tu nebyl ten pravý Máj. A taky kdyby nebylo Karla Sabiny, který navzdory dobovému vlasteneckému názoru Máchovy spisy vydal.

Ano, opakuji, způsob, jímž Mácha vtrhl na národní scénu, obnažil modelovou českou situaci. Jistěže v Čechách, a dodnes!, převládající konzervativní prostředí ctí průměr jako hodnotu sobě danou, jen příliš nevystřikovat hlavu, abys o ni nepřišel; jistěže má národní mentalita sklon zbožštit si přizpůsobivost průměru, je to vypěstovaný instinkt početné malého kmene a výraz jeho vůle přežít; současně ale jako by společnost v průměru přezívající svým vnitřním pnutím a pod venkovním tlakem nepřestavně čekala na příležitost prolomit vlastní hráz. A Mácha je po mnoha desetiletích vynucen i dobrovolně lidové přikrčenosti vrcholovým dokladem českého paradoxu: když bohové, příležitost a talent přejí, i prostředí plebejské a společensky nevýznamné vydá literárního knížete, třebaže nemá titul lorda. Syn krupaře. Když měli Máchovi přátelé v bytě jeho rodičů čtení, sedávali i na pytlech s kroupami, bylo málo židli. Do Itálie dojde Mácha pěšky. Na vydání Máje si vypůjčí. A tichounce si v Deníku spočítá, kolik zlatých dukátů dostal lord Byron za řádek.

Strohý soud pana profesora obrací Mácha naruby, věhlasný filosof se ve své skepsi vůči přizemní společnosti sluhů prostě mýlí. Nadto Mácha není sám, v tom obtížném devatenáctém století z plebejského prostředí pochází Jan Neruda, ale taky Josef Pekař, kterého se Patočka dovolává, anebo i TGM. A řekla bych, že i Václav Černý, tatínek byl venkovský učitel. Přemýšlela jsem o původu té skepse, není v tom, že by Patočka neuznával drobné obrozenecské úsilí; ale z textu číší, jak posuzuje poměry pouze zvenčí, jak neprožívá český osud zevnitř; a patrně proto nemůže postihnout, kde plebejství překonává svou mez. Vidět odstíněně Patočkovi brání i způsob úvahy: je filosof a dějinné zvraty líčí jen jako srážky strnulých abstrakcí, překlenovacích všelidských hodnot, a ne jako konkrétní zájmy a činy lidí.

Máj nabízí spoustu podnětů. Co bylo dřív, napadne vás: potřeba vyjádřit vlastní životní pocit, anebo vyprávět příběh strašného lesů pána, příběh, který osobní potřebu předznamenal? Jak se slíli v jedno, Vilém a Hynek? Anebo si porovnáte, jak zní nejznámější verše německy. „Ein Abend spät – der erste Mai – / ein Abendmai – der Liebe Zeit. / Wo Föhren Dufte streuen weit, / das Täubchen ruft zur Lieb herbei.“ (Překlad Otto F. Babler.) Levně by bylo domýšlet



Umělecky korektní tvůrce Máje: Karel Eugen Tupý (1813–1881) alias Boleslav Jablonský. Repro www.kramerius.nkp.cz

laickým církvím katolictví jezuité, proti náboženské svobodě antireformace; a v dobách, kdy se Češi rozhodli zvýznamnit svou existenci, proti Karlu Hynku Máchovi stál například Jan Krasoslav Chmelenský. Dovolte citát: „Tak jsme živi ve svornosti, / Milující bližního; / Vždy myslíme v nábožnosti; / Děj se vůle vyššího! / Láska Páně k nám se sklání / V životě i v umírání.“ Citací se nedopouštím levného posměchu, Chmelenský byl tehdy uznávaným básníkem; a Mácha svým vpádem na národní scénu obnažil modelovou českou situaci.

Abych si ji rozebrala, přibrála jsem na pomoc Jana Patočku: v podobně depresivním stavu, v jakém se občas nalézáme i my, psal v letech 1972–1974 své německé přítelkyni slavný dopis „Co jsou Češi“. Esejí se dobírá historických okolností a důvodů propadu dávných českých „velkých dějin“, ovlivňujících dění v Evropě, do pouze vlastních „dějin malých“, tedy do provinciálnosti, spokojující se s malostí prostředků a myšlení. Patočkova

„kulturu pro osvobozené sluhy, kteří se teprve učí usilovat o větší svobodu a vlastní rozvoj“.

Formulace je to drtivá a originální, tak ostře úpadek české společnosti nikdo předtím nepojmenoval; a krutý soud mi podpořila historická mapa Evropy z doby po vídeňském kongresu: velká šedivá plocha Habsburské monarchie, v níž je zcela skryta poloha a rozloha zemí Koruny české a jejímž autorovi ani nenapadlo zaznamenat, že tam kdesi na rozvodí řek leží město Praha. S odvoláním na Arne Nováka Patočka sice utvoří řadu nejvýraznějších jmen českého básnictví, Mácha mezi nimi nechýbí, o něm napíše, že „vytvořil českou básnickou řeč a sáhl do nehlubší lidské podstaty...“, ale obecné formulace o kultuře pro sluhy se nevzdá. České písemnictví je mu omezené historickou příležitostí, neobrací se k „Člověku“ nebo k „Lidstvu“.

Mácha umírá ve dvaceti šesti letech, na dílo, které způsobí v české literatuře převrat, má šest let. Říká se, že koho bohové milují, ten zemře mladý, ale taky se dá říct, že koho bohové milují, tomu, a zejména jeho talentu, poskytnou historickou příležitost. V roce 1830 je Máchovi dvacet let a Evropa dýchá revolucí, převratné duchovní a politické proudy obcházejí i tak zapšklými poměry, jakými je metternichovská habsburská monarchie. Máchu zasahuje hegelianství se svým rozporným viděním, romantismus s myšlenkou národní svébytnosti a odvahou mluvit sám za sebe, čte Heina, Puškina, Mickiewicze, Byrona, šťastně se opije s Prešernem, prostřednictvím německého tisku a literatury nasakuje ducha Evropy. Vzrušivá a šťastná mladost končí s porážkou revoluce v Paříži a povstání v Polsku, deziluze trpce bolí, a na tomto duchovním pozadí Mácha koncipuje své dílo. K národní myšlence přispěje tím, že ozkouší sílu češtiny (Halas ho nazve jejím kritičem), obecné ideály odsune do budoucnosti, ale uchová si ducha vzpoury a nový způsob filosofického i poetického vidění. Shledává se nejdřív v historických námětech, potom v působivých lidských osudech, až napíše Máj. Vydá jej vlastním nákladem v počtu šesti set kusů v březnu 1836 a 6. listopadu toho roku umírá. Jestě se stačí

Karel Hvízdála
VZPOURY

Rozhovory
Havel, Landovský, Suchý
Galén, Praha 2010, 472 stran

Spisovatel a novinář Karel Hvízdála začal už za své emigrace v Bonnu pořizovat rozhovory s významnými českými osobnostmi. Tři nyní vycházející rozhovory vznikly během posledních let před rokem 1989; publikovány byly samostatně již dříve (samizdatově, v zahraničí nebo až po převratu). Jejich prvním souborným vydáním se ke čtenáři dostává podivuhodný trojlaločný útvar, který vyrostl na substrátu minulého režimu. V. Havla, P. Landovského i J. Suchého, tyto tři temperamentem odlišné osobnosti, spojuje fenomén malých divadel, jejichž podobu výrazně určovali. Události a doba, které by neměly být zapomenuty, jsou nahlíženy ze tří hledisek, což celek obohacuje o myšlenkovou rozmanitost i stylistickou dynamiku.

Pavlos Matesis
STARÝ DNŮ
Překlad Soňa Dornáková-Stamu
Host, Brno 2010, 192 stran

Vášnivý vztah dvou mužů, kteří uvěřili, že jsou božským vtělením, je postaven na lži. Pod jejich dotykem se svět stává vyčinenou kůží prašivého zvířete. Poblouzněné davy následují lháře zpité vlastní slávou jak krysy píšťalu. Zdá se, že lidé pozbyli poslední špetku soudnosti. Tam, kde neexistuje paměť, neexistuje ani svědomí. Řecký spisovatel Pavlos Matesis (1931) napsal knihu o sebeklamu, který probouzí síly zla, vede k chaosu a zhroucení. Text vyhlíží jako podobenství, autor však biblickému stylu podlamuje kolena svou ironií. Matesis nezaprve zkušenost dramatika: překvapivá zkratka, absurdní kontrasty a dějový spád odvádí příběh do tragikomických krajin. Nebezpečí patosu ani pouhé zábavy nehrozí.

Zuzana Zadrobílková (ed.)
VÁŽENÝ PANE TŘI B!
Vzájemná korespondence Josefa Váchala a Bedřicha Beneše Buchlovana
Trigon, Praha 2009, 134 stran

Knihu doporučujeme nejen všem váchalomilcům, ale také těm, kteří se zajímají o specifickou právní osobu, tzv. vydavatelské družstvo. Prostřednictvím konkrétního historického příkladu nakladatelství Trojram (J. Váchal, B. Beneš, J. Hodek) čtenář pronikne do tajů jeho zakládání: „Navrhnete něco symbolického (...) něco staročeského mytologického (...) Zvučné a výmluvné by bylo také TROJRÁM (id est šibenice).“, fungování: „obdržel jsem subskripční obnos 2 K na 1. sv. Edice Trojramu! Dobrý ten muž jest z Čech a získal ho Hodek.“, či zániku subjektu: „Začíná to ponenáhlu a klidně – blíží se nekonečná noc, po níž přijdou jiní Bohové.“ „Jestli Vás neodvedou, pište mi, že zůstanete doma (...)“, psal se rok 1914.

Jakub Kostelník
PTÁCI V ORCHESTRĚŠTI
TribunEU, Brno 2009, 108 stran

Medailonky básníka Jakuba Kostelníka (1982) a autorky působivých černobílých fotografií Michaely Novákové (1981) se vzácně spojují vyjvenou touhou po toulaní a zatímco ona si nechá ráda stékat kapky po dlaních, on se prochází v nočním dešti. Tak zhuštěné romantizování, že by v tom člověk hledal ironii. Ale není tam. Na celkovém vyznění sbírky se naštěstí tento tón projevuje jen zčásti. Patetická sdělení střídá čistý básnický obraz a pachuť z doslovného moudra překusuje vtipná hravost. „Lunu zhasní / straší všude / v každé básni“. Podobně jako my, i čas se zachraňuje ve stromech. Básník hojně využívá sílu eufonie i naléhavost aliterace. „Zní zaklínání zimy / zpěv zaklínává žal“. Ptáci plaše teskní, ale orchestršištem zní zpěvná nevšední snaha po sdělení.

se, co dobově konkrétního příběh napovídá, ale přece si představujete, co asi četl mezi řádky tehdejší čtenář, jak třeba rozuměl veršům, že krásný věk mládí „daleko odnesl divoký čas vztek“. Mě samu vždy znovu uchvátí zopakovaný obraz průzoru mezi skalami, vedoucí k západu kde slunce hasne, jednou poskytnutý odsouzenovcům druhům, podruhé poutníku Máchovi. „Nikdy – ach nikdy! To budoucí život můj.“ Co verš, to drama, a tak skutečně, že čtenář má prostor pro vlastní výklad. Máchův dar rozrážet zablokované myšlení. Odvaha k subjektivitě. To asi tenkrát veršovničky šokovalo nejvíce. A drásavě odkrývaná čeština. „Vyhasla ohně kouř.“ Zvedni ruku, kdo to umí.

A co jsem si prokázala? Nevím, je-li to přímo odkaz, ale zní to pěkně: „Aniž křičte, že vám stavbu bořím, jež by sama v krátkém padla čase.“

NICOLAE RUSU

Ztroskotání

Výpověď o zemi skvělého vína, hudby a tradiční kultury odhaluje její tragiku. Přinášíme ukázkou současné moldavské literatury.

Moldavská republika je zemí, o které u nás slyšíme zřídka – a v dobrém už vůbec ne (nemáme vlastně ani jasno, jak ji pojmenovávat: Moldavsko? Moldova? Moldávie? Besarábie?). Nešťastná země, kterou si velmocí vždy parcelovaly podle momentálního rozmaru, se v poslední době stala jednou z nejhrošších postsovětských mafiánských anokracií. Někdejší výkladní skříň sovětského zemědělství je dnes označována za nejchudší stát Evropy – údajně čtvrtina ekonomicky aktivního obyvatelstva pracuje v zahraničí – zmitáný navíc vnitropolitickými konflikty mezi zastánci prozápadního a proruského kursu. Není náhodou, že právě v Kišiněvě spáchal Erenburgův Julio Jurenito sebevraždu prostě tím, že vyšel do ulic v nových botách... O tom všem píše ve svém politickém thrilleru Ztroskotání moldavský prozaik Nicolae Rusu (narozen 26. února 1948 v Risipeni – Făleşti). Rusu absolvoval Vysoké učení technické v Kišiněvě a Literární institut Maxima Gorkého v Moskvě, od roku 1987 je ředitelem Literárního fondu Svazu moldavských spisovatelů. Počátkem devadesátých let se pro svoji aktivitu na podporu moldavské nezávislosti stal terčem kyselinového útoku, po němž prodělal čtrnáct plastických operací. Román Ztroskotání by měl vyjít letos – pokud se podaří sehnat finance – v pražském nakladatelství Havran.

Vystoupal do schodů ke dveřím garsonky, kde se včera večer sešli oba generálové – jeho šéf Sidorčuk a Maxim Maximych, zvláště ní vyslanec ústředí. O tom druhém věděl, že je to velké zvíře u policie, ale kromě tří dalších konspirativních jmen – Mark, Alberti a Seid – se mu také říkalo Albín, a tušil, že nejspíš přijel s dalšími úkoly pro agencuru v dané oblasti. Zastavil se, aby popadl dech, a ohmatal si kapsy, protože zapomněl, do které z nich dal klíč. Než odemkl, nastražil sluch, zatajil dech a pozorně naslouchal, i když si byl jist, že jeho obezřetnost není na místě – než sem došel, ujistil se, že ho nikdo nesleduje. Dokonce požádal o oheň habána, který na někoho čekal u přepychového vozu, volva višňové barvy, nějakých deset metrů od schodů do domu, kde byl bar s non-stop provozem. Když si připaloval, vyslechl habánův nezapný vtíp a omrkl si ostatní auta, bylo jich nějakých devět, na schodech se zastavil, odhodil cigaretu do koše, poněvadž asi před pěti lety přestal kouřit, ještě jednou si obhlédl okolí, a přesvědčil se, že je „čistý vzduch“, že nemá „ocáška“.

Vešel do garsoniery a překvapeně zjistil, že ti dva tu po sobě nezanechali žádnou stopu, cítil jen nenápadnou vůni tabáku z Albínovy lulky, který spíš kolem sebe šířil dým z virginského tabáku, než aby kouřil, a vychutnával jeho aroma. Všechny věci byly na svém místě, ani v odpadkovém koši v kuchyni nebylo vidět jediný papírek, jako by celé

měsíce nikdo nepřekročil práh této místnosti. Zkontroloval nahrávací zařízení, titěrnou tobolku připevněnou k opěradlu křesla, vynadal film a uložil ho do tabatěrky v náprsní kapse. Zakroutil třemi knoflíky, připojil k tabatěrce šňůru se sluchátky a pohodlně se usadil do křesla, kde večer předtím seděl jeden z obou generálů. Jejich dialog byl spíše monolog, poněvadž mluvil jenom jeden, ten zbylý zasahoval do proslovu svého protějšku jen krátkými, jednoslovnými nebo dvouslovnými odpověďmi. Tím, kdo mluvil, byl samozřejmě Maxim Maximych a část jeho projevu, který si vyslechl, na něj udělal dojem závažností sdělovaných informací. Cizí výzvědné služby, zvláště ty americké, by za tu titěrnou tobolku zaplatily těžké peníze, otázkou je, jak k nim získat přístup, vždyť Spojené státy jsou ve střetu, který se dá v blízké budoucnosti předpokládat, cílem možného úderu... „Proces globalizace řídí pár nejbohatších osob z nejbohatší země světa a páni zeměkoule nikdy nebyli tak početně slabí a zároveň tak silní, globalizace je fenomén v zásadě americký... Jestliže aktéry předchozích výbojů byly státy, dnes jsou to jen skupiny soukromých průmyslových a finančních podniků, jejichž jediným cílem je ovládnout svět... V procesu globalizace nejde ani tak o to ovládnout jednotlivé země jako ovládnout trhy, zájmem této novodobé mocnosti je přisvojit si bohatství, a ne dobýt území, jinými slovy máme co do

činění s drancováním celé planety a musíme si, milý kolego, přiznat, že skutečnými pány světa už nejsou ti, kdo mají zdánlivou politickou moc.

Výmluvným příkladem je i tahle zemička, ve které závažná rozhodnutí v otázkách hospodářské strategie činí jisté osoby ve stínu, které nikdo nezná, a ne parlament, prezident nebo předseda vlády. Nevidíte, že tu stát tak jako jinde v slabě rozvinutých zemích krachuje, hrotní se...? Amerika se považuje za jedinou supervelmoc na světě a naším cílem je jí v tomto směřování zabránit. Nejde o to, vytvořit nějakou antiglobalizační frontu, nýbrž tuto tendenci převzít a směřovat ji k naší velkolepé a starobylé vlasti...“

To, co vyslechl, na něho zapůsobilo, pochopil, že má mimořádně cenné informace, a začal horečně sklízet své „nádobíčko“ s pomyslením, že sem nazítří zase zajde a projde si celý záznam. Ještě jednou opsal zkušeným pohledem celou místnost, zhasl a s pocitem velkého zadostiučinění rychle sešel ze schodů a na chodbě si poskočil na jedné noze

jako šťastný dareba, na kterého se znenadání usmálo štěstí. Před domem se zastavil a chvíli uvažoval o tom, že má dvě možnosti – jít pěšky až k bulváru a odtamtud jet domů trolejbusem, ale nijak by netratil, ani kdyby sešel dolů nějakých čtyři sta metrů na zastávku, kde s oblibou nasedal do mikrobusu, a dorazil tak domů přirozeně dřív... Zahnul doleva a vedle vozů zaparkovaných před domem zahlédl téhož habána, který mu připálil svým zapalovačem. Stál zády k němu a hleděl na oblohu, jako by počítal hvězdy.

Přistoupil k němu a ze zvědavosti také zaklonil hlavu, ale na olověném, zamračeném nebi nic nespátřil, a ve chvíli, kdy se jeho pohled znovu slezl na habánovu šíji a už pomyslel na to, že se ho zeptá, co tam mezi těmi mraky vidí, kolohnát mu bleskurychle zasadil hřbetem ruky strašlivý úder ke kořeni nosu... Před očima mu zazářil pestrobarevný blesk, pak všechno pohltila černočerná tma.

Přeložil JIŘÍ NAŠINEC.



Podněsterský Tiraspol: Duch velkého Lenina stále žije...www.skrz.sk

PETR KOVÁŘ

Na přechodu pro chodce...

Jak se píše pro děti? A kdo to potom čte? Zálibně v knihkupectví prohledávám police v oddělení dětská literatura. V poslední době se za poezii vyplatí zamířit právě sem.

Je přirozené, že dětské knížky kupují dospělí. Ale protože existují autoři jako Petr Nikl, Radek Malý nebo Pavel Šrut, a když už jsou, tak koukají, aby byli, kupují knížky pro děti dospělí pro sebe. Knihy pro děti jsou zkrátka



Emil Filla: Čtenář Dostojevského

v módě. Specializovaná nakladatelství Meander či Baobab počtem literárních ocenění překonávají počet vydaných titulů. Neznáte je? Pak si zahrávejte, že budete společností označeni za ty zabeďněné dospělé, co ztratili velké dětské oči.

Dle slov spisovatelky Ivy Procházkové „dochází k paradoxu, kdy se dospělý čtenář frustrovaný neřešitelností problémů světa obrací k dětské knize jako očistné kůře. Je v ní logika, kterou tzv. velká literatura mnohdy nenabízí.“ (Host, č. 10/2009). Proč ne. Totéž ale zřejmě činí také spisovatel. Literární historik Martin Reissner na stejných stránkách časopisu Host navíc poukazuje na dětskou literaturu jako méně trnitou cestu trhem. Autor se z ní nevrací tak otráhn. V regálech s dětskými knihami tak nalézáme tituly ozdobené „velkými jmény“, z nichž srší hravost, jak slovní tak i vizuální, kultivovaná, co okázale koulí ony velké dětské oči, radost pohledět, i když jsou spíš hrou na dětský svět, naší představou, co dospělého rozechvěje, ale děti už méně. Právě sem patří, dle mého názoru, například nádherně nonsensová Jělnovítův Petra Nikla. Je při psaní třeba brát na dětského čtenáře ohled? Odpovídá Petr Nikl: „Potkal dítě s duší chlapa / chlapek s duší dítěte, / přestávám teď trochu chápat, / kdo

z nich je děl na světě? / Délka buď mi ukradena, / hlavně všichni pomněte, / že být dítě neznamená / bezmocný stav štěně!“ (Niklův blázníček, Meander 2009) Básníci do básniček servírují bez servítek smutek. Budiž to varováním váženému frustrovanému čtenáři. Stále platí, že dobrá poezie pro děti musí být především dobrou poezií.

NEBE, PEKLO, RÁJ

Že je ignorace kategorizujících štítků v knihkupectvích opravdu cestou za ostrovy současné kvalitní poezie dokládá ambiciózní Albatros knihou, „která by nahradila knihovnu“. Nejde o další z meandrujících autorových projektů, ani neční baobabím vzhledem nad slovy. Kniha má podtitul Tyglík české poezie pro děti 20. století a editor Petr Šrámek v ní uspořádal básně od sto padesáti tří autorů. Nejvíce zastoupená jména nepřekvapí: Seifert, Hiršal, Suchý, Halas, Frynta..., ale už méně bychom čekali básně Zbyňka Hejdy, Egona Bondyho či J. H. Krchovského. I tady se potvrzuje zbytečnost hájení jakési bezbolestné naivity dětského světa. Jan Vladislav vločkám potřísni nohy krví, aby z nich udělal racky, Červená Karkulka Vratislava Effenbergera miluje, žárli a nechce zpátky do pohádky, Bogdan Trojak nás přirovná

k mouce na čepici, „kterou si mlynář Bůh / o rukáv jednou setřepe“. Oproti výše načrtnuté povaze Jělnovítův, toto skutečně kniha pro děti je. A krásná. Podařilo se tu spojit otevřenost dětskému světu s nezbytnými přesahy tak, že knihu s radostí pročítá dospělý čtenář. Totéž platí o výtvarném zpracování. Citlivé akvarely pastelových tónů nepřekřikují písnička, neohýbají je svou expresí. Naopak těží z bílé stránky, tvoří v ní inteligentní a vtipný akcent.

Novátorsky autoři přistupují k návodům, jak knihu číst. Hravému konzumentovi jich nabízejí hned několik. Jedním z nich jsou klíčová slova. Za každou básni jsou odkazy na jiné, související. Čtenář se tak může vnořit a toulat se po značených cestách tam a zase zpátky a vždycky jinudy, což navozuje představu nekonečnosti knihy, nebo děsí hrou na internet. S tím se pojí i rozčarování, když následujete odkaz k prohloubení atmosféry z právě přečtené básně, a na příslušné stránce se vám ztratí v básni zcela jiné povahy. Nicméně papír pořád ještě šustí a listování je v moci prstů. A je to za odměnu, mít prsty v takové knize.

Nebe, peklo, ráj. Sestavil Petr Šrámek, Albatros 2009, 280 stran.

JOSEF HOLCMAN

Minulost otevřená či ukradená?

Napsal jsem knížku o kolektivizaci. Padesátá léta na vesnici, vyšel jsem z vlastních zážitků, vyprávění pamětníků a hlavně z dokumentů tehdejších úřadů. Nečekal jsem nic, protože komunisté, jak říkal jeden můj kamarád, budou tuto knížku pálit, a potomci postižených sedláků budou vzpomínat s bolestí. Kdybych si mnohokrát neověřil, že naše budoucnost začala už u našich prarodičů, tak bych to ani nepsal.

Moje maminka, které se to týkalo, mně pověděla, že to přečetla ráda a s napětím, ale že poslední kapitolu (která prolíná do současnosti hospodskou hádkou) jsem napsal ostře, že většina lidí není tak prostoduchých, jako ti moji kumpáni z hospody. A tak jsem zapochyboval (na pár dnů), jestli jsem měl do knížky kapitolu Taková byla doba vůbec vkládat.

V prosinci minulého roku, krátce po vydání, jsem měl na toto téma besedu v rádiu a přímo do vysílání volal muž, který, místo aby se představil, na paní redaktorku zařval: „Lžete, hajzlové. Bylo to jinak. Nechte toho!“ Kdyby mohl, tak nám další věty zakázal.

V lednu v mojí rodné obci křičel hospodský (jeho každodenní řeč: Za komunistů jsem byl pan Nětko, byl jsem Pomocná stráž věbě!) přímo od pípy, že Holcmani jsou kurvy, a že tomu, kdo s tím nesouhlasí, nenalije. Moji synové se málem porvali.

Potom jsem tam nadšeně, jako každoročně, zajel na košť vln. Vinaři mě uctivě zdravili, ale po třech čtyřech hodinách a po litrech vína přišli dva kamarádi, bývalí traktoristé, kterým se knížka nelíbila. Asi jsem šlápl jezeďáckým pohrobekům do vajec (daně neplatili, na zájezdy jezdili zdarma, a co potřebovali, to si vzali, nikoliv ukradli). Žduchali do mě, píchali prstem a volali:

„Proč lžeš? Jde ti o peníze? Tomu mám věřit, žeš za to nic nedostal? Proč tam píšeš takový pičoviny? Za komunistů byla práce, teď

je bordel! Jde ti o popularitu?“ A dodali, že jsem nemohl v roce 1972 jít z nádraží kolem domu Kuchařova, který propadl státu, protože z nádraží se kolem tohoto domu nechodilo. Čili, že mráček nebyl vpravo, ale vlevo.

Moji sestru minulý týden oslovil na návsi můj bývalý spolužák a hned: „Joža napsal knížku! Co to tam píše! To není pravda!“ A že ta rodina, co byla vystěhovaná z obce (a co jí zabili na vojně u PTP syna), si to zasloužila, protože se chovala nadřazeně. Jiný soused se přidal řečí, že majetek nabyta tato rodina z práce chudáků, a dobře jí tak! Na obranu mojí sestry, že komunisté zavraždili v padesátých letech v kriminálech desítky lidí a například i kněze Toufara, ječeli, že kdoví jak to s tím křížkem v kostele bylo a kde to má napsáno, že ho zabili. Necht' jim to dokáže. A dodávali horlivě: „Za komunistů jsme měli všecko. Za komunistů jsme se špatně neměli.“

Toto, prosím, vykřikují lidé, kteří navštěvují každou neděli bohoslužby. Ptám se zcela vážně: Vyzývají při nich Boha, či Lenina? Vypadá to tak, že moravský člověk postkomunistický si to sloučil v jedno (místnímu faráři, za komunistů třikrát zavřenému, nadávají za zády, že plete politiku do kostela).

Logicky se ptám, zda tady někdo po druhé světové válce vyzýval fašisty. Neměli by být popírači komunistických zločinů stejně trestněprávně odpovědní jako popírači holokaustu? Ale samozřejmě, že ne, Jožko, a kampak

s logikou, odpovídám si, protože mě tyto reakce zas až tak nezraňují, naopak, bavím se jimi, chechtám se při těch diskusích, žasnu nad primitivismem, ale zároveň se mu i klaním, poněvadž vím s Bohumilem Hrabalem, že jisté gruntovní části mozku musejí být vygumovány, dokonce uvedeny vniveč, aby osobnost člověka mohla říci to, co by nikdy jinak neřekla. Pouze se ptám, z čeho mají títo popírači a vyzvači mozky tak vygumované, budu se tím ještě zabývat, povzbuzen jejich vesnickými morytáty, ale nebudu se s nimi už hádat, ani klást na stůl argumenty, protože oni je nechtějí slyšet, budu jen naslouchat a s husí kůží na mozečku žasnout nad tím, jak komunismus žije i po své smrti, jak závist oblužuje, protože kdo závidí, nevidí, a budu si to ukládat do sebe, abych znovu sepsal další příšerné příběhy o tom, jak třeba v obci Chrástany u Hulína v roce 1951 v noci přepadli estébáci sedláckou rodinu, matku odvezli do vězení a pak do blázince, dvanáctileté dcery do dětského domova, jejich dědečka, který křičel, že chce umřít na rodném gruntu, odvezli do starobince, kde skončil za tři dny, a bránit je neměl kdo, protože otec rodiny zahynul v německém koncentráku za války.

A tu knížku pak zdarma a s úsměvem předám všem popíračům komunistických zločinů a vyzvačům komunistických časů s věnováním a podpisem, abych je vyprovokoval k nepřítčnosti, řev je jejich spojencem, a tím je humánně likvidoval...

Autor je soudce a spisovatel.

O Holcmanovi

Začalo mi to vrtat v hlavě až za nějakou dobu, co jsem tu knihu přečetl: Selský baroko od Jiřího Hájíčka. Porušení gramatiky v titulu mě naladilo proti němu. Ale kniha je to dobrá, užitečná. Titul však neodpovídá jejímu obsahu. Uvažoval jsem, proč ho autor použil, a napadlo mi: je to módní výraz, podlehl mu, ač se vztahuje k něčemu jinému. Byl v tom skrytý ironický úmysl. V tomto nepříznivém předpojetí jsem vnímal tu knihu. Autor si „Istivě“ vzal dnes hodně palčivé téma, bolestivé: napsal je však bezbolestně. Účinek nechával hlavně na citátech. Kniha je informativně pravdivá, ale bez citu.

A to mě přivedlo k dílu, které jsem četl nedlouho předtím: Cena facky od Josefa Holcmana. Nesrovnávám dvě literární díla, ale

dvě rozličné inspirace, popudy, důvody k psaní. Hájíček si téma vybral, Holcmana posedlo a drží ho. Napsal toho o násilné kolektivizaci a jiném násilí na lidech za minulého režimu víc. Vždycky z toho bylo znát jeho rozhořčení nad utrpením jeho lidí. Tu nešlo o vztah mezi autorem a jeho tématem, ale mezi Josefem Holcmanem a jeho vesnicí, rodinou, přáteli, mláďím... Co o tom psal, nebyla románová próza: byla to reportáž, esej, zpráva, žaloba... a rozsudek. Holcman je soudce ve Zlíně. Čekalo by se, že bude psát právnický: píše palčivě lidsky. Jeho jazyk je vždycky umělecký: ve slovech, větách, obrazech. Text je nabobtnalý poezií, metaforou, uměním. Někdy jsem už čekal, kdy ten pupen pukne. Útvarem, který k tomu byl nejbližší, je právě

v poslední knize příběh pod titulkem Vinice. Možná to některý čtenář za povídku vzal. Je to právnícky přesný popis případu: s účinkem nečekaným.

A když Holcman už popsal, co poznal, začal, věděl, našel a vynesl nad tím usnesení, napadlo mi: co bude dělat dál? Může, pravda, sbírat ještě podrobněji po svých Skoronických případy a osudy. Ale to nečekám. Čekám, kdy jeho vášeň psát se odtrhne od konkrétních případů a všecko poznané se pronikne, zkrízí a vytvoří teprve plný román o životě lidí v té hrozně době: jaký asi nemůže nikdo jiný napsat, protože nemá nejen tolik materiálu, ale tolik citu, rozhořčení, hněvu a kvalifikace k... rozsudku.

LUDVÍK VACULÍK



Jindřich Štreit a Anna Fárová, 80. léta.

VZPOMÍNKA NA ANETU

S Anetou jsem spolupracoval od začátku osmdesátých let. Spolu s přáteli organizovala výstavy v Činoherním klubu v Praze, které vyvrcholily později největší a nejdůležitější výstavou fotografií v Plasech u Plzně. Díky Jaroslavu Andělovi, který jí ukázal moje fotografie, se Aneta rozhodla zařadit mě do programu v projektu 9 + 9. Ocenil jsem její snahu přijet za mnou do Sovince a vybrat si fotografie na výstavu osobně. Byla signatářkou Charty 77. Podrobnosti příjezdu domlouvala telefonicky Irena Stehli, fotografka švýcarského původu, která žila v Praze. Vzhledem k tomu, že je k nám do Sovince velmi špatné spojení, rozhodl jsem se, že pro ni zajedu k vlaku do Šternberka na Moravě. Před vjezdem do města jsem byl kontrolován policií. Aneta přijela i s fotografem Dušanem Šimánkem. Nechtěl jsem návštěvu vystavovat šetření a tak jsem zvolil jiný výjezd, ale policie byla v pohotovosti i tam. Žena napekla buchty a navíc koupila lopatičku na servírování. Byla výborná nálada.

Při zpáteční cestě jsme byli opět kontrolováni. Nic nebylo ponecháno náhodě.

PhDr. Anna Fárová (1. 6. 1928 až 27. 2. 2010) patřila mezi nejvýznačnější teoretiky fotografie ve světovém měřítku. Bude nám moc chybět.

JINDŘICH ŠTREIT

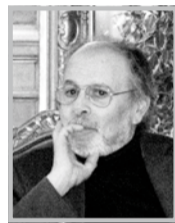
Počátkem roku 2010 vyšla v nakladatelství Torst autobiografická kniha Anny Fárové A pásly by se tam ovce...

MĚSÍC AUTORSKÉHO ČTENÍ 2010

V době od 1. července do 1. srpna 2010 proběhne v brněnském divadle Husa na provázku a nově s denním zpožděním i v ostravské Staré Aréně rok od roku oblíbenější literární festival Měsíc autorského čtení. Pořádá ho nakladatelství Větrné mlýny. Festival nabízí už tradičně setkání dvou národních literatur, naší a zahraniční. Tentokrát bude představena Francie. Mezi hosty jsou například Antoine Volodine, Cédric Demangeot, Éric Faye, z českých pak: Ivan Martin Jirous, Petra Soukupová nebo Pavel Kohout.

Zeptali jsme se dvou pozvaných francouzských autorů na to, co si představují pod pojmem česká literatura, jaké trendy lze zaznamenat v současné francouzské literatuře, a co přečtou na brněnském festivalu.

ALBERT BENSOUSSAN (1935):



Česká literatura, to je pro mě především Kafka, ačkoliv dobře vím, že psal německy, stejně jako Gustav Janouch nebo Max Brod. Známa obdivuji, mimo jiné, také spisovatele, jakými jsou Václav Havel nebo Milan Kundera, který byl a je mým přítelem. Seznámili jsme se v době, kdy Kundera učil po čtyři léta na naší univerzitě v Rennes. Často jsem ho navštěvoval. Blízký je mi také Maharal Pražský a tajemství kolem jeho Golema, což je dáno mou výchovou. Myslím si tedy, že jsem relativně obeznámen s literaturou a kulturou vaší země. Připadá mi, že česká literatura i kultura pronikla do myslí Francouzů. Ve Francii zná každý jména, která jsem tu citoval a není pochyb o tom, že měla velký vliv na písemnictví a literární vědomí mé země.

Na brněnském festivalu přečtu krátký text, který by měl být charakteristickou ukázkou toho, co jsem napsal. Jedná se z velké části o kroniku mého dětství prožitého v Alžírě, což je prostředí různorodé a barvitě, které konstituovalo geografii lidství mého rodiště. Jsem samozřejmě velmi rád za toto pozvání, resp. příležitost lépe se poznat; konec konců, vyspělá kultura vaší země ovlivnila (v dramatu *Nedorozumění*) našeho nejvýznamnějšího spisovatele alžírského původu, Alberta Camuse.

SILVIE GERMAIN (1954):



Kromě Václava Janky, Daniely Hodrové a Jáchyma Topola znám současnou českou literaturu velmi špatně. Obdivuji také díla českých básníků a romanopisců minulého století, jakými jsou Jaroslav Seifert, Vladimír Holan a především Bohuslav Reynek a Josef Škvorecký. Bohumila Hrabala považují za jednoho z nejlepších evropských spisovatelů 20. století.

V posledních letech zaznamenal určitý úspěch žánr, zvaný „auto-fiction“, ale současná francouzská literatura se nemezuje pouze na tento žánr; existuje mnoho rozličných proudů. Nemálo spisovatelů se i nadále inspiruje historií (válkami 20. století – dvěma světovými, válkou v Alžírě a dalšími), nebo současností. Hojně je také zastoupena „čistá fikce“.

Přečtu výňatek z románu *Immensités* (Rozlehlosti), jehož příběh se odehrává v Praze – před, během a po revoluci 89. Román je sice fikcí, ale zčásti vychází ze zkušenosti z let, které jsem strávila v Praze (1986–1993).

LADISLAVA CHATEAU

I na ruinách lze žít

Galerie Rudolfinum představila nedávno německého fotografa – rebela Herberta Tobiasa (1924–1982). Jeho dílo znovu ožívá.

Herbert Tobias vešel v padesátých letech do širšího povědomí jako rebel i hvězda na fotografickém nebi. Slávu mu přinesly zejména módní fotografie, které v letech 1951 až 1965 pořizoval v Paříži pro časopis Vogue; jeho snímky se záhy objevují na titulních stranách prestižních módních časopisů. Vyznačují se vždy promyšlenou kompozicí, působivým kontrastem. Z roku 1961 pochází autoportrét *Berlínská party skončila*. Jde o velmi atraktivní fotografii; polonahé tělo v divadelním držení v záplavě nafukovacích balónků, květů, větviček i lístků, použitých

jako rekvizity, svědčí o zálibě ve filmu. Také ženy na jeho snímcích jsou většinou známé manekýnky, filmové herečky, zpěvačky; nedostupné, koketní, s chladnými profesionálními úsměvy i gesty. Naproti tomu muži, které fotografoval pro gay časopisy, působí uvolněně, hledí přímo do objektivu, jejich pohledy i pohyby patří jen fotografovi. Tobias se nikdy netajil tím, že muži ho přitahují. Cyklus fotografií *Un chant d'amour* je působivé svědectví o homosexuální senzibilitě. Je oslavou milostného aktu, pocitu štěstí, něhy a krásy; dílo osvobozené od pokrytecké

slušnosti i morálky. Tobias zachytil nejen střední umělecký svět, v němž se pohyboval, ale i nechvalně proslulé osobnosti své doby; vedle portrétů slavných zpěvaček jako byly Amanda Lear, Maria Collm nebo legendární Nico, zachytil i nechvalně známého Andrease Baadera, vůdce teroristické Frakce Rudé armády. Tobias tvrdil, že Baadera a jeho komplice nelze tak jednoznačně odsoudit. Počinání FRA podle něj souviselo s tím, že Německo se dostatečně nevyrovna- lo s válečnou minulostí...

Tobias byl v devatenácti letech odvelen na ruskou frontu. Z té doby pochází fotografický cyklus s názvem *Rusko* (1943). Neobyčejná schopnost vidění propůjčuje fotografiím hluboký symbolický obsah, ukazují hrůzy války a utrpení civilního obyvatelstva. Po válce publikuje obrazové svědectví o poraženém Německu. Trosky zničených měst, lidské strádání, rozbité ulice, šedé bloky vybombardovaných domů. Projevuje vyhraněný smysl pro kontrast. Je jeden z prvních

fotografů, který fotografuje manekýnky na pozadí vybombardovaných domů, krásné toalety z jemného materiálu vedle troskek, kráterů a zkázy. Jeho fotografie jsou poselstvím: I na troskách měst se rodí nový život. Fotografie půjčovny kol nebo květinářky jsou nepochybně důkazem toho, že i na ruinách lze žít.

Tobiasovo dílo i způsob života působily těsně po válce, v době převažujícího pocitu, že vše je na nejlepší cestě k úspěchu a prosperitě, jako rebelie. Tvůrce zklamán poválečným Německem, jeho orientací na konzum, opouští svět módy, hraje divadlo a nakonec se stěhuje do Ameriky. Tam umírá v pouhých sedmapadesáti letech v naprosté chudobě na AIDS. Až v pozůstalosti se objevil obrovský rozsah jeho práce, archiv čítá čtyřicet šest tisíc negativů. Tobias ještě před smrtí začal některé z nich zvětšovat. Nepochybně nám ve svém znovu oživeném díle zanechal nejen kritický obraz doby, ale i věčný cyklus lidského žití, lásky, štěstí i smrti.

Autorka je překladatelka.

L LISTY
dvouměsíčník
pro kulturu a dialog

40. ročník
a
mosty
ČÍSLO 2/2010
vychází 15. 4.



www.listy.cz
Adresa redakce: Komenského 10, 779 00 Olomouc,
tel: 585 232 889, e-mail: redakce@listy.cz

2 VSTUPENKY 1 ZACENU



Superčlověk
Jiří Janků, Petr Svojtka
13. a 27. dubna 2010
v Divadle Rokoko

www.mestskadivadlaprazska.cz

Unjazz ve spolupráci s městem Boskovice a rodinou Mensdorff-Pouilly pořádá
18. ročník festivalu pro židovskou čtvrť

BOSKOVICE 8.–11. července
VICE 2010

FREE WIFI NA VŠECH SCÉNÁCH
ONLINE PŘENOSY Z KONCERTŮ

HUDBA
DIVADLA
FILMY
VÝSTAVY
CYKLOVÝLET
AUTORSKÁ
ČTENÍ
HAPPENING
JAMSESSIONS
DJ'S

VLADIMÍR MIŠÍK & ČDG, WWW, TATA BOJS, ŠVIHADLO, ŽIVÉ KVĚTY (SK), TRABAND, LU, ABIGAIL YBARRA, TY SYČÁCI, KVĚTY, MCH BAND, JINDRA HOLUBEC, STROM STÍNU, ONDŘEJ ŠTVERÁČEK TRIO, JANA ŠTEFLÍČKOVÁ, NIGHT, ŽOFIE KABELKOVÁ, GAFFA, KRAJŇÁK - FEČO - HEJNIC MODERN JAZZ TRIO A DALŠÍ

www.unijazz.cz,
www.myspace.com/boskovicefestival
Permanenka na 4 dny 390 Kč / studentská 300 Kč

Oboroh
VE VĚCI PROBUZENÍ
Nové CD legendární folkrockové skupiny je písničkově laděné a velice pestré a hudebně barevné.

Hana a Petr Ulrychovi
JAVORY BEAT
Po 30 letech se vrací sourozenci Ulrychovi ke svým bigbitovým hudebním kořenům.

Karel Vepřek
NAJDEM DEN
Čtvrté album osobitého, pražského písničkáře přináší zhudebněné texty Bohuslava Reynka, Pavla Kolmačky a Karla Hynka Máchy.

INDIES HAPPY TRAILS RECORDS www.indiesrec.eu

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK, Bratislavská 48/50, Brno,
Tel.: 545 242 455, 731 507 666, E-mail: doplnek@doplnek.cz

Thomas Hylland Eriksen
Syndrom velkého vlka
Hledání štěstí ve společnosti nadbytku

Miluše Soudková
Významné postavy americké psychologie

Tématem další knihy norského sociálního antropologa je spokojenost. My, příslušníci globální střední třídy, máme v podstatě ráj na zemi. Studie přesto ukazují, že životní spokojenost od 50. let minulého století poněkud poklesla. Nadbytek nám nepřináší štěstí; zdá se, že šťastný život nám uniká stejně jako v dobách chudoby a nedostatku.
Vychází ve Společensko-ekologické edici.
Překlad z norštiny: Daniela S. Zounková.

Kniha je určena všem, kteří chtějí nahlédnout do základů, na nichž se rozvíjejí různá odvětví moderní psychologie, nejužitečnější může být psychologům a psychiatrům. Je však vhodná i pro čtenáře, kteří se o psychologii zajímají. Autorka, žijící 40 let v Americe, se zaměřila na významné americké nebo ve Spojených státech působící psychology, z jejichž intelektuálního potenciálu se vytvořily základní ideje, na nichž je současná psychologie založena. Kniha zahrnuje jak postavy klasické psychologie, tak i současníky.

brož., 216 stran, 249 Kč
ISBN 978-80-7239-244-5

váz., 184 stran, 249 Kč
ISBN 978-80-7239-241-4

Sdružení pro cestopisnou dokumentaci Camera Incognita za podpory statutárního města Zlína pořádá
XIV. ročník festivalu cestování, sblížení a poznávání kultur, Zlín 20.–30. 4. 2010

NEZNÁMÁ ZEMĚ 2010

Čtvrtek 22. dubna
ALTERNATIVA – kulturní institut v 18.00 hod
Rudolf Švaříček: Past na rovníku
Besedy se zúčastní i vzácný host, **Miroslav Zikmund** o pozadí vzniku famózní knižní publikace, která měla zůstat čtenářům díky cenzuře utajena.

CAFÉ R 21 – střecha Baťova mrakodrapu
začátek ve 20.30 hod
Vzpomínka na cestovatele Jiřího Hanzelku a vyhlášení držitele festivalové ceny Kantuta pro rok 2010

úterý 27. dubna
ALTERNATIVA – kulturní institut v 18.00 hod
Miroslav Náplava: Banát – svět mizejících vesnic českých krajanů v Rumunsku
Besedovat přijdou i dva vzácní hosté, etnograf **dr. Karel Pavlíšek** a publicista **Jiří Plocek**.

čtvrtek 29. dubna
ALTERNATIVA – kulturní institut v 18.00 hod
Steve Lichtag: Poslední lovci velryb
Filmová premiéra dokumentu s besedou slavného režiséra, potápěče a laureáta festivalové ceny Kantuta.

Podrobný program naleznete na www.neznamazeme.cz

Svět nespoutané fantazie a bláznovství

Rozhovor Anny Irmanovové s režisérem Ondřejem Havelkou o jeho provedení opery Hoffmannovy povídky v pražském Národním divadle.

Hoffmannovy povídky jsou v Offenbachově tvorbě dílem naprosto ojedinělým, vymykajícím se jeho celoživotnímu přístupu k hudbě i divadelní práci. Je to jeho jediná opera, velmi komplikovaná a s nelehkým osudem. S čím jste k tomuto dílu přistupoval?

Hned na začátku jsme se dohodli, že bychom se rádi vrátili k nejpůvodnější verzi, a to znamenalo eliminovat všechno, co napsal Offenbach.

Dirigent Michel Swierczewski se věnoval tomu, aby partitura byla co nejčistší bez pozdějších zásahů jiných skladatelů. Tohle je na Hoffmannových povídkách úžasné, že každý inscenátor si může vymyslet osobitou dramaturgii. Offenbach svou jedinou operu nedokončil, byl velmi nemocný, ani se nedočkal její premiéry, takže kolem ní dodnes krouží spousta otázek. Jediný problém, který se vyjevil, byla interpretace próz, dlouhých dialogů ve francouzštině. Pro zpěváky, kteří nejsou rodilými mluvčími, by to bylo asi příliš náročné. Výsledný tvar je tedy kombinací původních Offenbachových hudebních čísel

a zhudebněných recitativů, zkomponovaných jeho následovníky.

Jaký vztah máte k textu Hoffmannových povídek?

Myslím si, že Hoffmann jako spisovatel je na-prosto přehlížený a nedoceněný. Hoffmannovy povídky jsou nadčasové, pozoruhodný ironický humor vůbec nezestárnul, fantaskno a bizarnost se rovná E. A. Poeovi. Chtěl jsem se nejvíce přiblížit k literatuře, vrátit jejího ducha do opery, ukázat Hoffmannův humor, bizarnost, fantazii. Původní povídky samy nás dovedly k tomu, jak chápat libreto. Díky jim se dá najít klíč k jevištní interpretaci.

Jaký je váš inscenační přístup? Do jaké míry hraje ve vaší práci roli stylizace, zkratka? V Hoffmannových povídkách jsou zvláště postavy žen, jako objektů vyprávění, velmi stylizované. A často se tímto způsobem i na jevišti uvádějí.

Vždycky se na začátku ptám, proč to autor napsal tak, jak to napsal. Co tím chtěl říci

on. Snažím se postupovat zevnitř. Vnější teozovité výklady postavené na šokujících výtvarných konceptech jsou často snůškou schválností a většinou končí tím, že zpěváci nevědí, co mají hrát, a pohybují se po scéně jako loutky. Zvolil jsem co nejpřirozenější divadlo. Řazení scén a dialogy jsou velmi divadelní, situační a přirozené. Stejně jako se kdysi ukázalo jako velký nesmysl hrát absurdní divadlo absurdně, nejzábavnější je, když se ve fantaskním, surreálném světě jednotlivé postavy chovají a jednájí, jako by vše bylo úplně normální.

Jak se vám pracuje s operním ansámblem velkého divadla, který není zvyklý používat herecký rejstřík ve větším rozsahu?

Detailní práce s hercem je pro operní svět trochu nadstavba. Většina lidí, které jsme měli k dispozici, byla ochotná pracovat na promyšleném situačním ztvárnění scén, které vede k plastičtějšímu hereckému projevu. Ale takové zkoušení je náročné na čas a prostor, který je v repertoárovém divadle velmi omezený. Navíc jsem musel pracovat

se dvěma obsazeními. Zkrátka jako vždy – donkichotský souboj s časem a systémem provozu.

Hoffmannovy povídky se většinou inscenují s postavou Hoffmanna na scéně a vedle něj, na druhé straně jeviště, se objevují jeho představy.

To mohu těžko komentovat, protože jsem žádnou inscenaci neviděl celou. I když jsem měl nějaká DVD, já se na to nikdy radši nedívám, abych šel do věci s čistou hlavou. S Martinem Černým, scénickým výtvarníkem, nám šlo o to najít trefnou a srozumitelnou spojitost mezi hospodským prostředím, ve kterém Hoffmann vypráví, fantaskním světem jeho historek a hlavně tím podivným světem rozprostírajícím se v jeho zjištěné mysli. Nakonec nám cestu ukázal belgický ironický surrealist René Magritte.

Alfou a omegou pro každého inscenátora je logicky jeho představa Hoffmanna. Můj Hoffmann je beatnik, hipster. Takový Neal Cassady, slavný soupeřník Jacka Kerouaka, který neustále jede na plný plyn, který se vrhá do situací, aniž by myslel na důsledky svého jednání. Je to ta linie svobodných, konvencemi nespoutatelných chláčků s revolucí v hlavě, od rozervaných romantiků, přes prokleté básníky, dadaisty, surrealisty, až k beat generation a hippies. To jsou ti šílení, kteří se vrhají do života a podstupují riziko extrémních situací pro dobrodružství. Nebojí se riskovat i život, protože tak mohou zažít něco jedinečného, neopakovatelného.

Pro mne je vrcholem opery pánský sbor, který přichází bezprostředně po dramatickém finále třetí povídky, končícím vlastně dvěma zabitími. Je to nádherná chvála bláznovství. Ti studenti, kterým Hoffmann své příběhy vypráví, zpívají tohle:

*Bláznovství!
Hod' za hlavu
smutek!
Splň
si svůj sen,
na slzy zapomeň!*

*Každá duše
vzplane láskou,
když přijde její čas.
Jednou se kouzlem opájí,
hned tone v slzách
zas!*



Hoffmannovy povídky v Národním divadle Praha. Foto Diana Zehetner

Nedokončené dílo se otevírá do budoucnosti

Ve dnech 6. a 7. března se v pražském Národním divadle odehrála premiéra původní opery Jacquesa Offenbacha Hoffmannovy povídky v režii Ondřeje Havelky a hudebním nastudování skladatele a dirigenta Michela Swierczewského. Posledně jmenovaný vytvořil rekonstrukci původních Offenbachových záměrů. Tvůrci společně nastudovali verzi, která se ještě nikdy neuváděla. Opera měla velmi pohnutý osud, Offenbach, který si celý život přál napsat vážnou operu, ji nakonec nedokončil a zemřel. Po něm se snažili dílo dokončit žáci a mladí skladatelé. Teprve nedávno byl objeven rukopis Offenbachových poznámek, ze kterých vyšlo najevo, že některé party jsou nejen načrtnuty, ale i dokončeny. Opera má původně pět jednání a nikoli čtyři, jak se běžně uvádí.

Hoffmannovy povídky se zpívají celé ve francouzštině. Opera je melodická a přirozená, nikoli však odlehčená, a velmi

emocionální. Mluvené dialogy byly ještě navíc zhudebněny, takže nedochází k recitativům a dílo je v melodice komplexní. Zdá se, jako by celé tančilo, vše je v pohybu a přirozeně přechází od vyprávění k dějům a od dějů k zázrakům a fantaziím.

*La fantaisie est ma nourrice
Je n'ai de loi que mon caprice...*

*Kojnou mou je fantazie
zákonem, tím rozmar mi je...*

Scéna je monumentální a pohyblivá, zároveň nasvícená v šerosvitu, chvílemi se zdá, že je ozářena svíčkami, vydává přirozené tlučené světlo.

Pěvecké kvality jsou standardní v mezinárodním měřítku a o vysoké úrovni sboru není pochyb. Pěvci se na scéně pohybují uvolněně a přirozeně, v komických polohách působí téměř cínově. Ve scénách umírají

či Hoffmannova prozření sebeklamu běhá díky bizarnosti a nejednoznačnosti pocitů mráz po zádech.

Offenbach a Hoffmann mají mnoho společného. Nejen jako tvůrci, ale i svými osobními osudy. Divocí muži, kteří svých cílů dosahují živelně a navzdory předurčení. Nelekají se nebezpečí, tvoří, i když strádají. Jeden chudobou a nepřízní diváků, druhý napopak tlakem okolností, které jej odvádějí od osobních témat.

Hoffmannovy povídky nejsou pro pobavení. Během tří hodin inscenace vyvstává řada otázek: po smyslu žití, po předmětech víry, otázkách, které části své duše máme naslouchat. Ze kterých nezdarů se poučit a jaké zavrhout. Pánský sbor na konci zpívá přímo poselství, které nabádá k tomu, jak žít, nedívat se do minulosti a věřit ve svou budoucnost, ať je jakákoli.

ANNA IRMANOVÁ

Bondy v Trnavě a ve Zlíně

V únoru 2010 se poprvé objevil Egon Bondy na Slovensku jako divadelní autor. Viktor Kollár (32), režisér trnavského divadla Jána Palárika (DJP), uvedl hru Máša a Beta, vystavenou podle stejnojmenných Bondyho povídek. V rozhovoru pro deník SME doplnil: „Sú tam aj Bondyho básne. ... Aj v novele Máša je postava Egona Goldmana – Bondyho alter ega. Má jeho správanie, názory, spomienky na mladost“, na rok 1949 v Prahe, jeho nadšenie pre komunizmus. V druhej novele Beta, ktorá je temnejšia, „kafkovejšia“, je zas postava básnika „B“, čo je tiež Bondyho alter ego. Máša a Beta je príbeh o dvoch ženách – jedna žije v komunizme a verí v neho, druhá žije v nejakej postapokalyptickej budúcnosti, a snaží sa z tábora plného trestancov oslobodiť svojho snúbenca. Ten tábor môže byť hocikaký koncentrák, alebo aj naša globalizovaná spoločnosť. Bondy vždy hlásal: Vlády sa menia, ale tábor zostáva.“ Surrealistické vidění světa a kontroverznost Bondyho názorů byly pro režiséra zásadní inspirací. A dosavadní opatrné chození kolem Bondyho druhou. Inscenace nezůstane jen na Slovensku, chystá se i do Čech. Mimo jiné i do Zlína na 15. ročník festivalu Setkání 2010 Stretnutie (18.–22. května).

MARTIN JIROUŠEK

Budoucí, nebo současná kulturní metropole?

Neuvěřitelné se stává skutkem: Ostrava, bývalé nejzačouzenější město republiky a penetrovaný ocelový pomník socialismu, se snaží překročit vlastní stín minulosti a usiluje o titul Evropské hlavní město kultury 2015. Pod vedením filmového producenta.

V přípravné fázi již město postoupilo, a tak se nyní společně s Plzní může přetřhnout v konání nejrozmanitějších kulturních akcí, od přípravných besed až po velké monotematické festivaly. Všichni, kdo v Ostravě trvale bydlí, ale i ti, co sem dojíždějí, doufají ve spásnou výhru, která znamená automaticky příliv miliard do infrastruktury. Plány jsou velkolepé. Zda Ostrava prestižní titul získá, se dozví letos 8. září. Do té doby se v rámci kandidatury na titul chystá řada kulturních akcí, na počátku února byla vyhlášena urbanistická soutěž na přeměnu Černé louky v novou kulturně-sociální čtvrť, kde vedle sebe vznikne městská galerie, koncertní dům, hudební pavilon, školy, ale třeba i byty. „Je dobře, že přibudou galerie, koncertní síň nebo třeba hudební pavilon, ale nebudou ty instituce trpět malou návštěvností, když jich bude tolik?“, ptají se lidé, kteří s kulturní Ostravou mají své zkušenosti a vědí, že i bez kandidatury se zde koná denně hned několik atraktivních osvětových akcí, projekcí, koncertů, besed.

Současná kandidatura města má ale klíčový politický aspekt: udržet si své obyvatele a získat náhradu za ztracený výlučný post průmyslového místa. Mimochodem, uhlí se zde netěží více jak deset let a ocelárny jsou stále terčem kritiky. Podle nedávných evropských studií je i nadále určitá část města tím nejzamořenějším místem v Evropě díky vysoké koncentraci škodlivých látek v ovzduší. Ostrava se tímto faktem příliš neznepekokuje, nebo spíše radní i nadále připravují své strategické plány na ovládnutí kulturních aktivit města. Pokud se povede vyhrát, ale dokonce možná i pokud se nepovede titul získat, mělo by město projít změnou k nepoznání. Naštěstí přípravný tým projektu Ostrava 2015 s Čestmírem Kopeckým v čele nechce udělat tlustou čáru za černou Ostravou a přímo se k ní hlásí. Také ředitel festivalu OKO – Ostrava Kamera Oko, Jakub Felcman prohlásil, že pro něj je rozhodující zachovat projekce v průmyslových objektech. Loňská projekce Vorlova Kouře v areálu Vysokých pecí byla velkým úspěchem i z diváckého hlediska. A proč také ne, když byla projekce jako jediná zdarma, mohl by dodat jízlivý pozorovatel. Faktem je, že Ostrava si na nedostatek kulturních akcí nemusela nikdy stěžovat, přesto řada z nich nijak vysokou návštěvností neoplyvá a zdá se, že v tomto směru se publikum v důsledku konání stále většího kulturních aktivit třští.

Důkazem toho, že Ostrava zapojuje do propagace, koho může, je i fakt, že se oficiální tvář projektu Ostrava 2015 stala zpěvačka Věra Špinarová. Ta se po dohodě s Čestmírem Kopeckým rozhodla podpořit kandidaturu projektu Ostrava – Evropské hlavní město kultury 2015. „Ostrava je město, kde se cítím doma, tady jsem prožila mnoho krásných věcí, byt' nyní žiji, jak já říkám, v buši – trochu v přírodě,“ vyznává se Věra Špinarová. „Velice mě těší, že si mě představitel projektu Ostrava 2015 vybrali za tvář kandidatury na Evropské hlavní město kultury. Ostravu miluji a jsem pro ni ochotna udělat cokoli. Zároveň pevně věřím, že Ostrava celou soutěž vyhraje, protože si zaslouží ještě více podpořit již tak pestrý kulturní život,“ uvedla v únoru před vypuknutím svého prvního oficiálního turné Věra Špinarová. – „Jako zpěvačku i osobnost paní Špinarovou velice obdivuji a právě proto považuji spojení její osoby s kandidaturou Ostravy na Evropské hlavní město kultury 2015 za jeden z aspektů, který nám může v soutěži pomoci k vítězství,“ doplnil ostravský primátor Petr Kajnar, který v Ostravě nad úvodním koncertem turné převzal osobní záštitu.

„Abyste měli důvod v Ostravě zůstat, musí se v ní cítit dobře. Musí je k ní vázat jiné důvody než práce, třeba kvalitní architektura nebo dobré životní prostředí,“ říká architekt Adam Gebrian, který je členem týmu Ostrava 2015. Na Černé louce chtějí postavit novou ideální městskou čtvrť. Ačkoli je mu teprve třicet, působil už v řadě zemí. Nyní se

mladý architekt soustředí na Ostravu a její proměnu, která ji čeká v souvislosti s kandidaturou na titul Evropské hlavní město kultury 2015.

Dalším projektem pro vyzdvižení Ostravy jako kulturního centra, kde se propojují osudy mnoha zajímavých osobností, je seriál divadelního a filmového režiséra Radovana Lipuse (proslavil se zejména televizním cyklem Šumná města). „Na základě výpovědí pamětníků zjišťujeme, kdy, odkud a z jakých důvodů se do Ostravy přistěhovali, jak se jim v Ostravě tehdy žilo a jak se jim tu žije dnes, jaké jsou jejich nejsilnější vzpomínky spojené s Ostravou, zda se cítí být Ostravany a jaký vztah si k tomuto městu vybudovali,“ říká Radovan Lipus. Ostrava je podle něj jediným městem v České republice, které vzhledem ke svému vývoji může mapovat svou moderní historii na základě přímých svědectví. „Řada lidí přicházela za trest, spousta dokonce z rozhodnutí soudů do táborů nucených prací, mnoho jich přicházelo na takzvanou umístěnku. Velmi výrazně zastoupené byly příchozí ovlivněné politickou situací, jako příchozí řecké či třeba vietnamské komunity. To třeba Plzeň nebo Brno neznají, tam nikdo za trest a na umístěnku nechodil. Řada lidí do Ostravy

mířila i za vidinou rychlého výdělků či bytu. Nebyly to jen dělnické profese, ale i špičkoví odborníci, kteří tady scházeli a o které mělo město zájem,“ říká Radovan Lipus.

Existují další a další projekty na podporu kandidatury, na její stopy lze narazit na každém kroku a minimálně do září bude pořád silná motivace zviditelnit město v rámci celé

Evropské unie. Ale ani pak nemusí kulturní aktivity ochabnout, na přelomu září a října totiž nadchází čas jediného festivalu v České republice, který je zaměřen na kameramanské umění, Ostrava Kamera Oko. Naštěstí jeho činnost není, jako řada jiných v Ostravě, vázaná pouhou kandidaturou na významný post.



I toto byla Ostrava... Foto archiv Magistrátu města Ostravy.

Autor je publicista a filmový teoretik.

LUCIE ČESÁLKOVÁ

Filmový fantasta „jisté výjimečnosti“

Na podzim roku 2009 začala z Českého národního domu v New Yorku svou cestu po světě výstava připomínající letošní stoleté výročí narození filmového režiséra Karla Zemana – autora, s nímž se se stejným nadšením od padesátých let vydávaly do pravěku snad všechny generace diváků.

Říká se o něm, že je to „český Meliés“, „kouzelník filmového plátna“, „mistr dětské fantazie“. A říká se to těmi stejnými slovy už od přelomu čtyřicátých a padesátých let, kdy začal ve zlínském, respektive gottwaldovském studiu natáčet své první animované



Film Vynález zkázy.
Repro Muzeum jihovýchodní Moravy

filmy – Vánoční sen (1946), Inspiraci (1949) a snímky propojené dnes už bájnou postavou Pana Prokouka. Sám Karel Zeman však o své práci promlouval mnohem skromněji. Svůj tvůrčí záměr popsal v sedmdesátých letech velmi prostě: a to tak, že by „rád vytvořil něco, co by svou formou, námětem, myšlenkou směřovalo opět k jistě výjimečnosti, kterou se náš animovaný film proslavil po celém světě“. Zeman začínal jako tvůrce loutkový: loutková je veškerá jeho tvorba až do poloviny 50. let, včetně „havlíkovského“

Krále Lávry z roku 1950. „Jistá výjimečnost“ filmů Karla Zemana je však dána jeho schopností kreativně kombinovat nejrůznější animáční a trikové techniky, již prvně plně zužitkoval v celovečerním snímku Cesta do pravěku.

Cesta do pravěku měla premiéru 5. srpna roku 1955 a jejímu autorovi bylo v té době necelých pětadvacet let. Letos na počátku listopadu by se tedy dožil stovky. Od tohoto legendárního dobrodružného filmu se Zemanovi staly neméně významnými filmovými figurami kreslené postavičky a loutky jako rozpohybované předměty či živí herci, které s oblibou zasazoval jak do reálného prostředí, tak do kreslených kulís. Až do počátku sedmdesátých let se mu pak dařilo navzdory politickému kontextu takto nastavený trend filmové práce udržet. S o tři roky mladším verneovským snímkem Vynález zkázy Zeman reprezentoval československou kinematografii na světové výstavě EXPO v Bruselu v roce 1958 a po epizodě s Baronem Prášilem (1964) a Bláznovou kronikou (1967) se k podkladům tehdy hojně vydávaného spisovatele fantastické literatury vrátil filmy Ukradená vzducholoď (1970) a Na kometě (1971). Poté se však kromě několika pohádkových koprodukcí Zeman až do své smrti roku 1989 již k celovečerní tvorbě nedostal. Pracoval na sérii krátkometrážních kreslených snímků o příhodách námořníka Sindibáda, jež zdaleka nedosahují takové trikové vytříbenosti, s níž okouzloval nejen domácí, ale i mezinárodní filmové publikum v dobách svého největšího tvůrčího rozmachu.

Řekneme-li, že nás tyto filmy fascinují svou hravostí, snilkovstvím, bezbřehou fantazií, tím, jak dokáží optikou dětské naivity promlouvat i o závažných aktuálních problémech, často srozumitelných pouze dospělému divákovi, bude to charakteristika sice

pravdivá, ale ne tak docela typická a výstižná právě a jen pro Zemanovu tvorbu. „Jistá výjimečnost“, již se Zeman odlišoval od ostatních animátorů a již se podobně jako oni prosadil i po světě, spočívala především v jeho experimentátorském nadšení. Zeman si záměrně nevybíral náměty klasické, tradiční, jako například Jiří Trnka. Lákalo ho pozlátko populárních dobrodružných románů, exotika, mystika bájných krajů, tajemství objevů zeměpisných stejně jako technických. Již dobová publicistika padesátých a šedesátých let si všímala „populárně vědeckého“ základu Zemanových filmů. Ten si také dobře rozuměl s fantastikou Julese Vernea a Zemanovy snímky obohacoval především o promyšlené organismy oživených strojů. „Myslet obrazem“, jak se o filmové režii sám autor rád vyjadřoval, znamenalo pro Zemana podržet veškeré filmové prvky výtvarnému záměru. Výrazně vizuálně stylizovaná tak byla nejen scénografie rozhybaného pozadí kreslených maket, ale i kostýmy, rekvizity či herecký projev. Technicistní zálibu přitom Zeman s oblibou halil do nostalgického retro stylu, který se diváckému oku nezprotivil až do dneška. Je proto více než pravděpodobné, že se i letošní připomínky autorova výročí budou těšit značné pozorností.

Na zemanovské sté výročí mimo domácí prostředí upozornila po New Yorku výstava fotografií představená u příležitosti 60. ročníku filmového Berlinale v únoru tohoto roku. V České republice tvorbu Karla Zemana připomene především květnový teplický Anifest, který retrospektivou režisérovy tvorby doprovodí svou tradiční soutěž animovaných filmů. Retrospektivně laděnou připomínku Zemanových filmů chystá zhruba o měsíc později také iniciátor zmiňované putovní výstavy, Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež ve Zlíně.

Autorka je filmová teoretička.

Zábavně naplnit galerii i ulici

V rámci světové výstavy EXPO 2010 v Šanghaji vytvoří výrazní představitelé pražské graffiti scény pro český pavilon instalaci jako reflexi obrazu města. Otázky po současné povaze „umění ulice“ autorům klade Petr Kovář.

Čím se graffiti odlišuje od příbuzných podob umění, postrádá-li rozměr revolty? Proč se říká street art obrazům v interiéru? Point a Pasta jsou již mediálně známé osobnosti, ochotně přislíbili e-mailem odpovědět na několik otázek. Jan Kaláb (Point) je organizátorem prvního street art festivalu NAMES a jeden z provozovatelů galerie Třačáka. Zdeněk Řanda (Pasta) se žije jako grafický designer, spolu s Maskerem se podílel na vzniku první knihy o graffiti u nás a před třemi lety začal vydávat graffiti magazín Clique.

Cítíte se ještě jako členové specifické subkultury? Čím je vymezena?

Point: Ano, já jsem, ať chci nebo nechci,

součástí globální scény. Graffiti a street art jdou ruku v ruce a stále je to specifická subkultura. Myslím, že je vymezena pouze a jedině svými členy, i když si to možná neuvědomují. Na celém světě platí stejné principy, takže i tahle subkultura je v podstatě takový společný jazyk mezi kontinenty. Každý, kdo se výtvarně angažoval ve veřejném prostoru mimo hranice zákona, má stejný zážitek a zkušenost. To jsou takové kořeny, které mají právě ti „členové“ v sobě.

Pasta: Ano, přestože názorově je tato subkultura velmi roztržštěná. Hlavním pojátkem zůstává stále graffiti, pro někoho už to může znít jako klišé, ale všichni jsme z graffiti vzšli nebo se mu stále věnujeme.

Jak se tvoří street art pro umělé prostředí výstavního pavilonu?

Point: My tam vlastně očekávaný street art ani vystavovat nebudeme. My si tam postavíme svoje vlastní město, podle našich představ. Takže si vytváříme vlastní umělé prostředí, a to, myslím, je princip veškerých výstav.

Pasta: Kolektivní výstava s názvem Metropolis bude umístěna v českém pavilonu. Původní záměr byl postavit celou expozici vedle pavilonu, šlo by v podstatě o fragment města, který jsme chtěli použít jako plátno. Čiňští organizátoři ale tento záměr nepovolili. Neberte označení street art jako něco, co musí být nutně umístěno na ulici. Finální umístění v interiéru nám otevřelo cestu pro použití technologií a materiálů, které by venku použity být nemohly. Street art je progresivní forma moderního umění, která dokáže zábavně naplnit galerii i ulici.

Ztrácí něco graffiti a street art přechodem z ilegálu ke komerci?

Point: Adrenalin.

Pasta: Tohle je typicky česká otázka. Jsme národ hippies a inťošů, které rodiče naučili kádrovat ostatní, přitom sami žereme hamburgery a čumíme na Novu. Co je komerce? Kde je její hranice? Je komerce, že vystavuji v galeriích a své umění prodávám, nebo je komerce, když navrhu design krytu mobilního telefonu? Je komerce, když zeď, na kterou maluji, mám povolenou, nebo je komerční, když mi za to někdo ještě platí? Podle mého vnímání pojmu komerce k žádnému přechodu nedošlo, přechod do tržního světa, kterého jsme

svědky, přináší pouze další možnosti autorům. Je na každém, co tím získá nebo ztratí.

Co budete vystavovat v Šanghaji?

Point: Téma celého pavilonu se jmenuje Plochy civilizace. My, jelikož jsme odkojeni městem a naše výtvarné aktivity jsou s městem srostlé, zvolili jsme si jako téma město. Bude se jednat o výstavu, která potrvá jen tři týdny v rámci doprovodného programu českého pavilonu. Je nás celkem šest, pět z nás vytváří objekty, jeden natočí krátké video. Bude se jednat o jakousi koláž města. Každý ztvárnil po svém jeden fragment. Ať už je to zmenšený panelák, skyline ve tvaru písmen nebo zákoutí metra. Dál bych to nerozváděl, protože by to mohlo být zavádějící.

Pasta: V mém případě jde o objekt „snové“ cukrárny, která je zároveň objektem i nosičem mého výtvarného vyjádření. Balancuje na hraně pop artu a street artu s nezbytnou kapkou vtípu. Dělam raději hezké a naivní věci, což neznamená, že určité fragmenty mé tvorby jistě míru zamýšlení nevyžadují.

Je vám bližší graffiti nebo street art? Čím?

Point: Já už se moc za streetartistu nepovažuji. Graffiti zůstává mým koníčkem. Sám se v poslední době věnuji abstrakci. Lepit po městě písmena Point mě už přestalo bavit.

Pasta: Momentálně už určitě street art. Dává mi více prostoru k vyjádření. Graffiti je pro mě něco jako koníček a forma relaxu. Pokud se graffiti věnujete větší část svého života, pak je to věc, u které opravdu zůstanete alespoň v příležitostné rovině. Vždycky budu milovat kvalitní tagy.



Pasta Oner: Don't trust anybody over thirty, 2009, malba na zdi, Nitra. Foto archiv autora

DAVID FIŠER

Jako fotbaloví trenéři

Kde jsou hranice mezi street artem a graffiti? Jak se toto umění chová v galerijním prostředí?

Street art a graffiti vcházejí do galerií. Rozvážně jako host, co nejdřív zaklepe? Nebo zbrkle a neurvale? Veškeré spory by mohly plynout z nejasného pojmosloví. Zkusím nastínit, jak pojmy street art a graffiti vnímám, tak jako tak je však budu brát jako pojmy pomocné, jako matematika neexistující číslo jedna.

Graffiti je, alespoň v lepším případě, neucesaným projevem, neartikulovaným pouličním výkřikem někoho, kdo si bere slovo a na nic se neptá. Neví, co chce říct, zprvu ani jak, potřebuje se jen vyřvat. A označit území. Občurat. Klackovitě jednat, vzdor. Street art beru jako následný vývoj, posun, který se nezaklíná do své nesrozumitelnosti, snaží se komunikovat, vyjít vstříc. Kultivovaný projev, ať už jde o sdělení nebo jen grafické zpracování svého jména. Začíná-li být projev čitelný pro širší publikum, mohli bychom jej snad označit za street art.

Pokud vstoupí do galerie graffiti, mělo by to být se vši jeho nesrozumitelností, nekaširovanou energií, dravou a drzou syrovostí. Viděl-li jsem občas graffiti v oficiálních výstavních prostorách, působilo rozpačité a trapně. Jako někdo, kdo se prostě a dobře neumí chovat. Jako fotbaloví trenéři, kteří na tiskové konferenci mají promluvit a v oblecích a kravatách horko těžko dávají dohromady věty, nemají-li použít žádné expresivní výrazivo. Zdravá drzost služky, holky krev a mlíko, která vnese svěží vítr svojí opravdovostí při náhodném vstupu do přeslechnuté společnosti některého současného umění, se však nekoná. Zvítězí strach a touha být vlastní teda taky viděn a uznán. Koupená rebelie anebo prázdňé gesto napodobující něco, co funguje na ulici. V oné podvědomé síle vyhrzenuté za tmy na povrch zemský.

V případě street artu bych nebyl tolik skeptický. Komunikuje-li někdo skrze zavedené vizuální kódy a snaží se, aby mu bylo rozumět, může mu být galerie adekvátním prostorem pro jeho výstupy. Ty podléhají již v podstatě tradičnímu hodnocení vizuálního díla. Jako smysluplné předvedení street artu se mi v galeriích jeví prezentace fotek – záznamů skutečných míst, doplněných klidně o dané rekvizity, coby reálné ukázky. Jedná-li se o plakáty, vystavil bych je jako tradiční grafický design. Jedná-li se o objekty, postavil bych je na sokl. Začnou-li kluci malovat v galerii na zeď a vytvářet tam totéž, co na ulici, začínám se opatrně škrábat na hlavě. Nevidím v tom příliš smysl. Stejně tak si nejsem jistý, rozlišují-li autoři – alespoň rámcově – mezi uměním a designem, mám-li být staromilsky kategorizující. Nevím, nakolik si uvědomují souvislosti s pop artem, s malbou v plenéru, jak moc jsou obeznámeni s výtvarným jazykem, který probíhá kolem nich, jak moc je zájímají jiné disciplíny než street art. Tuto artikulaci vlastní tvorby ovšem často postrádám i u zavedených umělců.

Možná se jen podvědomě bojím, že na hájená území výsoštného umění vtrhnou hordy divochů bez řádné atestace a akademických titulů (ne že by je někteří z nich neměli). Tedy: nechť vpluje ulice do galerie, ať se samozvaní znovu smísí s profesionály, ať profánní vstoupí do sakralizovaného prostoru. V každém případě půjde o setkání protikladů, a ať už se budu bát a stydět jakkoliv, bude to znamenat pohyb a nové podněty. Energie mládí a ulice je dle mého názoru nadhodnocená, nicméně nechme ji promluvit, třeba přetvoří náš jazyk, přinese novotvary. Těším se a zdravím.

Autor je doktorandem katedry výtvarné výchovy na PdF MU. Dlouhodobě se zabývá problematikou street artu.



David Fišer: Máš na míň!, 2007, malba na zdi, Brno. Foto archiv autora

MARTINA SCHNEIDEROVÁ

Stěny nářků a otazníků

Téměř půl roku hleděl internovaný malíř Alén Diviš (1900–1956) na zeď v cele věznice Santé. Byla pokryta rytinami jeho předchůdců. Jaký div, že se stěna, přetížený důvěrník, pod tím emočním nákladem nezbořila. Umělecká avantgarda považovala neškolené výtvarné projevy za výraz přirozenosti a nezkaženosti moderní civilizací, proto svou pozornost upírala na umění přírodních národů, pravěké umění, tvorbu dětí, sílenců či na pouliční graffiti. V Divišově monografii (2005) je uveden příklad fotografa Brassaié, který ve 30. letech 20. století pořizoval snímky pařížských graffiti a chápal je „jako urbánní jeskynní malby, ryté záznamy anonymních obsesí a traumat.“

Tato anonymní traumata jsou patrná také ve vězeňských graffiti, která dělala společnost umělci. Mnohem hůře se však obseje a traumata hledají v jeskynních malbách, především proto, že jejich funkce je nám přes četné interpretace spíše záhadou. Mezi městskými graffiti a jeskynními malbami však existuje jeden důležitý rozdíl. Jeskynní malby

vytvářeli ti, co byli v centru, možná u vrcholku společenské hierarchie, což se o autorech okrajových graffiti říci nedá. Jeskynní malby fungovaly jako středobod života pravěké společnosti, graffiti v první třetině 20. století nikoli. To, co městské graffiti a jeskynní malby spojuje, je jistá forma komunikace, ale v obou případech se zcela odlišným společenským dopadem.

V newyorské emigraci na počátku 40. let začal Diviš malovat své vzpomínky na vězení. Písemkem a barvami vytvořil na plátně iluzi omítky, tento povrch paměti zryl a pokreslil ve stylu vězňů ze Santé. Právě proto, že nemaloval na zeď, má možná mnohem blíže prehistorickým malbám než zmiňované graffiti; zvolil totiž společensky respektovaný formát.

26. 4. uběhne 110 let od narození Alény Divišové.

Do 16. 5. můžete v brněnském Anthroposu navštívit výstavu fotografií neolitických petroglýfů z oblasti Kyrgyzstánu.

Hammill: Třicáté album asi není poslední

Rozhovor televizního dramaturga Vladimíra Strakoše s velkou postavou britského art-rocku, Peterem Hamillem.

Koncem ledna se mi v brněnském klubu Fléda zjevil nenápadný pohublý chlapík s brejličkami. O několik málo okamžiků později jsem zjistil, že mám tu čest s legendárním britským muzikantem Peterem Hamillem (1948), kterého jsem poslouchal ještě na švagrových LP deskách s kapelou Van der Graaf Generator. Jak je vlastně vůbec možné, že taková důležitá persona progresivního rocku 70. let přijela do Brna a vystoupila živě v sólovém projektu pouze s kytarou a klavírem? Na tuhle otázku může pomoci najít odpověď třeba následující rozhovor, původně vedený pro potřeby České televize Brno.

Přestože „jsem vám věnoval příliš mnoho svých věrejších“ (část textu písně z alba

DUCHOVÉ LETADEL

těhotná břicha praskají,
gravitací nafouklé mimo tvary,
v důsledku toho všeho,
nabízí historie jen zmary

přiletí a odlety
všechno se shoduje
tady je lístek k zapomnění
cesta vpřed se zamítá

And Close as This – pozn. V. S.), neznám vaše poslední CD. Můžete ho trochu přiblížit? (Smích) Moje poslední CD se jmenuje Thin Air a je o různých zmizeních, o zmizení míst, kultur nebo lidí. Jsem jediný, kdo na desce hraje a zpívá. Skladby jsou většinou pomalé, pozvolna se vyvíjí, ale jsou tam i místa s ostřejšími momenty. Nahrávka má jakousi tichou povahu, ale zároveň je pod jejím povrchem zřejmý jistý sonický nepokoj, temný kytarový zvuk a další podivuhodné věci, které se tam dějí.

Jak jste hledal konkrétní textovou náplň pro vaše téma?

Pro skladby z posledního CD jsem nosil části textu již několik let v hlavě a nakonec se nějak ze mě dostaly ven. Ne však pouze jako jednotlivé skladby, ale jako ucelenější kolekce na téma mizení. Velká část staví na konkrétním obsahu, ale rovněž jsem hledal fráze, jejichž zvuková podoba by mohla nést význam. To mě zajímá.

Hudební text, to je speciální žánr. Jaký by vlastně měl být?

Psaní hudebních textů je zdoluhavý proces, ale abych se přiznal, je pro mě i záhadný. Nepišu texty tak, abych říkal: chci říct tohle, chci udělat toto nebo takhle píseň bude přesně o tom. Písně ke mně musí tak nějak přijít, prosadit se a zeptat se mě nejdříve na otázky. Nejsem ten typ hudebníka,

který chce říkat lidem, co si mají myslet, či zdali je to tak nebo onak. Spíš mě zajímá vytváření otazníků a sledování, kam mohou vést.

V několika rozhovorech jste řekl, že se nechcete opakovat. Jde to vůbec, a myslíte po tolika letech, že mají vaše nahrávky nějakou kontinuitu?

Pokud udělám desku, která je třeba pomalá a jen s klavírem, snažím se tu další udělat raději s kytarou, aby nebyla stejná. Samozřejmě existuje určitý počet akordů a i já mám omezené hudební schopnosti, i když se pohybuji v širokém hudebním záběru. Můj styl se usadil po mnoha letech, ale v zásadě se často vracím a znovu jej objevuji s očekáváním jistého efektu, podpořeného zkušenostmi a pokročilým věkem. Takže se stále navracím a zase posunuji vpřed jak v hudebním stylu, tak v mých textech.

Známe vás z doby artrocku, kdy nebylo velkého rozdílu v popularitě mezi Vámi, King Crimson nebo Genesis. V čem je dnes rozdíl?

Vzhledem k tomu, že můj věhlas není tak veliký, dostává se mi určitě větší svobody. Pokud jste na hodně vysoké úrovni úspěchu, začínáte být odpovědnými za mnoho lidí. Když jste v hudebním byznysu úspěšní, chce se od vás, aby vaše další deska byla úplně

stejná, jen ještě lepší, než ta předešlá. To pravděpodobně znamená, aby se ještě lépe prodávala. V mém případě mohu dělat menší krůčky a je tedy pravda, že mám více svobody, už jen tím, že se musím starat akorát sám o sebe.

Co se momentálně děje s vaší slavnou kapelou?

Kapela Van der Graaf Generator pokračuje v triu. Hodně jsme koncertovali minulý rok a po ukončení turné je naším dalším projektem nahrávání nového alba. Na tom právě teď pracujeme, abychom v létě tohoto roku mohli vyjet na další šňůru. Je to pro nás velké potěšení a taky zvláštní a zábavná zkušenost, objevovat na pódiu něco, co považujeme za opravdu nové a jiné. Je to velká radost se znovu sejít s hudebníky z těch starých dob a taky vždy velké překvapení.

Lidé se věnují hudbě různými způsoby. Pro někoho je to okrajová zábava, pro někoho jediná životní cesta. Co znamená pro vás?

Hudba je pro mě „zrozená vášeň“ a mám velké štěstí, že můžu dělat svoji hudbu celých těch mnoho let. Je to věc, která dává smysl. Když dělám muziku a především tehdy, když pracuji na novém albu, dostává se ke mně zážitek smyslu Světa. Je to touha po posedlosti. Fascinace znovuzrozením hudby. Do hudby totiž člověk vstupuje pokaždé jako poprvé.

JIŘÍ SEVERIN

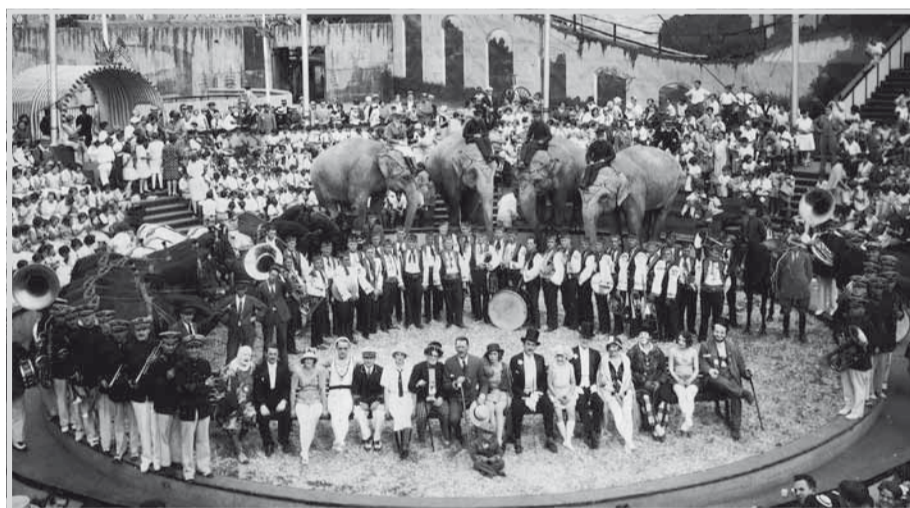
Z Valašska do světa amerického šoubyznysu

Neobvyklý příběh Československé národní hudby v meziválečných Spojených státech.

Dvacátá léta dvacátého století. Ještě stále je cítit konec první světové války. Lidé žijí v bídě, ale splnil se jim velký sen, mají svoji republiku. Z Ameriky přicházejí zprávy o velikých možnostech neomezeného byznysu a dobrých výdělků. Bývalí kamarádi z vojenských hudeb se dohodli, že sestaví kapelu a pojedou za oceán. Bylo jich téměř čtyřicet. První impuls vznikl pravděpodobně v Bylnici nad Vlárrou. Nacvičovali a pracovali tvrdě, na silnici za Valašskými Klobouky. Když dostali pozvání do USA, zastavili se v Praze a uspořádali dva koncerty ve Smetanově síni. Pak odjeli do přístavního města Rotterdamu. Vzpomínky na ta léta zaznamenal člen kapely Václav Hořák, jeden z iniciátorů této myšlenky: „Dne 5. ledna 1924 odcestovala naše Družina z Val. Klobouk do Spojených států. V Rotterdamu jsme měli nasednout na parník a odjet do anglického přístavu v Liverpoolu. Z toho sešlo. Ale nezaháleli jsme. První produkcí byl pochod městem, reklamní. Večer vystoupení v Grandtheatru. Hudba dospěla velkého úspěchu na jevištích Rotterdamu. Naše československá vlajka, krásné kroje a při tom Smetanova Prodaná nevěsta slaví vítězství, po čtyři večery se musela opakovat před přeplněným hledištěm.“

Po těžkých začátcích se jim podařila věc nevídaná. Byli angažováni, nejprve na zkoušku, na největším americkém jevišti v nově otevřeném zábavním lunaparku Hypodromu v New Yorku. Lunapark patřil tenkrát k vrcholům zábavní kultury v Americe. Účinkovali při jeho otevření, kterého se zúčastnilo více jak jeden milion diváků. Mezi hosty byl i velvyslanec Československé republiky doktor F. Chvalkovský. S hudbou si zazpíval i mladý Jan Masaryk a pozorně je sledovala i světová pěvecká hvězda Fjodor Šaljapin. Některé skladby pro kapelu upravitel hudební skladatel R. Friml.

Dostavil se první úspěch. Začali putovat po Spojených státech. Účinkovali i při sjezdu ruských Romanovců: „Vysoký stíhlý muž



Československá národní hudba v americkém lunaparku v roce 1927. Repro archiv Jiřího Severina.

nám všem podával pravici a vítal nás a po ruskou mluvil k nám všem jako bratr Slovan a bylo vidět, že je námi dojat, to dokazovaly jeho slzavé oči, které jeho srdcem změkly a plakaly. Byl to ruský velkokníže Jeho císařská výsost Alexandr, bratranec nebohého cara Mikuláše II. Přál si zahrát starou ruskou hymnu Bože cara chraň. A tak celá naše československá národní hudba povstala a splnila jeho přání. A tu všichni u stolů povstali a se založenýma rukama a sklopenou hlavou držíce se za ruce vzpomínali na dávné doby carského života. A tak jsme viděli hluboko skloněné pláčící hlavy, jejichž ideál už nadobro uhasl.“

Vysílání v rádiu muziku velmi zpopularizovalo. Následkem toho přišla i nabídka firmy k natočení první gramofonové desky. Od americké firmy Victor, a pak od známé firmy Columbia. Natáčení se uskutečnilo v roce 1926. Velké úspěchy hudby kalí stále nepřiznivější zprávy z domova. Stále více se v roce 1930 prosazují myšlenky k návratu. Rodiče zestárlí, je třeba jim pomoci. Vzpomínky na

rodné dědiny, přátele, vesnické zvyky se silněji a silněji ozývají. „Nám bratrům nejdnou proběhlo mozkem, jak to tam doma je. Rodiče tam doma velmi slabli a už nemohli tolik pracovat. Umřela nám naše Veronika na tuberkulózu, dále v roce 1929 Málka, žena staršího bratra, na stejnou nemoc. Obou byla velká škoda. A tak jsme s bratrem vzpomínali, že se musíme vrátit, větší na hudebníky je tak také rozhodnuta.“

„Naše Československá národní hudba tak účinkuje v New Yorku v roce 1931 naposled. Poslední vystoupení je v Lunaparku. Obraz při večerním osvětlení v krojích byl nádherný. Naše hudba odehrává poslední akt, světelná věž, symbol Lunaparku, dohasíná...“

„Domů jsme s bratrem došli pěšky dne 3. října 1931. Otec a matka nás přivítali se slzami v očích. Konečně jsme doma a jim veškerá starost odpadá.“

Knihu o ČNH vydá v září 2010 Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně spolu s Městským muzeem ve Valašských Kloboukách.

JIHLAVA GUSTAVU MAHLEROVI

Pod tímto názvem vyšla v roce 2000 kniha Ludmily Klukanové s dobovými fotografiemi a reprodukcemi děl vysočinských malířů, inspirovaných hudbou tohoto skladatele. O tři roky později vyšel titul v angličtině a němčině. Autorka v knize zachycuje Mahlerovo dětství a mládí, které v Jihlavě prožil, nachází prameny, z nichž čerpala jeho hudba. Zachycuje i starou Jihlavu a rekapituluje počiny města, jež se nyní po mnohém přehlížení hlásí ke svému slavnému občanovi. V letošním roce, kdy uplyne 150 let od narození Gustava Mahlera, se v Jihlavě připravuje nejen pravidelný hudební festival a otevření Parku Gustava Mahlera s jeho sochou od akad. sochaře Jana Koblasy, ale v květnu vyjde i rozšířené vydání knihy Jihlava Gustavu Mahlerovi.

V rozšířené části jsou zachyceny nezapomenutelné okamžiky prvních mahlerovských slavností roku 2000 i všechny další aktivity města a jeho občanů, které s památkou skladatele souvisejí. Navíc je kniha doplněna o anglický a německý překlad a rozhovor s ředitelem festivalů dr. Jiřím Štilcem.

Publikaci Jihlava Gustavu Mahlerovi vydává jihlavské nakladatelství Parola.



Sochař Jan Koblasa. Foto Petr Klukan

Autor je pedagog a publicista.

KALENDÁRIUM

LITERATURA

Svět knihy 2010 – 16. mezinárodní knižní veletrh a literární festival, www.svetknihy.cz, Praha, 13.–16. 5. 2010
Pražský festival spisovatelů, www.pwf.cz, Praha, 6. 6.–10. 6. 2010
Měsíc autorského čtení – 11. ročník literárního festivalu, Brno a Ostrava, www.autorskecteni.cz, 1. 7.–1. 8. 2010
Knižní veletrh Havlíčkův Brod, www.hejkal.cz, 22.–23. 10. 2010
„Krajina literatury – paměť krajiny“ – filozoficko-literární konference s blokem máchovských příspěvků, Brno, říjen 2010
Potulný dělník – 10. ročník festivalu poezie, Brno, www.boro-klub.cz, říjen 2010

DIVADLO

Divadelní Flora Olomouc – tradiční 14. mezinárodní divadelní festival. Pořádá Divadlo Konvikt, 11.–21. 5. 2010
Zlomvaz – festival vysokých uměleckých škol, Praha, 18.–22. 5. 2010
Tanec Praha 2010 – 22. Mezinárodní festival současného tance a pohybového divadla, Praha, 24. 5.–29. 6. 2010
28. Skupova Plzeň – soutěžní biennále českého profesionálního loutkového divadla, 13.–17. 6. 2010.
Divadlo evropských regionů – 16. ročník mezinárodního festivalu, Hradec Králové, 21.–30. 6. 2010
Loutkářská Chrudim – celostátní přehlídka a dílna amatérského loutkářství, 30.6.–6. 7. 2010
Divadelní svět Brno – www.divadelnisvet.cz, 11.–19. 6. 2010
Letní Letná – mezinárodní festival nového cirkusu, divadla a hudby, Praha – Letenský park, www.letniletna.cz, 18.–31. 8. 2010

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Kašpar noci – Galerie Futura, 3. 3.–9. 5. 2010
Július Koller, Vedecko-fantastická retrospektiva – Slovenská národná galéria, Bratislava, 23. 4.–16. 6. 2010
Jiří Kovanda – Galerie města Blanska, 24. 4.–26. 5. 2010
SIAL – Muzeum umění v Olomouci, 3. 6.–19. 9. 2010
24. Mezinárodní bienále grafického designu, Brno 2010 – Moravská galerie, Brno, 22. 6.–24. 10. 2010
Bienále mladých – Galerie Hlavního města Prahy, 25. 6.–26. 9. 2010
FILM
Finále Plzeň – 23. ročník festivalu českých filmů, www.akce.plzen.eu, 15.–24. 4. 2010
Anifest – Mezinárodní festival animovaných filmů, Teplice 18.–23. 5. 2010
Film festival Zlín – 50. mezinárodní festival filmů pro děti a mládež, 30. 5.–6. 6. 2010
36. LFŠ Uherské Hradiště – www.lfs.cz, 23. 7.–1. 8. 2010
Festival nad řekou – Písek, www.festivalnadrekou.cz, 31. 7.–9. 8. 2010
Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava – www.dokument-festival.cz, říjen 2010

HUDBA

Concentus Moraviae – www.concentusmoraviae.cz, 29. 5.–26. 6. 2010
Krākor – potulný festival, Ostopovice u Brna, www.muzikus.cz, 18.–19. 6. 2010
United Islands 2010 – Praha, www.unitedislands.cz, 24.–26. 6. 2010
Boskovice 2010 – www.unijazz.cz, 8.–11. 7. 2010
Colours of Ostrava – www.colours.cz, 15.–18. 6. 2010
Folkové prázdniny – Náměšť nad Oslavou, www.folkoveprazdniny.cz, 24.–31. 7. 2010
Prázdniny v Telči – www.prazdninyvetelci.cz, 30. 7.–15. 8. 2010

Kde brak neměl místo

Rozhovor Jiřího Plocka s pamětníkem nakladatelství Družstevní práce, RNDr. Radanem Květem.

Jak a kdy jste se dostal k členství v Družstevní práci?

Mé členství v Družstevní práci (DP) se odvíjelo od příkladu rodičů. Ti se stali členy někdy v třicátých letech, což vím podle toho, že členský věstník Panorama mě provázel od dětských let. Takže jsem byl „tichým“ společníkem. Pamatuji na Sutnarovo sklo, textilie, hlavně pak knihy DP. Když jsem v roce 1947 přešel do Brna na studia, Krásná jizba, prodejna DP, se hned stala mým vyhledávaným místem. Asi v té době jsem se stal členem DP. Především jsem jako mladík odebíral publikace DP. Např. Vančurovy spisy nebo Průškovu knihu **Sestra moje Čína**.

Co vám členství v družstvu přináelo?

Výhody DP přináela především ve vybrané spolehlivě kulturní produkci. Knihy vydávali opravdu kvalitně, a to jak obsahem, tak vpravěním. Kromě toho vydávali pohlednice, např. k Vánocům či Velikonocům. Když se v posledních letech v papírnictví dívám na nabízený brak, smutně vzpomínám na ty blahé časy DP.

DP nabízela vynikající produkci skla a keramiky, z pozdější doby si vzpomínám na dřevěný nábytek, textil. To když z Družstevní práce po roce 1948 zůstalo jen torzo, totiž právě ty prodejny Krásné jizby. Až do roku 1990 spolehlivě poskytovala zvláště v textilu velmi dobrý výběr (krásné vlněné deky, metráž modrotisku nebo kanafasu, ze dřeva police, lampičky, zákoutí atd). Bohužel vzala Krásná jizba za své někdy po roce 1990.

Jaký byl osud Družstevní práce po roce 1948?

Datum konce DP si nemohu vybavit, řekl bych, že se to stalo někdy na počátku padesátých let. Nastalé kulturní vakuum přimělo některé z výtvarníků k navázání na dřívější tradici, a to tak, že založili Klub přátel výtvarného umění (KPVU) s časopisem Panorama. Klub začal fungovat od konce padesátých let, v Brně začala pobočka KPVU existovat od roku 1960 a stala se největším spolkem pod hlavičkou Díla. V té době jednorozhodně řízené kultury se zde soustředila bez přímého partajního dohledu možnost poznávat výtvarné umění a architekturu

a získávat v podstatě kvalitní výtvarná díla, především grafiku, za přijatelnou cenu. V dnešní době ještě KPVU existuje jako samostatný spolek a poskytuje svým členům poučení o výtvarném umění a architektuře dneška i minulosti. Ovšem nová Družstevní práce zatím nevznikla, i když by byla jistě potřebnou a dobře přijímanou organizací.

RNDR. RADAN KVĚT se narodil 1928 v Opavě. Je vystudovaný chemický inženýr. Většinu života pracoval v geologické a geografické branži. Spoluzakládal českou hydrogeochemii, věnoval se rupturologii a historické geologii. Jako emeritus založil stibologii, nauku o starých stezkách. Vedle odborných prací vydal i díla mezioborová a populárnější: *O starých stezkách vyšla Duše krajiny, dále sborník edičně připravený s prof. V. Podborským, Cesty a stezky do časů Velké Moravy. A konečně v roce 2006 vyšla Země, krajina a člověk (propojení geologie, geografie a historiografie). Skoro tři desetiletí vedl brněnskou pobočku KPVU.*

JAROSLAV SEIFERT

Na schůzi

Slavný básník vzpomíná na Vladislava Vančuru a společné působení v nakladatelství Družstevní práce.

Sešli jsme se s Vančurou pod vlídnou střechou Družstevní práce v její redakční radě. Tento nakladatelský podnik patřival ve své době k největším nakladatelským domům a výsledkem jeho moderních snah byly pak nejrozšířenější publikace v těch letech. Družstvo mělo tehdy padesát tisíc členů. Takové bývaly i náklady většiny knih. Na schůzích nešlo však vždy jen o knihy. Řešily se tam i otázky hospodářské. V redakční radě byli i členové, kteří se starali o prosperující Krásnou jizbu v přízemí domu na Národní třídě. Jaromír John říkával jim s pohrdáním fírhaňkáři. Neměl však tak docela pravdu. V takových chvílích, kdy se hovořilo o těchto věcech, jsme se ovšem trochu nudili. Sedával jsem vedle Vančury a pozoroval, jak v jedné chvíli špičkou tužky cpe drobtý zmuchlaného papíru do škvíry v desce stolu. Zeptal jsem se ho vážně, co to dělá. Podíval se na mě a rovněž vážně mi odpověděl, že plombuje zuby.

Vzpomínám na tyto schůzky rád. Nebyl to marný čas. A nebyly nikterak nudné. Spíše naopak. A nebyly bez radostných okamžiků, když ředitel Cerman položil na stůl novou knihu DP vonící ještě tiskárnou.

(…)

Německá okupace postavila DP, ostatně právě tak jako jiná nakladatelství, před



Kresba Aleš Čuma

mnohé neřešitelné problémy. Při jednom jednání mohli jsme dobře postřehnout mravní postoj i kvalitu Vančurovy.

Nepěkným a protiprávním postupem přebralo nám jistě pražské nakladatelství autorizaci pozoruhodného amerického románu, který sliboval nejen finanční úspěch, ale

i úspěch u čtenářů. Byla to jedna z posledních amerických knih, které mohly být u nás v té době ještě vydány. Měli jsme již autorizaci opcí téměř zajištěnou. Věk volala po právním sporu, který by DP jistě vyhrála. Vančura se však vzepřel. Pokládal za nedůstojné českého nakladatele jednat s protektorátními úřady. Přes jisté rozpaky ostatních své stanovisko tehdy prosadil. Nakonec kniha vyšla v obou nakladatelstvích.

Proč to však zatajovat. Šlo tenkrát o Steinbeckovy Hrozny hněvu.

V DP bylo zvykem obracet se k čtenářům a ptát se jich po jejich mínění, po jejich přáních i zálibách. Členové to rádi využívali a na stůl ředitele snesla se spousta dopisů. Čtenáři si za nacistické okupace žádali knihy rázu vlasteneckého, které by rozněcovaly lásku k zemi a národu, posílaly odpor k nacistickému násilí a prozařovaly chmury, které na nás padaly. Někteří žádali nové vydání Palackého dějin, jiní volali po Jiráskovi a Trebízském, který byl tehdy už mimo čtenářský zájem.

Odpovědi na tato pochopitelná přání byly po krátkém čase Vančurovy Obrazy z dějin národa českého.

Jaroslav Seifert: *Všecky krásy světa, Praha 1982, strany 525–527*

Milí čtenáři!

Družstvo Kulturní noviny vzniklo na podzim 2009. Spojuje lidi, kteří chtějí podpořit vznik nového kulturně-politického týdeníku. Vytváříme společenství, jež vnímá kulturu jako prostředek ozdravení společnosti i politiky.

PŘIDEJTE SE K NÁM!

Jako **družstevníci** – informujte se na www.kulturni-noviny.cz.
 Jako **předplatitelé** – pošlete vyplněný letáček na adresu KN nebo napište na info@kulturni-noviny.cz.

www.kulturni-noviny.cz

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Jméno Příjmení (firma)
 Adresa PSČ
 E-mail:
 Roční 1300 Kč Půlroční 650 Kč
 Datum Podpis

Toto je závazná přihláška k předplatnému. Výzva k zaplacení vám bude doručena měsíc před vydáním prvního čísla.